

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Första kammaren. Nr 24.

Onsdagen den 16 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Bergström* avlämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner:

nr 196, angående bestridande av kostnad för Sveriges officiella deltagande i den internationella utställningen i San Francisco år 1915;

nr 209, angående ökat förrådsutrymme vid Karlskrona och Vaxholms grenadjärregementen;

nr 210, angående ålderstillägg för byråingenjören hos patent- och registreringsverket G. A. Brodin;

nr 211, angående ålderstillägg åt aktuarien i kommerskollegium K. E. Norman;

nr 212, angående ålderstillägg åt vaktmästaren i kommerskollegium E. A. Wretman;

nr 215, angående ersättande av kostnader för undersökning av tilltänkta förläggningssorter för vissa truppförband;

nr 216, angående anvisande av särskilt rekryteringsbidrag för fyllande av 1914 års stater;

nr 219, angående fortsättande av civilkommissionens verksamhet tillsvidare till den 1 juli 1915; och

nr 220, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 24 värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Upplästes följande ingivna läkarintyg:

Att Professor *Sam Clason* lider av Parotitis epidemica, varför han under de närmaste dagarna är förhindrad att delta i Riksdagens förhandlingar, intygas härmed på begäran.

Stockholm den 15 april 1913.

Carl Sebardt.

Leg. läk.

Företogs val efter herr Beckman, Ernst, av en ledamot för att delta i talmansöverläggningarna; och befanns efter valets slut därtill hava blivit utsedd herr Kvarnzelius med 104 röster.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden nr 57—76.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets den 9 och 11 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter m. m. från lotten nr 1 av förra militiebostället Rebbelberga nr 10 Kungsgården i Kristianstads län,

nr 43, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag till åtgärder i syfte att för arrendatorer av vissa fastigheter i Norrland och Dalarna underlätta fastigheternas förvärvande såsom självständiga jordbruk, samt

nr 44, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande bestämmelser angående socken- eller distriktsmagasinsfonder, biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredros ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets den 9 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande nr 45, angående driftkostnaderna för statens produktiva fonder i vad angår jordbruksärendena.

Punkterna 1—2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Ang. driftkostnader för fiskerilånefonden.

Med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t i en till Riksdagen den 14 januari 1913 avlåten proposition, nr 49, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit, hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen måtte medgiva, att, där å låneunderstöd, som från fonden för fiskerinäringens befrämjande utlämnats av hushållningssällskap eller landsting, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t måtte på framställning av vederbörande hushållningssällskap eller landsting, efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter, äga att av nämnda fonds medel anvisa hushållningssällskapet eller landstinget gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp, vilket dock icke i något fall finge överstiga hälften av samma förlust.

Beträffande föreliggande punkt hade reservation anförts av, utom annan, herrar *A. T. Odelberg*, *P. Paulson* och *E. A. Lindblad*, vilka likväl ej däri angivit sin åsikt.

Herr Odelberg: Herr talman! Det är nu två år sedan en

framställning av samma innebörd som den här nu föredragna var föremål för Riksdagens prövning. Då hade nämligen genom motionärer från Bohuslän såväl i Första som Andra kammaren väckts förslag om att fiskerilånefonden skulle, vad låneförmedlarna beträffar, likställas med egnahemslånefondens förmedlare. Jordbruksutskottet avstyrkte framställningen, och den blev också av båda kamrarna avslagen.

Ang. driftkostnader för fiskerilånefonden.
(Forts.)

Nu har en modifikation av förslaget framlagts i en kunglig proposition, där man endast hemställer, att i händelse förlust uppkommer för låneförmedlaren, skall efter prövning för varje särskilt fall Kungl. Maj:t äga rätt att av fonden bevilja ersättning till förmedlaren, dock icke i något fall högre ersättning än hälften av den uppkomna förlusten.

Utskottet har i år ställt sig på samma ståndpunkt som för två år sedan beträffande likställigheten mellan de båda fonderna, fiskerilånefonden och egnahemslånefonden, men däremot tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts proposition efter en mycket kort motivering. Den premiss, utskottet här begagnar sig av, är enligt min åsikt fullkomligt grundfalsk. Utskottet säger: »Då vid förmedlandet av lån för nu ifrågavarande ändamål förmedlarna, utan att vara därtill förpliktade, bliva utsatta för risker, vilka med hänsyn till lånerörelsens beskaffenhet merendels äro rätt oberäkneliga, synes det», etc.

Det är icke så förhållandet, ty varken hushållningssällskapen eller landstingen äro förpliktade att begagna sig av denna lånefond; det står dem fullkomligt fritt. Kungl. Maj:t och Riksdagen hava för ändamålet anslagit medel, men icke förpliktat någon att begagna sig av fonden. Men i händelse hushållningssällskapen eller landstingen begagna sig av fonden, äro de naturligtvis förpliktade att underkasta sig de villkor, Kungl. Maj:t och Riksdagen hava föreskrivit. Och de villkoren äro icke i förhållande till det stora gagn, som orterna tillskyndas genom denna lånefond, så betungande, att man bör göra några eftergifter däri. Fonden uppgår för närvarande till mellan två och tre miljoner kronor och staten gör årligen ganska avsevärda uppoffringar, då den erhållna räntan blott uppgår till $2\frac{3}{4}$ %. Det synes mig att under sådana förhållanden det icke är för mycket begärt, att även orterna skola ikläda sig någon risk, och risken har ju hittills varit minimal. Det är nu 15—20 år, som fonden existerat, och jag vet icke, att något hushållningssällskap eller landsting har på gjort någon förlust, med undantag av Göteborgs och Bohus läns landsting, som en gång förlorat mellan 7- och 8,000 kr. Förlusten kan ej sägas vara stor, då i betraktande tages, att nämnda landsting av fonden disponerar över 2 miljoner kronor och att inom flera andra län, där fisket ej på långt när har den betydelse, som inom Bohuslän, hushållningssällskap eller landsting årligen för fiskets upphjälpande uppoffra större belopp, än det nu angivna.

Ang. drift-
kostnader för
fiskerilåne-
fonden.
(Forts.)

För övrigt, vad blir följden, om man fattar ett sådant beslut, som här föreslås? Jo, det är alldeles givet, att förmedlarna av lån från norrländska nyodlingsfonden samt förmedlarna av lån från de fonder, som Kungl. Maj:t föreslagit i år skola bildas, nämligen fonden för inköp av ädla avelsston och fonden för täckdiktningsslån, skola komma att begära samma villkor, som Riksdagen nu står i begrepp att bevilja förmedlarna av lån från fiskerilånefonden.

Det kan ju nu sägas, att den lindring i villkoren för fiskerifonden, Kungl. Maj:t föreslår, är obetydlig. Ja, mina herrar, men med den tendens, som för närvarande gör sig gällande, att vältra allt på staten, så kan ni vara övertygade, att om man här räcker ett finger, så tar man snart hela handen och då komma nog ej förlusterna att stanna vid 7,000 kronor på femton år. Jag har verkligen anledning förmoda det, ty en ledamot i Andra kammaren från Bohuslän, vilken tillika är medlem av jordbruksutskottet, och som ivrigt yrkade, att staten skulle övertaga risken vid utlåningen, anmärkte, att landstinget f. n. allt för strängt prövade lånesökandenas lämplighet och löftesmannens soliditet; övertog staten risken, kunde lånemöjligheterna bliva större. Då jag ej kan dela en sådan uppfattning, utan anser det vara klokare att stämna i bäcken än i ån, yrkar jag, herr talman, avslag å utskottets hemställan.

Herr Tamm: Det är, såsom den ärade reservanten meddelade, riktigt, att för två år sedan motion väckts i samma syfte, som den kungliga propositionen här vill befrämja, och att denna motion avstyrktes av utskottet och sedermera avlogs utav Riksdagen. Men kan det icke då hava legat såsom skäl därför, att Riksdagen ansåg, att, på enskild motionärs icke tillräckligt prövade framställning, Riksdagen icke borde gå med därpå? Nu har Kungl. Maj:t haft tillfälle att allsidigt pröva denna fråga, och har med stöd av vederbörande myndigheter funnit skäl att tillstyrka, att staten skall bära en del av de risker, för vilka låneförmedlarna — och det är härvid särskilt fråga om landstinget i Göteborgs och Bohus län — utsätta sig genom att bevilja lån ur denna fond.

Herr Odelberg framhöll, att utskottet icke har rätt, när det talar om förpliktelse för låneförmedlarna. Ja, det må vara sant, att låneförmedlarna icke äro juridiskt förpliktade, men nog äro de, om jag så må uttrycka mig, moraliskt förpliktade att, när Kungl. Maj:t och Riksdagen beviljat så betydande belopp till utlåning och lagt i deras händer rättighet att bevilja detta, också tillse, att dessa stora medel komma till användning. Att de även böra iakttaga nödig försiktighet, har Kungl. Maj:t haft alldeles klart för sig och alldeles tydligt pekat på. Det är icke meningen, att staten här skall ersätta någon del av den förlust, som upp-

kommer, där lånet icke varit noggrant och sorgfälligt prövat. Det är icke heller meningen att i något fall ersätta hela den förlust, som uppkommit, utan, såsom det sägs, högst hälften av samma förlust.

Jag ber kammaren särskilt observera, vad jag nyss nämnde, att Kungl. Maj:t skall i vartenda fall, då det kan komma i fråga, pröva huruvida fallet är sådant, att man kan tillvita låneförmedlaren någon som helst sorts förbiseende eller, om jag så får säga, lättsinne vid lånets beviljande. Det kan då icke förekomma, att han får ersättning för den gjorda förlusten, utan ersättningen skall utgå endast, när det tillstött omständigheter, som låneförmedlaren icke kunnat beräkna. Jag tänker exempelvis med avseende å den stora fiskeflotta, som finns i Bohus län, att den blir utsatt för en av de där tyvärr vanliga svåra stormarna. Vilka förluster kunna då icke uppstå för fiskarbefolkningen och hur lätt händer det då icke, att en eller annan läntagare efter en sådan förlust icke kan återbetala sitt lån? Det kan på så sätt komma att bliva ganska avsevärda belopp, och då är det icke för mycket, att det skall finnas en möjlighet för statsmakterna att träda emellan till förmån för den i detta avseende fullständigt oskyldiga låneförmedlaren. Jag vet icke, om herr Odelberg får rätt i sin profetia, när han säger, att om man nu räcker ena fingret, så taga de snart hela handen. Jag tycker tvärtom, att även om denna risk förefinnes, det vore skäl i att sträcka ut handen åt dem, som förmedla lån ur en så välsignelsebringande fond som den, vilken det här är fråga om.

Herr talman, på anförda skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Ernst: Det har redan framhållits, att denna fråga var före vid 1911 års riksdag och att den då avsågs i denna kammare.

När frågan nu behandlades i jordbruksutskottets plenum, uppträdde särskilt kraftigt emot Kungl. Maj:ts förslag herr Hellström, som är sekreterare i Norrbottens läns hushållningssällskap; och han, som många gånger varit med om att anskaffa dylika lån, framhöll, att han icke kan gå med på, att kronan skall stå denna risk jämte låneförmedlaren. Först och främst ansåg han nämligen, att besväret med avseende å egnahemslån och fiskerilån icke kan jämföras med varandra. Och granskar man närmare låneformerna, måste man säga, att det icke finns någonting, vari de äro likställda. Egnahemslånefonden är nämligen tillkommen utslutande för *obemedlade* och *mindre bemedlade*, men med avseende å fiskerilånefonden finns ingenting bestämt, hur kvalificerade de personer skola vara, som få understöd av fonden. Således kan det vara tämligen burgna personer bland fiskarbefolkningen, som få understöd.

Ang. drift-
kostnader för
fiskerilåne-
fonden.
(Forts.)

Vidare är det så, att det är ett statsändamål att befordra eignahemsbildande; det är en social fråga, som befordras av eignahemsrörelsen. Men det torde man knappast kunna säga om den andra lånerörelsen, ty den är ju blott en anordning till ekonomisk hjälp åt en viss klass. Tillika är att märka, att dessa medel egentligen utgå till ett enda län, till Göteborgs och Bohus län och landsting, som enligt de för år 1911 tillgängliga siffrorna har 2,000,000 kronor till godo av fonden, då samtliga övriga län, vilkas låneförmedling ombesörjes av hushållningssällskapen, icke hava mer än 600,000 kronor. Där se vi tydligt och klart en bestämd åtskillnad, ty eignahemslånefonden anlitas över hela landet, under det att fiskerilånefonden kommer huvudsakligen Göteborgs och Bohus län till godo. Skola dessa fonder kunna jämföras med varandra, måste villkoren för utlåningen vara i det väsentliga lika, men jag har redan framhållit många olikheter.

Även i avseende å beloppens storlek råder ganska stor skilljaktighet. Maximum för lån från eignahemslånefonden uppgår till mellan 6,000 och 7,000 kronor; här hava vi ett maximum av 10,000 kronor.

Vidare är det så, att realsäkerhet lämnas i pant för eignahemslån, och då kan man i regel säga, att där har kronan förutsatt, att man icke behövde åsamkas några verkliga risker. Men här beviljas lån mot pant av namnsäkerhet, och vi veta, att i de allra flesta fall bruka sådana lån löpa med vida högre ränta än lån mot realsäkerhet. Således ligger i den omständigheten, att dessa lån gå med samma räntefot som eignahemslånen, en så pass stor fördel för den traktens befolkning, att det förefaller, som om de kunde vara nöjda med detta och icke, därför att landstinget på åtta år åsamkats en förlust på 8,000 kronor, nu må komma till Riksdagen och begära, att Riksdagen delar förlusten. Jag kan icke finna, att detta är berättigat. När lånefonden kom till, så var det helt andra ränteförhållanden för statens inlåning. Då stipulerades så låg ränta som 3 %, och denna ränta har en gång också blivit höjd; i närvarande stund tror jag, att de, som hava full kännedom härom, skola säga, att vi kunna icke längre räkna på den låga ränta som hittills.

Är det då en klok politik, när man tillerkänt en landsända en högst betydande ekonomisk fördel, som belöper sig till kanske 50,000—60,000 kronor per år för det landstinget, att komma och säga, att Riksdagen skall därutöver också deltaga i risken? Visserligen är denna för närvarande ej så stor, men mycket troligt är, att när två parter skola dela risken, den kommer att stiga i samma mån.

Ser man vidare i allmänhet till nyttan av statens många utlåningsfonder, så torde det vara riktigt, när staten inrättar den ena fonden efter den andra, att man ställer så, att man icke med alltför ojämnna villkor för vissa fonder, som dessutom så

gott som uteslutande äro till förmån för en viss trakt, hindrar bildandet eller tillgodogörandet av andra fonder. Vid årets riksdag föreligger förslag om inrättande av en ny fond, täckdiktningss-fonden. Icke är det skäl i att öka pretentionerna i Göteborgs och Bohus län i fråga om fiskerilånefonden, så att man sedan kommer att ställa sig ovillig mot inrättandet av täckdiktningss-fonden.

*Ang. drift-
kostnader för
fiskerilåne-
fonden.
(Forts.)*

Om man ser saken rätt, går man nog att avslå den kungliga propositionen nu, liksom man år 1911 avslög den i ämnet väckta motionen. Jag yrkar därför, herr talman, avslag å utskottets hemställan.

Friherre Lagerbring: Herr talman! Jag undrar icke på, att den föregående ärade talaren, som egentligen sysselsatt sig med jordbruket, icke fått den rätta synen på fisket och särskilt havsfisket. Jag skall därför icke ingå på de jämförelser, han gjorde, vilka jag anser vara otillfredsställande och i många avseenden oriktiga. Jag skall i stället uppehålla mig vid vad den förste ärade talaren sade.

Han framhöll bland annat, att föreliggande fråga var uppe i Riksdagen för två år sedan i form av en enskild motion och att den då avslogs av båda kamrarna. Det är nog alldeles riktigt, att så skedde. Men den ärade talaren glömde tillägga, att det var med en högst obetydlig majoritet i Första kammaren, och i Andra kammaren blev motionen avslagen genom en olyckshändelse så att säga. Det berodde på, att de personer, som väckt motionen och hade att försvara den, händelsevis kommo att försumma sig, när den föredrogs, så att icke ett ord blev yttrat till förmån för densamma. Motionen föll genom ett klubbslag av talmannen, när de, som skulle försvara den, icke voro närvarande. Eljest hade man nog, enligt vad det allmänt ansågs, haft mycket god utsikt för att motionen skulle hava gått igenom i Andra kammaren. Jag tror således, att man icke skall fästa sig alltför mycket vid den omständigheten, att motionen blev avslagen i Riksdagen för två år sedan.

Man brukar ofta säga, när en fråga här har varit före och kommer åter: ingenting har hänt, sedan den förra gången var före. Här förhåller det sig dock så, att någonting verkligen har hänt sedan sist: här har det hänt, att landstinget i Göteborgs och Bohus län gått in till Kungl. Maj:t med anhållan, att en kunglig proposition skulle avlätas till Riksdagen i detta ärende. Det beror på att, såsom förut framhållits, det är verkligen i Göteborgs och Bohus län man är mest intresserad av detta, det vill jag ingalunda förneka. Göteborgs och Bohus län är det län, som representerar så gott som uteslutande Sveriges havsfiskenäring, och det är klart att där koncentreras ock intresset. När staten har understött fiskerinäringen med lån, har den väl gjort det,

Ang. drift-
kostnader för
fiskerilåne-
fonden.
Forts.)

därför att den ansett fiskerinäringen representera sådana intressen, att den är värd understöd av staten. Följden har blivit, att allra största delen av denna fond kommit att tagas i anspråk av Bohuslän. Det är över 2 miljoner kronor, som landstinget där står i ansvar för, och amorteringen av lånen, som äro på kort tid, går redan ut över en halv miljon kronor.

Jag tillät mig redan för ett par år sedan framhålla, att denna sak ligger på det sättet, att fiskarens förmåga att verkställa amortering beror på hur fisket, särskilt det stora sillfisket, slår ut. Här uppe i landet börjar man tro, att det är en inkomstskälla man alltid med säkerhet kan påräkna, men förhållandena hava visat, att sillfisket är ganska oberäkneligt på den grund, att sillen icke alltid går fram till kusten. Under senare åren har den hållit sig tre till fyra mil till havs, och sista året har den avlägsnat sig till danska kusten, och fortsätter den på samma sätt, komma vi kanske i den situationen, att detta fiske icke blir synnerligen givande, och då blir naturligtvis fiskarens förmåga att verkställa amortering mycket reducerad. Landstinget kan då komma inför en situation, som är synnerligen svår och obehaglig. En halv miljon kronor i amortering är icke lätt för ett landsting att verkställa utan kännbar uppoffring.

Man kan säga, att då kan det vara tid, om det inträffar något, att komma in till staten och anhålla om hjälp. Men det är icke sagt, att man får den hjälpen då, och en bättre och riktigare synpunkt torde vara att få denna sak ordnad nu, och såsom det är ordnat i den kungl. propositionen, tycker jag att det är tillfredsställande. Kungl. Maj:t prövar, om sådana förhållanden föreligga, att detta landsting behöver sådan hjälp. Föreligga icke sådana förhållanden, får landstinget ingen hjälp, men skulle förhållandena kräva, att hjälp lämnas, är Kungl. Maj:t genom bifall till denna proposition berättigad lämna sådan.

Jag kan icke se annat, än att ofantligt goda skäl finnas för den kungl. propositionen, och jag tillåter mig nu yrka bifall till utskottets förslag, som överensstämmer med den kungl. propositionen.

Herr Andersson, Karl: Här har framhållits, att det icke skulle finnas några som helst jämförelsepunkter emellan fiskerilånefonden och egnahemsånefonden, och utskottet framhåller särskilt, att fiskerilånefonden icke skulle vara berättigad till några förvaltningskostnader eller få eventuella förluster ersatta på den grund, att kostnaderna för låneförmedlingen måste anses långt mindre beträffande fiskerilånefonden än i fråga om lån från egnahemsånefonden.

Jag vill därför taga mig friheten att med några ord tala om för kammaren, vilken stor apparat som ändå är i gång, när fiskerilån förmedlas, särskilt i Bohuslän. Det är, som vi veta,

där en rätt stor rörelse. Landstinget har tillsatt en särskild nämnd, fiskerilänenämnden. Denna har i sin tur tillsatt flera tillsyningsmän med var sitt distrikt längs länets hela kust. En sådan fiskeritillsyningsman måste äga stor personalkänedom för att kunna tillmötesgå nämnden med behövliga upplysningar. Han har dessutom att biträda de lånesökande dels med uppsättande av själva ansökningen, därvid han ock har att till nämnden utfärda vederhäftighetsbevis såväl för sökandena som för deras uppgivna borgensmän. Sedermera har han för varje år att till fiskerilänenämnden insända bevis om, dels att gäldenärerna och deras borgensmän fortfarande äro vederhäftiga, dels att båten är försäkrad och fortfarande användes till fiske. Det händer nämligen ofta, att en båt säljes och börjar att användas till annat ändamål än fiske. Då skall detta genast anmälas till nämnden, som i sådant fall har att uppsäga lånet och eventuellt indriva det.

Ang. driftkostnader för fiskerilånefonden.
(Forts.)

Enligt vad jag har mig bekant, tillgår låneförmedlingen av egnahemslån ungefär på samma sätt med personer i de olika distrikten, som hava till uppgift att biträda vid lånens förmedling. Men här kommer den stora skillnaden, som enligt min mening bestämt talar till förmån för fiskerilånefonden i detta fall, och det är, att egnahemslånen utdelas endast mot in-teckning i fastighet, och under sådana förhållanden är risken för förlust vid egnahemslån ofantligt liten. Däremot måste risken för fiskerilån anses vara stor, därför att det är omöjligt att där begära sådana starka garantier, som äro bestämda för egnahemslånen. Det är omöjligt för fiskarbefolkningen, där den bor mycket koncentrerat, att t. ex. få hemmansägare till borgensmän, därför att detta skulle förutsätta en så vidlyftig bekantskap bland den jordbrukande befolkningen, att det i stort sett är omöjligt.

Nu föreligger här från landstinget i Göteborgs och Bohus län den upplysningen, att låneförmedlingen åsamkat landstinget en utgift mellan 2,000 och 3,000 kronor årligen, och att landstinget åren 1910 och 1911 tillsammans gjort en förlust på 8,639 kronor.

Beträffande egnahemslånefonden föreligga, såvitt jag kan se av handlingarna, inga uppgifter på, huru stora förvaltningskostnaderna äro och inga uppgifter om, att den åsamkat låneförmedlare några förluster. Icke förty har Riksdagen sedan egnahemslånefondens inrättande utan vidare beviljat $\frac{1}{2}$ % av den icke till betalning förfallna skulden i förvaltningskostnad åt hushållningssällskapen utan någon som helst redovisningsskyldighet. Då förefaller det mig bra billigt begärt, att eventuella förluster på fiskerilånefondens område kunna i vissa fall ersättas, dock icke med högre belopp än hälften av förlustens värde, och saken skall i varje särskilt fall prövas. Starka garantier äro således satta vid en sådan eventuell ersättning.

Ang. drift-
kostnader för
fiskerilåne-
fonden.
(Forts.)

Att det nu är Göteborgs och Bohus län, som huvudsakligen har kommit att draga nytta av dessa fiskerilån, tycker jag är litet olämpligt att framföra såsom skäl *emot* förslaget. Det är klart, att den fiskeriidkande befolkningen kommer att koncentrera sig på de ställen, där förutsättningarna för ett fiske äro stora, och det har blivit på västkusten. Men det finnes dock stora områden på övriga delar av kusten, särskilt Skåne- och Blekingekusten, där det fiskas, så att det kan hända, att i framtiden län komma att i större utsträckning användas även på denna del av kusten.

Jag ber att på grund av vad jag anfört få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Odelberg: Den siste talaren har givit en lång redogörelse för huru Göteborgs och Bohus läns landsting går tillväga vid utlämnande av lån för att visa, att det sker med mycken omsorg. Det har ingen dragit i tvivelsmål. Sedan säger han, att kostnaderna äro 2,000 kronor om året, och så har landstinget förlorat 8,000 kronor. Jag tycker verkligen icke, att man skall tala om att det är någon uppoffring för Göteborgs och Bohus läns landsting att utgiva 2,000 kronor om året för sitt fiske, då det finnes hushållningssällskap, som anslå ända till 12,000 kronor om året för upphjälpande av fisket. När staten till främjande af fiskerinäringen inom Göteborgs och Bohus län lämnar ett så stort lånebelopp som över två miljoner kronor mot en så låg ränta som $2\frac{3}{4}$ %, så synes mig att länet genom sitt landsting eller hushållningssällskap också kunde anslå högre belopp än hittills och ej fordra att staten skall göra än större uppoffringar.

Jordbruksutskottets vice ordförande sade, att fall kunna inträffa, som för Göteborgs och Bohus läns landsting kunde bliva ödesdigra, och nämnde att en storm kunde förstöra en mängd båtar och redskap; men icke lämnar Göteborgs och Bohus läns landsting ut några lån, utan att båtar och även redskapen äro försäkrade, så att mot en sådan olycka kan man skydda sig.

Vidare talade landshövdingen i Göteborgs och Bohus län om att fisket kan utfalla sämre, och sådant har man sett, men ännu har dess bättre något sådant ej inträffat, utan Bohuslän inhöstar fortfarande miljoner på sitt fiske.

Jag kan väl förstå en begäran om årligt anslag för att därigenom bilda en riskfond — en åtgärd som utan anlitande av statsmedel borde av hushållningssällskap och landsting kunna åstadkommas — men en framställning i den form, Kungl. Maj:t föreslagit, anser jag ej nu bör beviljas, utan kan därmed uppskjutas, tills sådana olyckor, varom här profeterats, inträffat. Då först kan tiden vara inne för Riksdagen att pröva ansökningar om hjälp.

Herr statsrådet Petersson: Jag ber att få yttra ett par ord rörande denna fråga. Jag skulle då till vad en talare på Göteborgsbanken yttrade om det olika läge, denna fråga har nu och förra gången den behandlades i kammaren på grund av en motion, vilja tillägga, att man icke blott har att räkna med att sedan dess har tillkommit, att Göteborgs och Bohus läns landsting gjort en framställning i frågan till Kungl. Maj:t, utan också bör beakta, att bakom detta förslag ligger ett yttrande ifrån ett, vad man väl har skäl att säga mycket vederhäftigt håll, nämligen statskontoret, som haft frågan under prövning, och det är statskontoret, som egentligen har, kan man säga, givit uppslaget till den form, vilken frågan har fått i det föreliggande förslaget.

*Ang. drift-
kostnader för
fiskerilåne-
fonden.
(Forts.)*

Men detta är ock ett helt annat förslag än det, som förelåg motionsvis för ett par år sedan. Om jag icke missminner mig, låg frågan då på det sättet, att staten i detta fall alldeles som vid egnahemslånerörelsen skulle utbetala som förvaltningskostnad och riskförlust en viss procent av kapitalskulden. Till egnahemslåneförmedlarna utgår, som kammaren har sig bekant, $\frac{1}{2}$ % av den kapitalskuld, för vilken låneförmedlarna häfta till staten. Någoting sådant är icke här fråga om, utan det är lagt på det sättet, att staten endast förpliktar sig att taga under omprövning, huruvida staten bör deltaga i en eventuell förlust. Det gäller alltså nu icke någon förbindelse till utgifter, som alldeles givet automatiskt komma att utgå, och det är en synnerligen stor skillnad.

Jag ber vidare att få framhålla — och detta såsom ett skä till att just i detta fall staten visar sig vilja medverka till att täcka eventuell förlust — att här är det fråga om ett mycket stort belopp för ett enda landsting, och detta belopp är utlånat till sådana ändamål, där det verkligen föreligger större risk än beträffande de lån, som staten för andra ändamål utlämnat.

Det har satts i fråga, huruvida detta är ett statsändamål eller icke. Jag förmodar, att Riksdagen har ansett det vara ett statsändamål att medverka till att fiskarbefolkningen blir satt i tillfälle att få så bra fiskredskap och båtar som möjligt, när Riksdagen gick in på att bevilja lån för ändamålet. Förmodligen hade Riksdagen icke gjort detta, om icke Riksdagen ansett, att ett verkligt statsändamål därmed främjades.

Det har sagts, att försiktigheten hos den lånebeviljande korporationen skulle lida genom att det ställdes i utsikt en sådan förhoppning, som att man skulle få hjälp till att täcka en eventuell förlust. Jag kan icke tänka mig, att försiktigheten i någon mån skulle lida av ett sådant förslag som detta. Jag tror, att de, som bevilja dessa lån, komma att göra det med lika stor noggrannhet och försiktighet hädanefter som hittills, väl vetande att det är de som i första hand stå risken.

Vad konsekvenserna beträffar, något varom den förste ärade

Ang. drift-
kostnader för
fiskerilåne-
fonden.
(Forts.)

talaren också här yttrat sig, tror jag icke, att man i detta fall behöver låta farhågan för dessa konsekvenser inverka på beslutet, ty som jag redan har frambållit, intar denna fond verkligen en särställning i förhållande till andra. Och när man hos Kungl. Maj:t har övervägt och undersökt dessa förhållanden just med hänsyn till konsekvenserna, har man kommit till det resultat, att dessa äro små eller inga.

Herr Holmquist: Herr talman! Jag kan ej finna annat än att det utskottsutlåtande, som här föreligger, just sätter den här riskfrågan uti ett bättre och riktigare läge, än den vanligtvis brukar ligga i likartade fall. Staten får åtminstone halva risken.

Staten har med mycket öppen hand bildat fonder för jordbrukets behov i mycket stor omfattning, och det är naturligt, att hushållningssällskapen äro de, som närmast äro att peka på såsom förmedlare av lån från dessa fonder. — Jag bortser nu från landstingen. — Men vid varje tillfälle, som staten sålunda har bildat en fond för särskilt jordbrukets behov, har staten så att säga kastat hela risken för låneförmedlingen på hushållningssällskapen. Jag glömmar ej att, då det gäller egnahemslånerörelsen, staten tillika har lämnat en halv procent av den ej till betalning förfallna kapitalskuld, vari låneförmedlaren på grund av från egnahemslånefonden utbekomna statslån vid samma års början häftat till staten. Men, mina herrar, detta är verkligen att taga en ganska liten del av den risk, som för egnahemslånen både på vissa orter redan har uppstått och antagligen i framtiden även på många håll kommer att uppstå.

Här har på kammarens bord framlagts ett betänkande, som rör en täckdikningslånefond, och jag förmodar, att även i den delen kommer Riksdagen att bifalla Kungl. Maj:ts framställning. Men såvitt jag kan finna är det på samma sätt med avseende på den fonden, att hushållningssällskapen bli låneförmedlare och få taga riskerna. Det är ju så, att hushållningssällskapen hava sig anförtrött att föra jordbruket framåt inom resp. orter. Men ej kan man därför tillika fästa vid hushållningssällskapens verksamhet en skyldighet att ikläda sig snart sagt vilka risker som helst. Jag tror, att för framtiden måste staten tillse ej blott, att hushållningssällskapen, som det är deras skyldighet, stå till statens förfogande för att med sin fackkunskap utdela de medel staten fonderar för olika ändamål, utan även att staten åtminstone i någon mån drar de verkliga förluster, som av sådan förmedling kan för sällskapen uppkomma. Jag vill endast ur min egen erfarenhet med anledning av de yttranden, som här förekommit, att risken vid egnahemslånen är ofantligt liten, hava sagt, att under den tid, jag har varit med om att handlägga sådana ärenden inom det län jag tillhör, ha vi omkring sex särskilda gånger varit i begrepp att få övertaga de med egnahemslånen skapade

lägenheterna. Jag tror sålunda, att det här nu föredragna utlåntandet går just i den rätta riktningen, då det gäller att fördela risken mellan staten-lånegivaren och låneförmedlaren, och därför tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. driftkostnader för fiskerilånefonden.
(Forts.)

Friherre Lagerbring: Endast ett par ord till svar på herr Odelbergs sista yttrande. Han gjorde gällande, att fiskerilånefonden funnits till i 15 år, och sade, att förlusterna därinom varit synnerligen obetydliga. Ja, det kan ju vara sanning, att den funnits i 15 år, men det är som så mycket annat en sanning med modifikation. Den började med blygsamma belopp på 1890-talet, och först under de senare åren är det, som denna rörelse vuxit till sina nuvarande dimensioner. Och nu rör den sig om miljoner. Det är sålunda om förlusterna under de senaste åren, som man egentligen bör tala.

Nu säger herr Odelberg, att det är väl ej för mycket, om ett län sådant som Bohuslän kostar på fiskerinäringen 2,000 kronor i förvaltningskostnad och 8,000 kronor i förluster, då andra län kosta på sin fiskerinäring avsevärda belopp. Ja, men han glömmar, att här är det fråga om landstinget och om landstinget såsom förmedlare av dessa fiskerilån. Vi hava i Bohuslän även ett hushållningssällskap, och det stöder genom årliga anslag denna näring. Landstinget sysselsätter sig icke med fiskerinäringen annat än som låneförmedlare. Orsaken varför landstinget och icke hushållningssällskapet gör detta är, att det rör sig om så stora belopp, att hushållningssällskapet, som ej har uttaxeringsrätt, ej kunnat åtaga sig denna risk.

Herr Odelberg säger vidare, att då förlusterna ej varit större, så borde man ej vidtaga några åtgärder. Man kunde vänta, till dess det bleve någon avsevärd förlust. Det är detsamma som att förorda, att man aldrig skall visa förtänksamhet här i världen, utan bara gå och vänta till dess någon katastrof inträffar. Det är ett förfaringssätt, som ej är att rekommendera, varken här eller på andra områden, och därför ber jag, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Ernst: Ja, jag anser mig skyldig att fortfarande varna för att inlåta sig på ett sådant här tillvägagångssätt just på grund av dess konsekvenser. Vi ha t. ex. i Södermanlands läns landsting anslagit årligen 10,000 kronor till bekostnad af nya vägar, när statsbidrag är beviljat. Vad är det som hindrar, att landstinget på grund av liknande resonemang går och begär av Kungl. Maj:t att få även denna utgift ersatt, och det skulle ju också ske genom ändring av villkor och bestämmelser, som redan äro givna för vägbyggnader. Vidare ha vi en lånefond för enskilda järnvägar. Skall staten också binda sig vid den risk, som kan falla på anläggning av nya en-

Ang. drift-
kostnader för
fiskerilåne-
fonden.
(Forts.)

skilda järnvägar, därför att man gått och beviljat statslån, och sedan enskilda personer och till och med landsting kunna komma i klistret för en eller annan enskild järnväg, som ej går med vinst? Nej, jag tror, att när man ser att de här förlusterna på lånerörelsen ej åsamkat landstinget större utgift på åtta år än som varit fallit, så skall man — särskilt om man vill fasthålla vid principen, att de en gång fastslagna villkoren böra upprätthållas — ej jämra sig därför, att en eller annan förlust kunnat uppstå, när man med öppet öga för konsekvenserna och de möjliga förlusterna ändå velat inlåta sig på att förmedla dessa lån. Det anser jag vara ett oriktigt tillvägagångssätt, och då kan jag ej annat än säga, att, när man från landstinget i Göteborg och från jordbruksministern fått höra, att det inträffat något *nytt*, och detta endast består däri, att det gjorts en *framställning från landstinget och från Koningens befallningshavande*, jag ej kan finna, att detta är något verkligt *nytt skäl*, varför Riksdagen skulle ändra sin en gång intagna ståndpunkt. Då för övrigt i berörda avseende den effektiva räntan på dessa lån är blott $2\frac{3}{4}\%$, så frågar jag herrarne: ha vi i nuvarande dyra penningetider råd att inlåta oss på ett ytterligare efterskänkande?

Greve Wachtmeister, Axel: Herr talman, endast ett par ord! Det har flere gånger framhållits, att den ifrågavarande fördelen i huvudsak skulle komma det rika Göteborgs och Bohus län till godo. Men jag vill framhålla, att den skulle komma *även* fattigare delar av vårt lands kust till godo. Som förslaget nu är formulerat, så förefaller det mig att vara ett slags återförsäkring för ömmande fall, och då synes det mig, som om man icke bör hysa någon som helst betänklighet för att taga förslaget. Jag yrkar bifall därtill.

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman! Här stå vi inför ett fall, där staten har räckt en hjälpsam hand till en viss landsända för att understödja en näring. När denna hjälpsamma hand sträcktes och pengar första gången utlämnades, var det med tacksamhet man tog emot dem, och hushållningssällskapen eller i detta fall landstingen åtog sig att uppträda som låneförmedlare. Men nu efter några år, — det är den gamla vanliga gången — börjar man tala om, att här skulle man kunna behöva flytta över en del av risken av dessa låneförhållanden till staten, och jag är alldeles viss om, att om man ger efter för dessa påtryckningar från de olika landsändarna i sådana fall, så kommer man snart att få gå allt vidare och vidare. Jag tänker särskilt på ett förhållande, som här berörts, men som strängt taget ej hör hit: egnahemslånen. Med avseende å dessa anser jag det vara i högsta grad olyckligt, om de låneförmedlare, som nu finnas, skulle kunna skjuta ansvaret över på staten, ty i och med detsamma

skulle ej blott ansvarskänslan hos dem mer eller mindre förloras, utan det skulle även leda till att intresset för själva saken, som är så stort för närvarande, förlappades. Det är sålunda av principiella skäl, som jag yrkar avslag å utskottets hemställan.

Ang. driftkostnader för fiskerilånefonden.
(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare på avslag därå, och förklarade sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Odelberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i punkten 3 av sitt utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 47.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 12 och 15 innevarande april bordlagda utlåtande nr 46, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande det svenska jordbrukets ekonomi m. m.

Om utredning rörande det svenska jordbrukets ekonomi m. m.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets behandling överlämnad motion, nr 202, hade herr *Molin* i Dom-bäcksmark hemställt, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående det svenska jordbrukets ekonomi och de jordbrukande klassernas levnadsförhållanden i syfte att klargöra vilka åtgärder, som tarvades för den jordbrukande befolkningens bibehållande vid jordbruket och för egna-hemsrörelsens fortsatta utveckling.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Om utredning rörande det svenska jordbrukets ekonomi m. m. Reservation hade avgivits av herr A. Pers, vilken likväl ej däri antytt sin mening.

(Forts.) Herr Pers: Herr talman! Jag skall blott be att med några ord få angiva, varför jag antecknat min reservation till utskottets utlåtande. Jag anser, att herr Molins motion har något berättigat, som ej kan avvisas så absolut, som utskottet har gjort. Motionen har emellertid angivit syftemålet ganska dimmigt. Jag medger att konturerna för utredningen äro synnerligen oklara. Det är också ganska vanskligt att få verkligen väglödande statistik och utredning i det här ämnet med de ytterst skiftande förhållanden, som det svenska jordbruket arbetar med i vårt vidsträckta och långsträckta land. Vad som även talar för, att man för närvarande knappast bör göra något till saken, är de många utredningar, som verkligen äro i gång i den här frågan, och som beröra med jordbruket i nära samband stående förhållanden. Min reservation avser därför ej annat än samma slut, vartill utskottet har kommit. Det kan verkligen behöva stadga sig litet grand i den här frågan, och av de utredningar, som äro å bane, böra kunna väntas sådana resultat, som bli denna fråga till nytta, om de blott få slutföras. Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr Steffen: Herr talman! Jag ber att få uttala den uppfattningen, att utskottet bort tillstyrka en utredning i motionens syfte. Dock synes mig, att ett sådant tillstyrkande lämpligen kunde motiveras genom ett framhållande av, att vad vi här i landet behöva är en ur strängt nationalekonomiska synpunkter organiserad och ledd utredning angående det svenska jordbrukets ekonomi, särskilt dess räntabilitet och möjligheten att inom det samma införa en noggrannare bokföring. Vi äro mycket okunniga här i landet om produktionskostnader och nettobehållning inom jordbruket i dess olika förgreningar och inom de olika driftformerna: stordriften, den medelstora driften och smådriften. Detta är ju ett förhållande, som icke i längden kan vara det rätta, när det gäller landets modernäring. Det bör dessutom tagas i betraktande, att vi med en kraftig agitation samt genom en med statsunderstöd försedd organisation pådrivit utvecklingen av vissa former av jordbruket. Jag tänker nu på smådriften. Men det saknas kunskap om vad denna småbruksrörelse ur alla nationalekonomiska synpunkter innebär. Frågan om dess bärighet, nu och för framtiden, frågan om småbrukens förmåga att på ett verkligen tillfredsställande sätt livnära den befolkning, som nu skall bindas vid denna driftform — dessa frågor äro, såvitt jag kan se, i hög grad oklara och kunna utredas endast genom en allmän nationalekonomisk undersökning av hela det svenska jordbrukets läge.

Jag ber därför, herr talman, att med denna motivering få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Friherre De Geer, Louis: Herr talman! Den ärade reservanten kom till samma slut som utskottet och tycktes se saken praktiskt. Han menade, att vi först skulle avvakta resultatet av de många utredningar, som redan nu äro i gång på jordbrukets område. Motionären erkänner ju, att här är mycket gjort. Han säger, att så gott som allting är undersökt och utrett angående jordbruksnäringen, men, säger han, ej själva kärnan, nämligen hur det förhåller sig med det svenska jordbrukets ekonomi och bärighet. I det avseendet instämde den sista ärade talaren med honom. Han vill därför, att det skall göras en sådan undersökning. Vad skulle då den undersökningen kunna leda till? Ja, jag är alldeles övertygad om, att den till full evidens skulle kunna upplysa, att jordbruket i många fall ej bär sig, att det, om det ej skötes med den allra största omtanke, är en dålig näring. Men jag tvivlar på, att, om än aldrig så lärda nationalekonomer göra en sådan utredning, de skola kunna giva något allmängiltigt recept på, vare sig hur det större eller mindre jordbruket skall skötas. För min del tror jag, att det för jordbrukarne ej finnes annat att göra än att med begagnande av det storartade upplysningsarbete, som äger rum på jordbrukets område, och med begagnande av alla de hjälpmedel, som staten tillhandahåller, söka sköta sitt jordbruk så ekonomiskt som möjligt. Jag tror ej på nyttan av dessa stora utredningar. De kunna ju hava sitt intresse, men man har ej någon praktisk nytta av dem, och jag tror i likhet med reservanten, att det klokaste jordbrukarna kunna göra är att hålla på att arbeta. De behöva sannerligen ej arbeta i blindo, så mycket som nu göres för att tillhandahålla dem kunskaper. Och de begagna sig också allmänt av de möjligheter till inhämtande av kunskap, som finnes. Jag tror, att man kommer längre på den vägen, än om man nu skall ställa till med ännu en storartad utredning och, som den förste ärade talaren sade: vi ha alldeles för mycket utredningar redan för närvarande — låt oss åtminstone vänta och se, om ej av vad som är gjort för jordbruket verkligen kan komma en lycklig effekt. Jag yrkar sålunda bifall till utskottets hemställan.

Om utredning rörande det svenska jordbrukets ekonomi m. m.

(Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt de beträffande föreliggande utlåtande framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen, och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets den 12 och 15 innevarande månad bordlagda memorial nr

Samman-
jämknings-
förslag beträf-
fande vissa
§§ i lag om
gemensam-
hetsfiske.

47, i anledning av *dels* återremiss av vissa delar utav jordbruks-
utskottets utlåtande nr 36 i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-
tion med förslag till lag om gemensamhetsfiske, lag om ändrad
lydelse av 11 kap. 13 § rättegångsbalken och lag om ändrad
lydelse av 10, 13 och 14 §§ i lagen den 27 juni 1896 om rätt
till fiske jämte en i anledning av propositionen väckt motion,
dels ock kamrarnas skiljaktiga beslut i ämnet.

I utlåtande nr 36 i anledning av, bland annat, Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om gemensamhetsfiske hade jord-
bruksutskottet hemställt, att Riksdagen måtte antaga förslag i
detta ämne av den lydelse, utskottets nämnda utlåtande innehöll.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade båda
kamrarna godkänt vissa paragrafer av ifrågavarande lagförslag
att lyda så, som av Kungl. Maj:t föreslagits, ävensom till ut-
skottet återremitterat 3 § i samma förslag. I fråga om 11, 17
37 och 39 §§ hade kamrarna däremot stannat i olika beslut.

Med anledning av vad sålunda förekommit och för samman-
jämkning av den skiljaktighet, som förefanns mellan kamrarnas
beslut, hade utskottet i nu föredragna memorial avgivit vissa i
memorialet avgivna förslag.

3 §.

Utskottets hemställan bifölls.

11 §.

Första kammaren hade godkänt paragrafen i dess av ut-
skottet föreslagna lydelse, under det att Andra kammaren beträf-
fande andra stycket antagit ett av herr Nilsson i Kabbarp fram-
ställt förslag, enligt vilket sagda stycke skulle erhålla följande
lydelse:

»För beslut om gemensamhetsfiskes inrättande erfordras be-
träffande fiskevatten, som är i sin helhet oskift, bifall av mer än
hälften och i fråga om annat fiskevatten bifall av minst två
tredjedelar av samtliga delägare.»

Utskottet, som ansett kamrarnas skiljaktiga beslut i denna
punkt lämpligen kunna på sådant sätt sammanjämkas, att för
giltighet av beslut om gemensamhetsfiskes inrättande stadgades
majoritet efter såväl huvud- som röstetal, hade i avseende å före-
liggande paragraf hemställt,

att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut
beträffande denna paragraf, måtte besluta, att paragrafen skulle
erhålla följande lydelse:

»11 §.

Sedan förrättningsmannens utlåtande framlagts, skall inför
honom anställas omröstning angående frågan, huruvida gemen-
samhetsfiske skall inrättas, så ock för huru många år sådant

fiske skall komma till stånd samt om fiskets upplåtande på arrende eller antagande av plan för fiskets brukande av delägarna var för sig; och skall därvid frågan om gemensamhetsfiskes inrättande företagas till avgörande efter övriga nu nämnda frågor, om någon delägare det yrkar.

*Samman-
jämnings-
förslag beträf-
fande vissa
§§ i lag om
gemensam-
hetsfiske.*

(Forts.)

Beslut om gemensamhetsfiskes inrättande vare ej giltigt med mindre i avseende å fiskevatten, som är i sin helhet oskift, mer än hälften av samtliga delägare förenat sig därom och dessa tillika företrätt mer än hälften av samtliga delägarers rösttal, och i avseende å annat fiskevatten beslutet biträts av minst två tredjedelar av samtliga delägare och dessa tillika företrätt minst två tredjedelar av samtliga delägarers rösttal.

Delägare, som gjort ansökning om förrättningsmans förordnande, vare ej därav förhindrad att rösta mot inrättande av gemensamhetsfiske.»

Reservation hade i fråga om denna paragraf avgivits av herr *Aaby A. W. Ericsson*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att 11 § skulle bibehållas vid den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen.

Herr *Ericsson*, *Aaby*: Här föreligger nu från utskottet ett sammanjämningsförslag, mot vilket jag anmält min reservation, och varför jag ber att få något påkalla kammarens uppmärksamhet.

Såsom herrarna erinra sig, har Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet sedan i sin tur tillstyrkt samt kammaren beslutat, att inrättande av gemensamhetsfiske i de fall, då fiskevattnet i sin helhet är oskift, får ske, då mer än hälften av samtliga delägare äro om beslutet ense. Från socialistiskt håll väcktes emellertid inom utskottet ett förslag, att sådana beslut borde avgöras genom röstning per capita, och detta förslag blev Andra kammarens mening. Sedermera har utskottet sammanjämkat frågan så, att utskottet föreslagit, att mer än hälften såväl av samtliga delägarers röstetal som av antalet röstande per capita måste fordras för fattande av dylikt beslut. För min del anser jag, att denna sammanjämkning, denna ändrade lydelse, som paragrafen härigenom skulle erhålla, kommer att till stor del motväga den fördel, man kunde hava väntat sig av denna lag. Genomförande av gemensamhetsfiske kommer nämligen härigenom att i ofantligt många fall försvåras. Vidare anser jag, att här kommit till synes en princip, som hittills, om jag undantager bolagslagarna, saknar motsvarighet i svensk lagstiftning. Dessutom hyser jag den farhågan mot ett sådant förslag, att om vid röstning hänsyn skulle tagas såväl till röstetalet av dem, som på grund av sin strandrätt äro delägare, som till de per capita omröstade — något, som det här gäller — och om, säger jag, en sådan princip

Samman-
jämknings-
förslag beträffande vissa §§ i lag om gemensamhetsfiske.
(Forts.)

vid den blivande dikningslagen föresloges, skulle det medföra högst betänkliga resultat.

Då jag emellertid anser, att antagandet av en sådan lag som denna är för vårt land av allra största betydelse, vågar jag icke yrka avslag på sammanjämkningsförslaget, enär lagen härigenom skulle kunna i sin helhet falla, utan har jag endast velat få till protokollet antecknade mina betänkligheter mot detta sammanjämkningsförslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls utskottets hemställan beträffande den nu förevarande paragrafen.

17 §.

Utskottets hemställan bifölls.

37 och 39 §§.

Utskottets hemställan angående dessa paragrafer förklarades icke föranleda någon åtgärd från Första kammarens sida.

Herr statsrådet *Sandström* avlämnade Kungl. Maj:ts nedan nämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

nr 193, med förslag till lag om behandling av alkoholister m. m., och

nr 204, angående utvidgande av överstyrelsen för rikets allmänna läroverk till en överstyrelse för skolväsendet i riket.

Om förbud mot användande av bärplockningsmaskiner m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 12 och 15 i denna månad bordlagda utlåtande nr 48, i anledning av väckta motioner om förbud mot användande av bärplockningsmaskiner m. m.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 195, hade herr *Sjöberg* hemställt, att Riksdagen måtte besluta om förbud mot insamlande av skogsbär medelst s. k. bärplockningsmaskiner.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft en jämväl inom Andra kammaren väckt, till utskottet remitterad motion, nr 9, av herr *Molin* i Dombäcksmark, däri föreslagits, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till lag angående fridlysningstider för lingen och om förbud mot användning av plockningsmaskiner.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda grunder hemställt,

1) att herr *Sjöbergs* ifrågavarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt

2) att herr Molins i Dombäcksmark förevarande motion ej heller måtte föranleda till någon Riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *P. O. Lundell* och *C. G. Barthelson* mot vissa delar av utskottets motivering.

Om förbud mot användande av bärplockningsmaskiner m. m.

(Forts.)

Herr *Barthelson*: Herr talman, mina herrar! I här föreliggande utlåtande hemställes om förbud att använda bärplockningsmaskiner och om förbud mot att under viss tid plocka bär eller med ett ord om ett slags fridlysningstid för dessa bär. Ser man på de motiv, motionärerna anfört i sina motioner, och de motiv, som av utskottet framförts, så skall man finna, att denna fråga står i samband med den nyligen här i Riksdagen behandlade frågan om äganderätten till skogsbären. En lagstiftning sådan som den här åsyftade synes mig för övrigt ovillkorligen komma att inkräkta på ägarens dispositionsrätt över sina produkter. Det kan således, synes det mig, icke vara opåkallat att i detta fall påpeka detta förhållande, och utskottet har även för sin del sökt framhålla något dylikt. Utskottet säger nämligen på sid. 4 i sitt betänkande: »Vid den utredning, som i anledning av den sålunda beslutade skrivelsen torde komma till stånd, lär vid bedömandet av frågan, huruvida viss inskränkning i rätten att plocka skogsbär å annans mark må kunna stadgas, särskilt komma att tagas under omprövning, huruvida icke vid bärplockning å annans mark, därest sådan över huvud taget fortfarande skall tillåtas, åtminstone användningen av bärplockningsmaskiner, med hänsyn till deras inverkan å bärriset, lämpligen bör förbjudas.» Även om man nu icke kan påstå, att utskottet härigenom intagit någon viss ståndpunkt till frågan om äganderätten, synes det dock, som om man av detta uttalande skulle kunna draga den slutsatsen, att utskottet är tveksamt, huruvida markägaren äger bären, och att det därför kan sättas i fråga, huruvida utskottet för sin del anser, att markägaren bör äga någon talan, då det gäller att bestämma vissa gränser för hans dispositionsrätt över dessa produkter. Då jag emellertid är av den åsikten, att en markägare, han må nu äga små eller stora områden, äger allt, som produceras på hans mark, vare sig han producerar det genom egen odling eller det växer vilt såsom växterna i våra skogar, så anser jag också, att detta bort kraftigare framhållas i utskottets betänkande än som skett. Jag ber att till stöd för denna min åsikt få hänvisa till gällande lag och till en paragraf i byggningsbalken, vilken jag nu ber att få uppläsa för kammaren. Den rör visserligen äganderätten, men då äganderätt och dispositionsrätt i detta fall torde sammanfalla, anholder jag ändock att få citera densamma. Jag åsyftar byggningsbalkens 10 kap. och 5 §. Tionde kapitlet handlar ju om, hur bys oskifta ägor i skog och mark må skiftas eller intagas så ock

Om förbud
mot användande av bär-
plocknings-
maskiner
m. m.
(Forts.)

om åverkan å oskift eller annan mans skog och mark. Det är sålunda för visst fall den oinskränkta rättsprincipen, som här skyddas av lagen, men om den oinskränkta äganderättens princip gäller i detta fall, så sluter jag till, att den bör gälla även i övriga likartade. Paragrafens lydelse är denna: »Tager någon torv, näver, löv, bast, eller hugger ved, gårdsel, stör, timmer eller vad det helst är, å den bys ägor, där han själv ingen del haver, eller å annans avdelta och enskilda skog i den by han del äger; betale värdet för det han tagit etc.» Jag upprepar, att paragrafen skyddar äganderätten till allt, som finnes å marken, det må vara träd eller bärris eller dessas frukter, men jag sluter därav, att då det är markägaren, som på grund av denna lag, enligt mitt förmenande, äger allt, som produceras på marken, han också bör vara den, som bestämmer, huru man får tillgodogöra sig dessa produkter.

Med detta uttalande har jag endast velat framhålla, att på grund av nu gällande lag enligt min åsikt jordägaren är den, som bestämmer, huru han vill tillgodogöra sig sina bär och på vilken tid han vill disponera dem. Men jag vill icke påstå, att det icke skulle kunna vara nyttigt såväl för ägaren själv som från allmän synpunkt, om en inskränkning kan komma att göras.

Då jag, herr talman, i övrigt instämt i utskottets utlåtande till alla delar, skall jag anhålla att få yrka bifall till dess hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets den 12 och 15 innevarande april bordlagda utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sammanslagning av den så kallade äldre odlingslånefonden med nya odlingslånefonden till en fond, benämnd odlingslånefonden, biföll kammaren vad utskottet i detta uttalande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 12 och 15 i denna månad bordlagda utlåtande nr 50, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning i vad angår jordbruksärendena.

Med anledning av de till jordbruksutskottet hänvisade framställningar, som rörde utgifter för kapitalökning, hade utskottet i nu föredragna utlåtande avgivit yttrande och förslag.

Vid föredragningen av utlåtandet begärdes ordet av

Herr Paulson, som yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att vid föredragning av mom. 9 av jordbruksutskottets förevarande

utlåtande nr 50 samtidigt måtte föredragas och av kammaren behandlas jordbruksutskottets utlåtande nr 51, då dessa båda ärenden stå i nära sammanhang med varandra.

Jag behöfver ju blott erinra kammaren därom, att det ärende, som förekommer i utlåtandet nr 51, eller frågan om införande av bevaringspremier, redan förut under denna riksdag förevarit till behandling i kammaren, men då återförvisats till utskottet för att handläggas gemensamt med Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en lånefond, ett förslag, som här förekommer under mom. 9 i betänkandet nr 50. Det är med anledning härav som jag föreslagit denna gemensamma behandling av de båda ärendena, och jag hemställer, herr talman, om proposition på mitt förslag.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Kungl. Maj:t hade under punkt 37 av ifrågavarande avdelning av statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att *dels* besluta, att en särskild fond benämnd täckdikningslånefonden skulle inrättas för främjande av täckdikning vid mindre jordbruk, från vilken fond, som skulle förvaltas av statskontoret, statslån finge, i mån av tillgång och intill ett belopp av högst 200,000 kronor årligen, tilldelas hushållningssällskap, som förklarar sig villigt att utlämna täckdikningslån till mindre jordbrukare; *dels* såsom kapitalökning till denna fond för år 1914 anvisa ett anslag av 200,000 kronor att utgå av lånemedel; *dels ock* godkänna de allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande av lån ur ifrågavarande fond, vilka föreslagits i det statsverkspropositionen bilagda statsrådsprotokollet.

Om inrättande av en täckdikningslånefond.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft tre särskilda i ämnet väckta motioner, nämligen nr 83 i Första kammaren av herr *Ingeström* och nr 198 i Andra kammaren av herr *von Sneidern*, vilka sammanställande hemställt, att Riksdagen vid bifall till Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av en särskild fond för främjande av täckdikning vid mindre jordbruk måtte besluta, att första stycket av punkt 4 i av Kungl. Maj:t föreslagna allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande av lån ur ifrågavarande fond skulle erhålla följande lydelse: »Å lyftat oguldet statslånebelopp skall hushållningssällskap erlægga 3 procents årlig ränta, dock så att sällskapet de två första åren från lyftningsdagen åtnjuter räntefrihet.» samt nr 56 i Andra kammaren av herr *Ekerot*, däri hemställt, att Riksdagen ville besluta, att i motionen påpekade bestämmelser erhöles följande lydelse:

Om inrättan-
de av en täck-
diknings-
lånefond.
(Forts.)

6:o) Täckdikningslån må av hushållningssällskap icke lämnas till ägare eller brukare av mer än 50 hektar åker eller annan odlad jord.

9:) Plan och kostnadsförslag för täckdikningen skola vara uppgjorda av lantbruksingenjör, jordbrukskonsulent eller annan person, som vederbörande hushållningssällskap prövar vara därtill kompetent, och skall denne även avgiva yttrande om den föreslagna täckdikningsmetodens lämplighet för marken i fråga. Den, som uppgjort planen, skall övervaka och avsyna arbetets utförande.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på återopade grunder hemställt, att Riksdagen, med avslag å herrar Ingeströms och von Sneiderns motioner, måtte i anledning av Kungl. Maj ts förevarande proposition och herr Ekerots motion,

a) besluta, att en särskild fond benämnd täckdikningslånefonden skulle inrättas för främjande av täckdikning vid mindre jordbruk, från vilken fond, som skulle förvaltas av statskontoret, statslån finge, i mån av tillgång och intill ett belopp av högst 200,000 kronor årligen, tilldelas hushållningssällskap, som förklarat sig villigt att utlämna täckdikningslån till mindre jordbrukare;

b) såsom kapitalökning till denna fond för år 1914 anvisa ett anslag av 200,000 kronor att utgå av lånemedel; samt

c) godkänna vissa allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande av lån ur ifrågavarande fond.

Vid förevarande punkt hade reservation avgivits av herr A. T. Odelberg, vilken likväl ej däri framlagt sin mening.

Herr Odelberg: Då jag ser herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet närvarande här, vill jag till honom göra en vördsam hemställan, att han icke måtte glömma bort, att det finnes andra jordbruk i vårt land än enbart småbruk. Jag tror, att en jordbrukare, som äger och brukar mera än 50 hektar, kan vara i fullt ut lika stort behov som den mindre jordbrukaren att få sin jord täckdikad, och jag tror också, att en sådan jordbrukare understundom har ganska svårt att därför anskaffa medel. Det är alldeles naturligt, att när man anslår medel till uppmuntrende av jordbruket, bör man, så snart det är fråga om direkta anslag, framförallt tillgodose den mindre jordbrukaren, såsom då det gäller att premiera jordbruk eller nötboskapsavel eller lämna anslag till kontrollföreningar och dylikt. Då är det alldeles i sin ordning, om man därifrån utesluter de större jordbrukarna. Men då staten bildar fonder och lånar ut pengar till samma ränta, som staten själv får betala, kan jag icke finna anledning, varför en jordbrukare med en areal på över 50 hektar skulle vara utesluten från möjligheten att få låna pengar ur den fonden. Här föreslås emellertid, att understödet endast får utgå till jordbrukare med 50 hektar och därunder. Man kan tänka sig två orsaker till sådana bestämmelser. Antingen vill man så mycket

som möjligt inskränka statens upplåning av pengar, ty fonden måste ju tagas till större, om även de större jordbrukarna skola erhålla lån ur densamma, eller också anser man, att de större jordbrukarna i allmänhet äro redan förut så skuldsatta, att man icke vill locka in dem på ytterligare skuldsättning. Med den inskränkning i fondens användning, som nu föreslås, anser jag ej behöfligt, att staten ingriper och beviljar medel, ty hushållningssällskapen ha redan tagit saken om hand och utlämna lån räntefritt till mindre jordbrukare. Av dessa lån hava de mindre jordbrukarna i liten utsträckning begagnat sig, och föga troligt torde vara, att statens fond kommer att flitigare användas, helst lånetagarna nödgas betala 4 % ränta. Den hjälp, hushållningssällskapen lämna i form av kostnadsfritt biträde av lantbruksingenjör och dikningsförmän, har dock flitigt anlåtats. Då jag emellertid står ensam som reservant, skall jag ej framställa något avslagsyrkande, förrän jag funnit, om jag i en möjligen uppkommande diskussion får något understöd.

Om inrättande av en täckdiktning-lånefond.
(Forts.)

Herr Cavalli: Jag vet, att då jag nu går att yttra några ord i denna fråga jag icke har att räkna på någon framgång eller ens på någon livligare förståelse för de synpunkter jag i all korthet kommer att utveckla, men det har varit mig en bjudande plikt, vilken jag icke kunnat svika, att här taga till orda.

Det gjorde mig verkligen nedslagen, då jag hörde, att den ärade reservanten icke ens ansåg sig kunna yrka bifall till sin reservation. Då hade det ju för mig varit någon utsikt, någon förhoppning, men då han icke gjorde det, kan, som sagt, jag näppeligen hava någon framgång. Detta skall dock icke avhålla mig att här säga min mening, men herrarne förstå, att jag icke kommer att yttra mig mera än om en sida av denna sak, och således icke se den från synpunkten av jordbrukets behov.

Det förhåller sig, såvitt jag kan förstå, så, att här i svenska riksdagen har man bra liten förståelse för vad saken verkligen gäller, då man beslutar anslag, vilka sedan skola gäldas med lånemedel. Man har implicite den föreställningen, att lånemedel äro lätta att erhålla, och att det icke är någon fara att anlita den vägen. Krediten är ju, såsom det heter, god, och det gäller blott att låna och åter låna. Tillåt mig då, mina herrar, att ett ögonblick — det skall bliva kort — här framlägga några få siffror, vilka jag velat framdraga dels för att göra saken mera åskådlig och dels för att de äro talande.

I fråga om statsskulden har man att ihågkomma, att före år 1858 hade Sverige ingen statsskuld. Under åren 1858—1871 upptogos lån till i runt tal 120 miljoner. Under tioårsperioden 1872—1881 ökades den med omkring 115 miljoner. Under de följande tio åren 1882—1891 steg den med ytterligare 30 1/2 miljoner, och under perioden 1892—1901 med i runt tal 86 mil-

Om inrättan-
de av en täck-
diktningss-
lånefond.
(Forts.)

joner för att under decenniet 1902—1911 ökas med en summa av över 258 miljoner. Härigenom hava vi erhållit en statsskuld, som vid 1911 års slut uppgår till en sammanlagd summa av över 609 miljoner kronor. Den har under år 1912 minskats något, därför att vi det året icke upptagit något lån, utan i stället gjort avbetalningar, och den uppgick vid 1912 års utgång till 606 miljoner kronor i runt tal.

Mina herrar! Dessa få siffror visa, att vi åka fort, mycket fort framåt. Nu är här i denna punkt fråga om något, som gör, att man helt visst skall säga: vad tjänar det till att uppräknat alla dessa stora siffror och tala om hela statsskulden, då det endast gäller lånefondsmedel till ett belopp av 200,000 kronor? Ja, jag svarar: det gör ingenting till saken, att fonden är liten, ty om man lägger ett litet belopp till ett litet belopp och fortsätter härmed, blir det snart ett stort belopp. Här är för resten fråga om en alldeles ny fond.

Vidare erinrar jag, att utskottet har tillstyrkt framställningen, att på lånen skall erläggas en ränta av 4 $\frac{1}{2}$ %. Men tror någon av herrarna, att svenska staten för närvarande kan låna upp penningar till 4 $\frac{1}{2}$ %? Om svenska staten icke det kan, så är det ju en direkt utgift för staten, som här ifrågasättes. Ihågkommas bör nämligen, att då icke längre samma räntesats erlägges för de utlånta medlen, som de betinga vid inlåningen, i realiteten ett statsanslag kräves för ändamålet, om också i förtäckt form.

För de lånefonder, som för närvarande finnas, disponerades vid 1912 års slut följande medel:

Odlingslånefonden	4,862,227: 81 kronor
Torvindustrilånefonden	3,584,682: 05 »
Egnahemslånefonden	28,844,429: 07 »
Trollhättans egnahemslånefond	400,000: — »
Rederilånefonden	17,238,631: 22 »
Fiskerilånefonden	2,854,618: 92 »
Norrländska nyodlingsfonden	1,064,466: 64 »
Jordförmedlingsfonden	1,793,990: 52 »
Hantverkslånefonden	125,560: 03 »
Lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby	930,000: — »
Järnvägslånefonden	64,185,898: 42 »

Summa 125,884,504: 68 kronor

Sammanlagda beloppet av dessa fonder är således i runt tal 126 miljoner kronor. Det är en betydande summa. Nu föreslås en ökning för att helt visst snart följas av en annan.

Under den förda diskussionen vid en nyss behandlad fråga har jag verkligen blivit smärtsamt berörd, då jag hörde icke allenast, huru man icke visade någon förståelse, utan huru fullstän-

digst oförstående man ställde sig mot statens intresse och huru frammande statens synpunkter och berättigade anspråk behandlades vid dessa ärenden. Det uttalades rent av, jag vill icke säga såsom ett önskemål, men såsom något, vilket vore alldeles i sin ordning, att staten finge vidkännas risk för dessa lånefonder. Oavsett de belopp, vilka icke inflyta, och där det således uppstår ren kapitalförlust, kan det vara av intresse att kasta en blick på de »statistiska tablåer till belysning av statens affärsverksamhet och förvaltningen av vissa statens utlåningsfonder år 1912, sammanställda av kungl. statskontorets riksbokslutsbyrå», som för några dagar sedan utdelats här i Riksdagen. Där visas på sid. 4 och 5 överskottet eller förlusten i procent av det under året i medeltal disponerade kapitalet hos statens utlåningsfonder. Följande fonder ha då visat överskott, uttryckt i nedan angivna procentsiffror:

Torvindustrilånefonden	3,43
Rederilånefonden	3,32
Egnahemslånefonden.....	3,07
Fiskerilånefonden	2,73
Norrländska nyodlingsfonden	2,26
Jordförmedlingsfonden	3,85

Hantverkslånefonden utvisar en brist på 0,17 procent. Medelsiffran enligt denna utredning visar ett överskott på statens lånefonder av 3,165 %, under det att svenska statens sista lån — jag skall icke glädja herrarna med att ställa några utsikter för de kommande — löper med en räntefot av över 4 %. Denna lånerörelse innebär således direkta utgifter för staten.

Allt detta bör man ha för ögonen, då man skrider till utvidgande av lånerörelsen. Jag har hört, jag har läst och jag har sett ständigt uppgivas, att svenska statens kredit är god. Ja, dess bättre. Men det är så på världsmarknaden som annorstädes, att det beror på tillgång och efterfrågan, och, mina herrar, för närvarande är efterfrågan på den stora världslånemarknaden sådan, att jag vet icke, vad man kan få låna och när man kan få låna, men säkert vet jag, att om man kan få något och när man kan få något, så kostar det mycket dyrt.

Nu vet jag väl, såsom jag sade i början av mitt anförande, att jag icke omvänder någon och att resultatet är på förhand givet, men jag har ansett det vara min oavvisliga plikt, så länge jag har den ställning jag har, att fästa kammarens uppmärksamhet därpå. Det är klart, att jag icke meddelar eller kan meddela här inför kammaren allt, vad jag i denna sak vet, men jag har velat och har haft skyldighet att fästa uppmärksamheten på detta, så att kammaren skall veta, vart den går hän.

Jag utgår från den förutsättningen, att detta betänkande varder bifallet. Jag utgår vidare från den förutsättningen — om jag med herr talmannens tillåtelse må här få yttra några ord i

Om inrättande av en täckningslånefond.
(Forts.)

Om inrättan-
de av en täck-
diknings-
lånefond.

(Forts.)

— detta sammanhang om statsutskottets utlåtande nr 48, som är på dagens föredragningslista — att även detta senare betänkande varder bifallet. Där säger statsutskottet i sista punkten uti sitt utlåtande, att statsutskottet icke anser sig böra tillstyrka Riksdagen att nu hos Kungl. Maj:t begära utredning å förslag i fråga om lämpligheten att upplägga en statens lånefond för finansiering av företag, avseende utbyggande av staten tillhöriga vattenfall. Och varför? Motiveringen lyder sålunda: »Utskottet hyser nämligen, med hänsyn till den alltjämt ökade statsskulden, starka betänkligheter mot att Riksdagen, utan trängande nödvändighet, vidtager åtgärder, ägnade att framkalla nya anspråk på låneunderstöd från statens sida.»

Hur tycker kammaren i första hand och Riksdagen i andra hand, att det ställer sig, då man i en punkt på föredragningslistan med glatt mod går att lägga upp en ny lånefond, men i en annan punkt avslår uppläggande av en annan i följd av faran för ökad skuldsättning?

I detta ärende har chefen för jordbruksdepartementet inhämtat fullmäktiges i riksgäldskontoret yttrande, och fullmäktige hade på anförda skäl ställt sig avrådande mot uppläggande av denna fond. Fullmäktige hava endast sett på den ena sidan. Departementschefen, som har att se på båda sidorna, har funnit skälen för vara övervägande för fondens tillkomst. Det är hans och i andra hand Riksdagens rättighet att döma, och jag hyser ingen tvekan om vilken uppfattning, hans eller min, här vinner godkännande. Jag vill emellertid påpeka, att fullmäktige hava hört och avstyrkt. Då jag icke vill i en annan punkt, där det är fråga om en annan fond, taga till ordet, tillåter jag mig, då chefen för jordbruksdepartementet här är närvarande, ställa till honom den vädjan, om han icke skulle finna lämpligt att för framtiden beträffande alla nya lånefonder, som ifrågasättas, höra fullmäktige i riksgäldskontoret. Han har hört, såsom jag nämnde, fullmäktige i denna fråga. Fullmäktige avgåvo sitt yttrande år 1910, men beträffande den nya fonden, som jag åsyftar, äro fullmäktige icke hörda. Det är ungefär tre år sedan fullmäktige sist hördes, och det skulle kunna tänkas, att fullmäktige hade varit i tillfälle att meddela upplysningar om den ekonomiska sidan av saken under tiden efter 1910.

Herr talman! Jag tillåter mig att yrka avslag på utskottets hemställan i denna punkt.

Herr statsrådet Petersson: Till att börja med skall jag be att få yttra några ord med anledning av den vädjan, som den siste ärade talaren ställde till mig och i vilken han hemställde, att jag för framtiden, då det vore fråga om inrättande av nya lånefonder, där medlen skulle utgå av lån, skulle se till, att riksgäldskontoret bleve hört i frågan. Han har ju redan erkänt, att

i den fråga, som nu föreligger till behandling, är riksgäldskontoret hört. Uti den fråga, som längre fram kommer att föredragas, gäller det icke inrättandet av en lånefond med anlåtande av lånemedel, utan med statsanslag. Jag har alltså enligt mitt förmenande ingenting underlåtit, som kunnat giva doktor Cavalli anledning att ställa till mig något slags erinran, att jag försummat något. Med hänsyn till framtiden har han ju fullkomligt rätt att uttala en sådan önskan, som han gjorde, och jag tror, att man härefter såsom hittills vill ställa sig den önskan till efterrättelse. Beträffande den lånefond, som kommer längre fram att föredragas, så är det i betänkandet tydligt angivet, att där föreslås att anvisa det begärda beloppet av andra statsinkomster än lånemedel. Detta rörande den saken.

Det förvånar mig icke alls, att den siste ärade talaren har gjort vissa erinringar med anledning av statsskuldens ökande och med anledning av att därest Riksdagen bifaller detta förslag, skulle detta giva anledning till ett ytterligare anspråk i detta fall. Doktor Cavalli sade själv: Nu kommer man visserligen och säger, att här är fråga om ett så litet belopp. Han visste det på förhand. Jag kan icke neka till, att den invändningen ligger mycket nära till hands, just när doktor Cavalli åberopar statsskulden mot ett bifall till förslaget, ty jämfört med de stora belopp, varom doktor Cavalli talat, jämfört med vad som skulle ifrågakomma till ex. till utbyggande av vattenfall och jämfört med de stora järnvägsbyggnader, som redan äro beslutade, är den ju föreslagna lånefondens såsom ett litet sandkorn uti det stora havet.

Statskontoret yttrade, när denna fråga förehades där, att man visserligen nu hade all anledning att taga hänsyn till vad riksgäldskontoret hade anfört i fråga om statsskuldens ökning o. s. v. Men så fortsatte statskontoret: »Då nu samtidigt från flera håll ställdes stora anspråk på statens mellankomst i berörda avseende, vilka icke rimligen syntes kunna på en gång tillfredsställas, ansåge statskontoret det knappast kunna undvikas, att ett eller annat av ifrågakomna behov tills vidare finge stå tillbaka och alltså ett urval göras med beaktande av de mest trängande behoven.» Statskontoret ställde sig då enligt mitt förmenade på en mycket klok och förnuftig ståndpunkt. Det drog icke den konsekvens, som doktor Cavalli gjort, att man bör sätta stopp för allt understödjande på denna väg och inhibera den utveckling, som hade främjats genom anlåtande av denna metod, utan man borde göra ett urval av de mest trängande behoven. De uppvisade stora siffrorna på statsskulden böra mana till mycken försiktighet, men de böra icke föranleda till att man helt slutar upp med att på denna väg stödja och främja viktiga ändamål. Statskontoret säger vidare: »Till undvikande av missuppfattning ville emellertid statskontoret i detta sammanhang tillägga, att den i förevarande framställning föreslagna lånefondens ändamål syn-

Om inrättande av en täckdiktning-lånefond.
(Forts.)

Om inrättan- tes statskontoret mycket behjärtansvärt och den begärda summan
de av en täck- för fondens bildande ingalunda överdrivet stor.»
diknings-
lånefond.

(Forts.)

Vad nu beträffar det föreliggande ändamålet, är det väl ingen i kammaren, som icke anser, att det är ett behjärtansvärt ändamål. Det är ett gammalt önskemål, som är 30-årigt och ännu äldre, att staten skulle på denna väg stödja täckdikningen av landets jord. De herrar, som hava någon erfarenhet om jordbruk eller som ha teoretiska insikter däri, veta, att täckdikningen av jorden är ett oeftergivligt villkor för jordens intensiva skötsel, för att jordens alstringskraft skall höjas till det högsta möjliga, och vem anser icke detta ändamål vara ett stort ändamål? Nu säger man, att detta kan ju folk göra, utan att staten bör tillgripa ett sådant medel, som här är ifrågasatt, nämligen att med anlåtande av sin kredit tillhandahålla ett kapital mot billig ränta. Jag vill säga, att jag tror, att genom att staten ställer sin kredit till de små jordbrukarnas förfogande, skulle detta ändamål i hög grad främjas. Det skulle innebära en sporre och en eggelse att forcera arbetet i detta avseende, och alla de myndigheter, som ha haft med denna fråga att göra, om jag nu undantager riksgäldskontoret, som ställt sig tveksamt, anse, att här vore skäl att stödja. Jag ber att få påminna, att icke blott lantbruksakademiens förvaltningskommitté år 1886 och 1888, utan också hushållnings-sällskapens ombud och lantbruksstyrelsen uttalat sig för det förslag, som här föreligger, om än i något olika variationer. I det föreliggande förslaget har föreslagits icke räntefrihet, utan 4 % ränta per år. Ehuru Riksdagen själv för flera av våra fonder beslutat en lägre ränta och viss räntefrihet, är här icke något sådant ifrågasatt, och här kan således icke komma i fråga någon avsevärd förlust från statens sida.

Den förste ärade talaren, herr Odelberg, ställde också en vädjan till mig och bad mig ihågkomma, att det finnes andra jordbrukare än de små jordbrukarna, d. v. s. sådana, som ha under 50 hektar, såsom jag har föreslagit. Ja, herr Odelberg! Jag vet, att det finnes andra jordbrukare än dessa små, men jag tror, att dessa små jordbrukare äro för det första de flesta av landets jordbrukare och för det andra i det största behovet av den hjälp, som här ifrågasättes, och just därför att dessa ha de största svårigheterna att kunna skaffa sig tillräckligt kapital för sådana grundförbättringar som dessa, är det, som jag har inskränkt mig till att föreslå dem och utesluta de större jordbrukarna från rätten att erhålla lån ur fonden. Med avseende på många andra åtgärder, som äro föreslagna, och de belopp, som från staten utgå för jordbruksändamål, vill jag påpeka, att de komma icke bara de små jordbrukarna, utan också jordbrukarna i allmänhet till godo, de må vara större eller mindre. Det föreligger i årets statsverksproposition åtskilliga förslag till förbättring av hästaveln. De anslagen stå till förfogande åt stora och små jordbrukare.

Ingen skillnad är där gjord. I detta fall tycker jag, att det förslag, som här är gjort, har fog för sig.

Att herr Odelberg såsom gammal jordbrukare och därtill såsom före detta jordbruksminister kan säga, att dessa åtgärder äro onödiga och därför böra avslås, har jag svårt att fatta. Det begriper jag icke. Hushållningssällskapen, sade han vidare, hava lämnat och kunna i fortsättningen också lämna lån för detta ändamål. Ja, om herr Odelberg vill ta kännedom — vilket jag är övertygad att han redan gjort — om det, som i detta fall är upplyst i den kungl. propositionen, så skall han finna, att vad hushållningssällskapen gjort i avseende på att lämna lån för täckdikning är så förfärligt litet, så minimalt, att man icke kan tala därom. Vad framtiden beträffar, kan man säga, att hushållningssällskapen bliva urståndsatta att genom lån bidra till detta ändamål, ty de äro redan något engagerade för andra ändamål, såsom var man vet. Det klagas allmänt, att hushållningssällskapens tillgångar icke räcka till för behoven.

Herr talman! Jag tillåter mig att uttala den förhoppning, att kammaren skall bifalla det föreliggande förslaget, som jag tror skall bära goda frukter just i avseende på att höja jordbruket och dess förmåga att alstra livsmedel för landets innevånare.

Herr Odelberg: Då jag nu fått understöd av doktor Cavalli, som yrkat avslag på denna punkt, skall jag för min del också be att få yrka avslag. Jag instämmer till alla delar i vad han sagt, och för övrigt anser jag fortfarande, trots vad herr jordbruksministern yttrat, att det är fullkomligt obehövt, att staten griper in och bildar en täckdikningsfond för jordbruk under 40 till 50 hektar. Hushållningssällskapen, säger jag, hava redan tagit denna sak om hand och lämna ut räntefria lån, fastän blott ett litet antal av mindre jordbrukare har därav begagnat sig, och jag vill fråga, om icke hushållningssällskapen fortfarande utan statens mellankomst kunna lämna ut de lån, som här kunna komma i fråga, då hushållningssällskapens behållningar uppgå till omkring 8 miljoner kronor, därutav 6 miljoner i kontanta penningar, obligationer och aktier. På min vädjan till herr statsrådet att ej glömma bort de större jordbrukarna, erhöi jag det svar, att dessa nog erhöi understöd, exempelvis genom att med sina hästar få deltaga uti den statsunderstödda hästpremieringen. Men därtill har staten varit nödd och tvungen för att möjliggöra *remontuppfödningen* inom landet. Jag tror dock, att premieringen av den ädla hästen ej är så mycket att tacka för; bättre vore nog, om staten betalade remonterna med ett sådant pris, att uppfödningen lönade sig.

Jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Herr Tam m: Den ärade talare, som först yrkade avslag på

Om inrättande av en täckdikningslånefond.
(Forts.)

Om inrättan-
de av en täck-
diknings-
lånefond.
(Forts.)

förevarande framställning, förklarade, såsom helt naturligt var, att han såg saken endast från den ekonomiska synpunkten, således icke från jordbrukets synpunkt. Jag vågar påstå, att det är lika naturligt, att jordbruksutskottet måhända har lagt huvudvikten kanske något för mycket på just denna jordbrukets synpunkt. Om man går tillbaka ända till 1880-talet, så har vår dåvarande främste målsman för jordbruksintresset, nämligen lantbruksakademiens förvaltningskommitté, tagit fram denna fråga och ägnat den en noggrann prövning och kommit med ett förslag. Sedermera har en annan korporation, som med rätt eller orätt i hög grad anses representera jordbrukets intresse, nämligen hushållningssällskapens ombudsmöte, upprepade gånger kommit med framställningar, att något borde göras. Lantbruksstyrelsen, den nuvarande främste målsmannen för jordbruket, har på det livligaste tillstyrkt, att täckdikningen skulle understödjas. Att vi i jordbruksutskottet ha förlitat oss på, att Kungl. Maj:t hade i avseende på de statsfinansiella synpunkterna prövat föreliggande fråga, det är sant, men kan man därför med skäl tillvita oss alltför mycken auktoritetstro? Dessutom hava vi emellertid icke kunnat undgå att vid en jämförelse mellan denna fond och andra högst betydande fonder, från vilka staten lämnar lån, finna, att det är icke på någon av de äldre fonderna, som staten upptager så hög ränta, som det här varit fråga om. Vad det beträffar, att herr Cavalli upplyser, att även med 4 % ränta i nuvarande stund det blir i viss mån ett direkt statsanslag, må det vara sant, men det blir relativt bra mycket mindre i fråga om denna fond än beträffande de andra mycket större fonderna. Herr Odelberg fäste sig för övrigt vid, att Kungl. Maj:t, och därefter utskottet, hade i olikhet med lantbruksstyrelsen föreslagit en viss begränsning vid användning av denna fond och att gränsen hade satts till 50 hektar. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet hade också framhållit de orsaker, som föranlett honom att föreslå detta, och samma skäl ha även gällt inom utskottet. Då utskottet har prövat detta förslag, har det ju haft en del anmärkningar och förändringar att föreslå, och då icke något klander i detta hänseende förekommit, har ingen anledning varit att ingå på denna sak. Men jag vill framhålla, att den största kritiken såväl från motionärerna som inom utskottet har gällt just, att det föreslagits så hög procent som 4 %. Motionärer i båda kamrarna hava föreslagit lägre procent och dessutom räntefrihet i två år. Ett bifall till deras förslag skulle ha drabbats i ännu högre grad av vad herr Cavalli sade, att här var fråga om ett direkt statsanslag.

Då således, efter vad jag tror, utskottet haft klart för sig alla de fördelar, som en sådan täckdikningsfond skulle medföra, och ansett, att staten här borde i enlighet med Kungl. Maj:t förslag ingripa, så har utskottet härvidlag låtit sig ledas av den

uppfattningen, att det må vara sant, att detta är ett understöd-*Om inrättan-*
 jande av ett produktivt företag, som säkerligen i framtiden kom-*de av en täck-*
 mer att giva dem, som ägnat sig däråt, avkastning på det arbete *diknings-*
 och de penningar, de där nedlagt, men fördelarna må vara aldrig *länefond.*
 så stora, så äro de måhända för dem, som det här gäller, näm-
 ligen de mindre jordbrukarna, tyvärr icke fullt påtagliga. Därför
 har utskottet liksom Kungl. Maj:t ansett, att det behövdes något
 för att väcka dem att använda sig av detta sätt för att bringa
 sin jord i bättre skick. Jag tror, att det föreligger rätt stora
 skäl, att nu efter 25—30 års utredningar i denna fråga staten
 gör något för att få den svenska jorden täckdikad. Jag tillåter
 mig därför yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Pers: Av herr Cavallis anförande har alstrats en stäm-
 ning i kammaren, som sannolikt kommer att influera på denna
 frågas avgörande. Jag vill för min del sentera, vad herr Cavalli
 yttrade, men jag skulle vilja hemställa till herrarna att låta den
 känsla, som frångått av herr Cavallis yrkande, framför allt komma
 till sin rätt, när vi avhandla nästa punkt, där det är fråga om
 att lämna alldeles räntefria lån. I nu föreliggande punkt finna
 vi dock, att räntan är 4 %, under det vi ha en hel rad av
 fonder, som löpa med lägre procent. För min del anser jag det
 vara önskvärt, att statens fonder anpassa sin ränta efter tidsför-
 hållandena, men i den här punkten tycker jag, att jordbruksmi-
 nistern har gått ett sådant betraktelsesätt till mötes, när räntan i
 allt fall går upp till 4 %.

Vidare skall jag anmärka gentemot herr Odelberg, att hans
 avslagsyrkande förvånar mig. Jag har fått den uppfattningen
 förut av honom personligen, att han anser täckdikningen för
 den svenska jorden vara synnerligen önskvärd och att staten t. o. m.
 bör göra något för att få den i gång. Han har framför allt rik-
 tat sig emot, att förslaget gör skillnad mellan stora och små jord-
 bruk. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att här är dock
 gränsen satt ganska hög, ty ett 100-tunnlands-jordbruk är icke
 något småbruk, utan jämförelsevis ett gott jordbruk. Jag vill nu
 hemställa till herrarna, om det icke är en allmän uppfattning, att
 jordbruk på under 100 tunnland äro de socialt mest önskvärda i
 landet, och ur den synpunkten, förmodar jag, är det, som staten
 inskränkt sin understödande verksamhet till det jämförelsevis
 mindre jordbruket. Då så är fallet, bör det också ske i fråga
 om användningen av anslaget till täckdikning.

Nu är det ännu en sak, som man måste taga i betraktande,
 nämligen att de större jordbrukarna i allmänhet antingen själva
 äro mera tekniskt kunniga eller också till sitt förfogande hava
 tekniskt utbildade personer, så att de bättre kunna utföra täck-
 dikningen. De små lantbrukarna däremot äro mindre kunniga,
 och det är därför ur denna synpunkt gagneligt, om staten träder

Om inrättande av en täckdikningslånefond. hjälpande emellan med en stödjande och reglerande hand, så att de medelstora och mindre jordbrukarna må komma bättre i gång med täckdikningen.

(Forts.) Jag tillåter mig, herr talman, att instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr Cavalli: Jag kan verkligen icke släppa denna fråga ännu, och kammaren torde väl med ett visst jämnmod finna sig uti, att jag ännu en gång träder upp på talarestolen, ty det är icke så ofta jag besvärar kammaren att åhöra mig. Herr statsrådet gjorde det principiella uttalandet, att fullmäktige i riksgäldskontoret skulle beträffande varje ny fondbildning bliva hörda, och jag kan icke annat än, så länge jag är ordförande i riksgäldskontoret, vara tacksam därför, en tacksamhet, som icke endast bör skrivas på mitt konto för det tillmötesgående jag fått röna från herr jordbruksministrerns sida, utan även bör räknas saken till godo. Men då herr statsrådet sade, att staten med den räntefot, som i kungl. propositionen föreslagits, eller 4 %, icke, såsom han uttryckte sig, lider någon egentlig förlust, och då jordbruksutskottets ärade vice ordförande nyss talade om den höga räntan av 4 %, hava både herr statsrådet och vice ordföranden i utskottet förbisett, vad jag meddelat, att svenska staten icke fått sitt sista lån för en så låg procent. Medelräntan å alla Sveriges lån är jag icke i tillfälle att nu meddela, men till 4 % effektiv ränta kan svenska staten icke erhålla lån varken nu eller under den närmaste framtiden. Det lider således intet tvivel om, att därest utskottets hemställan i denna punkt bifalles, bevilja vi ett anslag för ändamålet. Staten får fylla räntan på lånet och får, låtom oss säga, bortåt en procent mindre än den själv får betala.

Nu har man sagt och upprepat, att ett så litet belopp skall man icke taga hänsyn till. Men om jag förstår denna punkt rätt, är det meningen, att vi skola anslå 200,000 kronor om året, och vi hava således att bevilja samma belopp för framtiden, och det blir alltså på fem år en miljon kronor.

För övrigt, mina herrar, är detta lilla belopp, som här talas om, icke så litet, om man betraktar det som en integrerande del i de summor, som äro ifrågasatta att beviljas i föregående och följande punkter. Är det någon av herrarna, som roat sig med att räkna ihop de belopp, som begäras i jordbruksutskottets nu föredragna utlåtande nr 50? Jag har gjort det — jag hoppas, att jag icke räknat fel — och kommit till en summa av 17,526,000 kronor. 200,000 kronor äro visserligen ett ringa belopp, men såsom ingående i denna stora summa, 17,526,000 kronor, är det icke så litet. Det är, mina herrar — förlåt att jag säger det — en bjudande nödvändighet, att dessa frågor tagas mera allvarligt, än vi bruka göra. Inläggen icke i mina ord någon före-

bråelse, någon anmärkning eller erinran. De hava icke avsett något sådant, men jag har velat uttala ett giv akt.

Om inrättande av en täckdickningslånefond.
(Forts.)

Herr Jonsson, Olof: Herr talman, mina herrar! Jag skulle helst velat vara med om avslag på utskottets hemställan i denna punkt, emedan jag liksom talare, som nyss lämnade denna plats, är av den uppfattningen, att om vi nu bevilja dessa 200,000 kronor, skall det icke dröja många år, innan man får lägga till några hundratusen kronor, och så undan för undan. Men jag förmodar, att ett avslagsyrkande måhända icke har så stor utsikt att i kammaren vinna gehör, och jag vill därför rikta mig mot ett annat håll, nämligen mot den räntefot, som bestämts på oguldet belopp. Man har fixerat räntan till 4 0/0, och det skulle kunna sägas vara en lämplig ränta, om man hade förut upplånade penningar till sitt förfogande för denna fondbildning.

Detta är emellertid icke fallet, utan ny upplåning måste göras för att kunna tillhandahålla nödigt kapital åt såväl nu ifrågakarande fond som övriga i detta betänkande omnämnda fonder och även andra, som Riksdagen har att anslå medel till. Och då, mina herrar, äro dessa 4 0/0 icke på långa vägar när detsamma, som staten själv får betala för sina upplånade medel. Vi veta alla, huru under senaste tid svårigheterna att upptaga långa och fasta lån ökats, huru villkoren skärpts i yttersta grad, så att staten med den allra bästa kredit icke lyckats låna upp pengar för mindre effektiv ränta än till närmare 6 0/0. Skola vi verkligen hoppas, att det skall lyckas för riksgäldskontoret att med kapitalrabatt och allt kunna komma ifrån så hyggligt och billigt som med 5 0/0 ränta, tror jag det är det förmånligaste vi kunna räkna med under den närmaste tiden. Vore det åtminstone icke skäl att söka fixera räntefoten, så att förlusten icke bleve för stor?

På de av mig nu anförda skäl tager jag mig friheten yrka, att i punkt 4 siffran 4 0/0 utbytes mot 4 1/2 0/0, och anhåller jag om proposition härå.

Herr Tamm: Ja, herr talman, för dem, som i likhet med de motionärer jag för en stund sedan omnämnde, nämligen herr Ingeström i Första kammaren och herr von Sneidern i Andra kammaren, anse, att 4 procent är för hög ränta, torde det av den siste ärade talaren framställda yrkandet förefalla oacceptabelt. Men utskottet säger i sin motivering till punkt 4 på sidan 14 i betänkandet, att då sådant understöd, som här är i fråga, »icke bör givas karaktären av ren gåva, utan fastmera vara att anse såsom en uppmuntran och eggelse för jordbrukaren att förbättra sitt jordbruk, anser utskottet, att räntevillkoren för täckdickningslånen böra bestämmas så, att staten icke gör någon direkt ränteförlust.» Jag får erkänna, att utskottet icke då visste, vad herr Cavalli nu meddelat, och jag finner därför i denna motivering

Om inrättande av en täckdiktning-lånefond.
(Forts.)

ett bestämt stöd för det av herr Jonsson nu gjorda yrkandet. För min del vet jag dock icke, om man kan framställa detsamma, då något förslag därom icke förut framkommit. Men om man sålunda efter de upplysningar, som ordföranden i riksgäldskontoret här lämnat, skulle finna, att räntan bör sättas till $4\frac{1}{2}$ procent, är detta, enligt min uppfattning, i full överensstämmelse med vad utskottet uttalar i sin motivering till punkt 4.

Herr Odelberg: Det har framhållits av chefen för jordbruksdepartementet, att samtliga myndigheter, såsom lantbruksakademiens förvaltningskommitté, ombuden för hushållningssällskapen och lantbruksstyrelsen, tillstyrkt bildandet av en täckdiktningfond. Ja, detta är mycket sant. Redan år 1886 skrev lantbruksakademiens förvaltningskommitté till Kungl. Maj:t och begärde, att det skulle inrättas en sådan fond. Jag tror emellertid icke, att, om dessa myndigheter blivit satta i tillfälle att yttra sig över det förslag, som nu framlagts för Riksdagen, de skulle hava tillstyrkt detsamma.

Herr statsrådet Petersson: Jag skall be att få göra en enda liten erinran just med hänsyn till de befarade stora belopp, som det här skulle bliva fråga om. Såsom herrarna kanske observerat, ingår i villkoren, att lånen skola återbetalas på mycket kort tid. Under de två första åren efter lånets erhållande får man väl erlägga ränta, men ingen amortering, och under de därpå följande sju åren skall hela lånet amorteras. Det blir således en mycket hastig cirkulation, vilket gör, att de erforderliga beloppen icke bli så stora.

Herr Cavalli: Jag förstod icke, vad herr statsrådet nyss sade. Är meningen icke, att fonden skall uppehållas vid det belopp, som anvisas? Om detta är jordbruksministrernas mening, förmodar jag, att han med sitt resonemang icke lyckats bevisa, vad han sökte bevisa.

Man får vidare komma ihåg, att det antal miljoner, vilket belopp det nu än må vara, som riksgäldskontoret skulle utlämna till lånefonden, kräver upplåning av ett högre tal miljoner, ty riksgäldskontoret får vidkännas kapitalrabatt. Staten har sålunda ett större belopp att förränta än det, på vilket den erhåller ränta, och vidare får den betala högre räntesats, än Kungl. Maj:t föreslagit i sin proposition och som tillstyrkts av utskottet.

Slutligen måste man noga komma ihåg — jag upprepar det — att, då man talar om detta lilla belopp av 200,000 kronor, det förekommer i ett betänkande, där man begär anvisande av låne-medel till belopp av ungefär $17\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Det får icke tagas fristående, utan måste tagas i det sammanhang, vari det står.

För min del skulle jag kunna som en nödfallsutväg gå med på herr Olof Jonssons förslag, men jag föredrager att vidhålla mitt yrkande om avslag.

Om inrättande av en täckningslånafond.

(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende å föreliggande punkt vore framställda följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:) av herr *Jonsson, Olof*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att i punkten 4 av de för erhållande och tillgodonjutande av lån ur ifrågavarande fond föreslagna allmänna villkor och bestämmelser orden »4 procent» utbyttes mot »4¹/₂ procent; och 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till det under 2:o) upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 9.

Med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t under punkt 38 av förevarande avdelning av statsverkspropositionen föreslagit, hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen måtte

Om inrättande av en lånefond för inköp av ädla avelsston.

a) besluta, att en särskild fond skulle inrättas, benämnd lånefonden för inköp av ädla avelsston, från vilken fond, som skulle förvaltas av statskontoret statslån i mån av tillgång och intill ett belopp av högst 100,000 kronor årligen, tilldelas hushållnings-sällskap, som förklarar sig villigt att till jordbrukare inom sällskapets område utlämna hästavelslån för inköp av dylika avelsston och inom vars område ädel hästavel bedreves samt goda försättningar för densamma funnes;

b) såsom kapitalökning för denna fond för år 1914 anvisa ett anslag av 100,000 kronor att utgå av andra statsinkomster än lånemedel;

c) godkänna vissa allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande av lån ur ifrågavarande fond.

Beträffande ifrågavarande punkt hade reservation anförts av, bland andra, herr *A. Pers*, utan att han likväl angivit sin åsikt.

I enlighet med kammarens förut fattade beslut föredrogs nu i sammanhang med föreliggande punkt 9 jordbruksutskottets den 12 och 15 innevarande april bordlagda utlåtande nr 51, i anledning av väckt motion om anslag till bevaringspremier för ston av ädelt slag.

Uti en inom Andra kammaren av herr *Jönsson* i Slätåker väckt, till jordbruksutskottet remitterad motion, nr 148, hade hemställts, att Riksdagen måtte å extra stat för år 1914 anvisa ett an-

Om inrättan- slag av 40,000 kronor att under de villkor, Kungl. Maj:t ägde
 de av en låne- bestämma, utdelas såsom bevaringspremier för ston av ädelt slag.
 fond för in- Utskottet hade i detta utlåtande på anförda skäl hemställt,
 köp av ädla att Riksdagen, i anledning av herr Jönssons ifrågavarande mo-
 avelsston. tion måtte å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 20,000
 (Forts.) kronor att under de villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, ut-
 delas såsom bevaringspremier för ston av ädelt slag.

Herr *G. Tamm* hade, bland andra, reserverat sig, utan an-
 givande av sin mening.

Herr *Pers*: Herr talman, mina herrar! Jag har i detta
 betänkande låtit anteckna mig som reservant beträffande punkt
 9, som nu är föredragen och varom jag nu vill orda något.

Det anfördes i utskottet, såsom jag tycker på synnerligt goda
 skäl, att lånen, som beviljas från denna fond, icke borde löpa
 räntefria, och det var för att ansluta mig till denna mening, som
 jag lät anteckna mig såsom reservant. Det sades visserligen, att
 åtminstone skåningarna knappast skulle hava bruk för fonden,
 om de lån, som från densamma beviljades, skulle löpa med ränta.
 Men det föreföll, som om det skulle finnas andra trakter av
 landet med åtskilliga förutsättningar för hästavel, som skulle
 använda fonden, även om lånen löpte med ränta. Emellertid är
 det från denna kammare endast jag, som anslutit mig till denna
 mening, och det är därför icke någon stor utsikt, att mina syn-
 punkter skola vinna någon framgång. Jag hade icke heller tänkt
 att sluta med något avslagsyrkande beträffande punkten, men
 efter vad som här förekommit och särskilt med anledning av
 vad herr *Cavalli* uttalat och den starka betoning, som givits åt
 kravet på att statens fondmedel icke lämnas ut alltför släpphänt,
 har jag fått kurage till att möjligen sluta med ett avslagsyrkande.
 Det är sant, att denna gren av jordbruket går tillbaka, och det
 är väl knappast heller så, att den är särskilt önskvärd för jord-
 brukets skull, utan det är för krigsväsendets, för arméns behov
 som detta anslag skulle utgå. Det hävdades inom utskottet, så-
 som jag tyckte på goda grunder, att bristen på våra remonter
 kunde hävas på annat sätt, exempelvis genom höjande av remont-
 priset, och då skulle utgifterna komma på en annan än jord-
 brukets huvudtitel.

Allt sammanlagt gör, att jag, herr talman, tillåter mig att
 yrka avslag på utskottets hemställan beträffande nionde punkten.

Herr *Paulson*: Herr talman! Jag skall be att få säga
 några ord i anledning av vad den föregående ärade talaren nyss
 anfört.

Herr *Pers* sade först, att fonden knappast skulle komma till
 användning i Skåne, även om den bleve räntefri. Detta är nog

riktigt och beror därpå, att det i Skåne näppeligen torde föreligga något behov att inköpa något nytt stomaterial, emedan i allmänhet tillräckligt sådant där torde förefinnas. För övrigt är det ej här fråga om en sådan näringssynpunkt, om jag så får kalla det, som den föregående talaren ville anlägga på denna fråga. Det är naturligtvis icke alls så, att anslag, vare sig till fonden eller till bevaringspremier, skall utgå därför att de äro understöd för jordbruket, utan därför att det är ett statsintresse, att den ädla hästaveln här i landet fortfarande kan uppehållas. Utskottet har också betonat detta i sitt utlåtande nr 51, där det säges på sidan 3, att utskottet till en början vill framhålla »den stora betydelsen av att den varmblodiga hästaveln här i landet så bedrives, att det ständigt finnes tillgång på ett tillräckligt antal remonter av lämplig typ för arméns behov». Nu är det klart, något, som den föregående ärade talaren också erkände, att intresset för den ädla hästaveln i hög grad minskats och gått tillbaka under de senaste åren. Redan år 1908 anmälde stuteriöverstyrelsen i skrivelse till Kungl Maj:t, att åtgärder borde vidtagas för höjande av den varmblodiga hästaveln, och år 1911 uttalade en kommitté av sakkunniga, som tillkallats för att avgiva yttrande om åtgärders vidtagande för hästavelns upphjälpande, att detta intresse ytterligare slappats, och detta är något, som fortfarande torde kunna konstateras. Det är sålunda icke alls ur synpunkten av jordbrukets intresse eller så att säga ett hästuppfödareintresse, som anslag till fonden eller till bevaringspremier skulle vara erforderligt, utan det är för att tillgodose ett statens intresse. Skulle den varmblodiga hästaveln i så väsentlig grad komma att gå tillbaka i vårt land, att man icke längre kunde tillgodose arméns behov av remonter, torde det för var och en stå klart, att det för svenska staten blir synnerligen dyrbart att då antingen vidtaga omfattande åtgärder för den varmblodiga hästavelns upphjälpande eller också möjligen — något, som ur försvarssynpunkt är högst betänkligt — man skulle hänvisas att från utlandet inköpa vårt remontmaterial. Det är således icke, såsom den föregående talaren sade, ett jordbrukets intresse, som här skall tillgodoses, utan det är ett statens intresse, som det är fråga om.

På grund af vad jag nu anfört tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till vad utskottet hemställt i punkt 9 av sitt utlåtande nr 50 samt jämväl till utskottets hemställan i dess utlåtande nr 51.

Herr Tam m: Herr talman! Den förste ärade talaren i denna fråga yrkade, därtill styrkt av diskussionen och beslutet i föregående punkt, rent avslag på den ifrågasatta fondbildningen. Men jag bestrider, att vi här hava att göra med alldeles samma slags lån som i föregående punkt, ty såsom herr jordbruks-

Om inrättande av en lånefond för inköp av ädla avelsston.

(Forts.)

Om inrättan-
de av en låne-
fond för in-
köp av ädla
avelsston.

(Forts.)

ministern förut i dag under diskussionen framhållit, är det icke fråga om, att denna fond skall bildas av lånemedel, utan av direkt anslagna medel. Man tager av statens inkomster och lägger till en fond, och det är således icke upplånta medel. Att sedan bevilja lån från denna fond räntefritt är blott en annan form, men det är absolut ett direkt anslag till det understödjande av jordbruket, som här är föremål för vår behandling. Då jag sålunda icke kan godtaga herr Pers motivering för sitt avslagsyrkande, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i punkt 9.

Jag ber vidare att få beklaga, att detta blandats ihop med utskottets utlåtande nr 51. Jag får dock finna mig däruti med jämnmot, men då jag beträffande sistnämnda utlåtande har en mot utskottets avvikande mening, anhåller jag att få besvara kammaren med några ord.

Det är ju uppenbart, att såväl den i punkt 9 av jordbruksutskottets utlåtande nr 50 ifrågasatta lånefonden som herr Jönssons i Slåtåker motion avse att understödja den ädla hästaveln. Har då denna hästavel någon stor betydelse för landet? Det behöver jag icke ens erinra kammaren om, ty det har så många gånger framhållits, vilken vital betydelse densamma har för vårt försvar. Men är då denna hästavel i fara? Ja, det har sagts av så många auktoriteter, att det nog icke ett ögonblick kan betvivlas. Jag tror också, att det är en riktig uppfattning, och det visar sig bland annat genom det minskade användandet av utav staten upplåtna lantbeskällare. Däremot har det icke yppat sig någon minskning i utbudet på remontmarknaden, ty det finnes nog för täckande av remontbehovet att där köpa; ja, jag skulle vilja säga, att det finnes mer än nog, ty det kasseras mycket. Men jag tror, att, även om man måste medgiva, att den ädla hästaveln behöver understödjas, det kan vara nyttigt för en och var att närmare taga reda på de siffror, som representera statens ekonomiska understöd, för att få klart för sig, huru stort understödet är redan nu, innan man beslutar sig för att gå vidare.

Jag vill då erinra om att inklusive avkastningen från statens domäner Ottenby, Strömsholm och Flyinge det utgår ett anslag av i runt tal 250,000 kronor om året till hästaveln, och, märk väl, endast till ädel hästavel, ty det är till upprätthållande av hingstdepåerna detta belopp utgår. Till hästpremiering i allmänhet utgå 150,000 kronor. Om jag nu fullständigt bortser från hela det övriga landet, där dock många ädla avelsdjur finnas, och endast ser på de båda skånska länen och södra Kalmar län, tror jag, man kan förstå, att de belopp, som där utgå till hästaveln, helt och hållet gå till ädel hästavel. Jag lägger sålunda härtill 25,000 kronor. Om Riksdagen nu i enlighet med utskottets förslag bifaller punkt 9, så kommer den ränteförlust, som

staten gör, att växla mellan 16,000 och 20,000 kronor. Vidare har man visserligen icke någon till beloppet fullt bestämd siffra beträffande den ökning i priset på varje remont, som man kan anse, att staten måste underkasta sig för att vara förvissad om att kunna få köpa dem inom landet. Ty det är alldeles klart, att om man vill köpa remonter, där man kan få dem billigast, skall man vända sig till våra närmaste grannländer södernt, där man kan få remonter till billigare pris än här hemma. Men jag hoppas, att ingen någonsin kommer att tänka därpå. Emellertid äro vi nu uppe i en utgift å i det allra närmaste 400,000 kronor till den ädla hästaveln. Är det då för mycket att fordra, att, om vi för den ädla aveln offra så stora summor, vi böra göra det efter en noga övertänkt plan, och det är just här, som jag skiljer mig från motionären och utskottet. Ty jag vågar påstå, att det föreligger en färdig plan uti Kungl. Maj:ts olika förslag och framställningar till innevarande års Riksdag, där det ena anslagskravet väges mot det andra, innan man beslutar sig för något. Men när en enskild motionär, han må kunna stödja sig aldrig så väl på auktoriteter, kommer med lösryckta förslag, då säger jag, att detta är att trasa sönder den plan Kungl. Maj:t prövat och vilken jag för min del anser böra följas. Jag vågar härvidlag bestämt framhålla, att det aldrig hos de sakkunniga, som här åberopats, varit fråga om att på samma gång understödja genom räntefria lån och bevaringspremier, ty den första frågan var aldrig före hos de sakkunniga, utan man hade där endast att taga hänsyn till bevaringspremierna i den form de då förelägo. Med denna ståndpunkt och enligt den plan, som enligt vad jag nyss sade, bör följas, tycker jag, att ögonblicket nu icke är inne att komma med förslag om bevaringspremier. Dessutom kan rent principiellt invändas, att det vore rättare att betala det pris, som produkterna erfordra för att föras i marknaden, betala remonterna så mycket, som behöves för att den ädla hästaveln skall bevaras, än att indirekt på konstlad väg premiera produktionsmedlen.

Om emellertid utskottet hade gått med på det ursprungliga av stuteriöverstyrelsen och de sakkunniga tillstyrkta förslaget, skulle jag hava kunnat förstå tankegången, men nu har utskottet stuvat om hela motionen och sänkt beloppet, som skulle lämnas för varje sto, och tror, att på detta sätt man kan understödja den ädla hästaveln. Detta bestrider jag till alla delar och ber att få anföra ett enkelt räkneexempel.

Det lär komma en kungl. proposition rörande upprättande av ett statsstuteri. Där beräknar man att få betala ett avsevärt belopp, 2,000 kronor, för varje till inköp avsett avelssto. Låt oss då antaga, att ett treårigt, verkligt förstklassigt, sto även i allmänna marknaden är värt kanske icke så mycket, men dock 1,500 kronor. Såsom fölsto behållet kvar hos uppfödaren, kan

Om inrättande av en lånefond för inköp av ädla avelsston.

(Forts.)

Om inrättande av en lånefond för inköp av ädla avelsston.

(Forts.)

det för denne icke såsom produktionsmedel för remonter anses med visshet representera mera än c:a 900 kronors kapitalvärde. Huru stor skall då icke frestelsen för uppfödaren vara att sälja det, och det är just denna frestelse, som bevaringspremierna äro avsedda att övervinna. Men skola de härvid hava utsikt att lyckas, så icke räcka de av utskottet föreslagna 350 kr., utan nog behöves minst den beräknade värdeskillnaden, 600 kronor, eller just det belopp, vartill stuteriöverstyrelsen och de sakkunniga kommit. Således ligger något skäl till grund härför, men bakom det av utskottet föreslagna beloppet, 350 kronor, ligger icke något skäl, och en sådan bevaringspremie komme icke heller att hava något inflytande till bibehållande av dessa för avel lämpliga hästar. Nej, jag tror det vore riktigare och jag hoppas, att remontprisen, när det verkligen prövas nödigt, komma att ytterligare höjas i så måtto, att remonterna betalas med vad verkligen behöver betalas, för att enskilda uppfödare skola fortsätta med denna för landet nödvändiga avel.

Härvidlag kan jag icke underlåta att uttala det bekymmer, man måste känna, då man i pressen sett, att arméförvaltningen just i dagarna utgivit en P. M. till remontstyrelsen, gående ut på att av viss anledning, troligen höjning av fouragepriset i fjol, det skulle sparas in på tilläggsremonternas pris, dock icke på deras antal, samt på ersättningsremonternas både antal och pris. Detta kan för uppfödningen av remonter icke vara uppmuntrande, utan tvärtom i våra brydsamma tider lätteligen bli en fara för densamma. Emellertid har jag icke ännu sett denna uppgift annat än i tidningspressen, och man får hoppas, att arméförvaltningen härvidlag icke gått utöver den av Riksdagen i fjol och i år omfattade ståndpunkten, att remonterna böra betalas med högre pris.

Till sist kan jag icke underlåta att för kammaren framhålla, att när jordbruksutskottet förra gången var inne med denna fråga hos Riksdagen, det var den 27 nästlidne februari, intog utskottet en bestämd ställning i frågan och sade, att enligt dess åsikt räntefria lån härvid borde komma till användning, men icke bevaringspremier. Nu säger utskottet, att man skall använda båda dessa utvägar. För att citera vad som förut i dag blivit sagt, frågar jag: har något hänt under tiden? Ja, det har hänt, skulle jag vilja säga, att en stormakt mobiliserat; det är det rika Skåne, som mobiliserat och dessutom tillkallat hjälptrupper närmast norrifrån samt även från andra delar av landet för att få understöd i förevarande fall både genom en lånefond och genom bevaringspremier. Jag tvivlar icke ett ögonblick på, att denna mobilisering skall lyckas, men, herr talman, då jag har den uppfattningen, att Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t ensam har förmåga att mot varandra väga alla synpunkter samt väl avpassa de olika anslagen, och då Kungl. Maj:t kommit till det resultat,

att en understödsfond här bör komma till användning, men att man bör vänta med införande av bevaringspremier, tror jag, att Kungl. Maj:t i detta avseende haft skäl för sig, och yrkar bifall till punkt 9 av utlåtandet nr 50 samt avslag på utskottets hemställan i dess utlåtande nr 51.

Om inrättande av en lånefond för inköp av ädla avelsston.

(Forts.)

Herr Paulson: Vad den siste ärade talaren anförde angående olämpligheten av dessa båda ärendens sammanblandning och samtidigt behandling liksom också vad han sade angående den nu gjorda mobiliseringen av det rika Skåne, anser jag icke vara av beskaffenhet, att det behöver upptagas till bemötande. Jag har icke någon kunskap om att något åtgjorts i detta ärende annat än vad som förekommit i sammanhang med dess behandling inom utskottet.

Den ärade talaren sade först, att man nog skulle kunna köpa remonter billigare från vårt grannland i söder, men yttrade sedan, att det i allt fall torde vara lämpligt, att vi höjde remontprisen och att staten bättre än genom bevaringspremier främjar den ädla hästaveln genom att betala högre remontpriser. Detta synes mig innebära en motsägelse. Kan man nämligen utifrån köpa remonter billigare än till nuvarande priser, så tycker jag icke anledning föreligger för oss att höja remontpriset. Som jag förut sagt, tror jag det skulle bli dyrare att köpa remonterna utifrån och dessutom synnerligen olämpligt.

Vidare nämnde herr Tamm, att det vore icke lämpligt, att vi toge bägge förslagen samtidigt. Förmodligen ur kostnadssynpunkt. Jag vill då säga, att min mening i utskottet var den, att avsättningen till lånefonden skulle göras något mindre än vad utskottet föreslagit, och tillåter jag mig därjämte fästa uppmärksamheten på, att det anslag, utskottet föreslår till bevaringspremier, icke är mer än hälften av det belopp, som de sakkunniga på sin tid föreslogo. Den gången var från deras sida förslag framställt om ett årsanslag av 40,000 kroror, under det utskottet i stället föreslår 20,000. Nu är frågan den, huruvida man i detta avseende skall använda såväl en lånefond som anslag för bevaringspremier. Utskottet har för sin del sagt, att i vissa fall torde en lånefond icke vara tillräcklig och, att där redan hästaveln finnes, borde åtgärder även vidtagas för att av stomaterialet bevara vad som är av värde. Såsom jag förut sagt, har den ädla hästaveln gått tillbaka, och detta har icke av någon bestritts. Jag ber i detta avseende att få meddela herrarna något, som förekommer i en publikation, utgiven av jordbruksdepartementet, och benämnd »Den med statsmedel understödda hästpremieringen». Det förekommer där ett yttrande av ordföranden i 1:sta premieringsdistriktet, som jag skall be att få referera. Jag skall endast hålla mig till vad som säges om 1:sta premieringsdistriktet av den anledning, att antalet remonter, som från nämnda distrikt inköpes,

Om inrättan-
de av en låne-
fond för in-
köp av ädla
avelsston.

(Forts.)

är betydligt större än det antal, som staten inköper från de fem andra tillsammans. Det säges i denna berättelse sid. 163: »Lik-som förra året har antalet premierade och uppvisade hästar minskats. Antalet premierade hästar har i hela distriktet varit 1,145 mot 1,256 år 1910. Således en minskning av 111 hästar. I Kristianstads och Blekinge län förefaller kvaliteten på de 4- och 5-åriga stona ävensom på de 3-åriga ungstona försämrade. *De lämpligaste avelsdjuren hava avyttrats och de, som ej kunna försäljas, användas till avel.*» Detta uttalande, särskilt dess senare del, talar ett tydligt språk, och jag hemställer, om icke härav klart framgår, att i fråga om sådana förhållanden, som av ordföranden i det nämnda premieringsdistriktet påpekats, hjälpa icke räntefria lån från en lånefond. Om lämpliga avelsdjur finnas, så försäljas dessa, och man använder i aveln dem, som äro mindre-värdiga. Om lånefonden skulle anlitas i sådana fall, skulle det tillgå på det sättet, att först det avelsmateriel av värde, som man redan äger, skulle försäljas och sedan skulle man hos hushållningssällskapen göra hemställen om lån för att genom remonteringskommissionen få inköpa ett nytt sto, som vore av värde för aveln. Där det fallet inträffar, att aveln går tillbaka, på sätt här omnämnts, är alldeles klart och tydligt, att lånefonden icke är till något gagn. Däremot skulle i sådana fall bevaringspremier vara synnerligen verksamma. Alla vänner av den ädla hästaveln, liksom även sakkunniga, hava också instämt i att framhålla fördelarna av bevaringspremier. Jag vet sålunda, att stuteriöverstyrelsen varmt uttalat sig därför. Jag tror även, att premieringsnämndernas ordförande hava samma uppfattning, som de sakkunniga uttalat i det utlåtande, vilket förut i dag omnämnts. Här-om voro således alla fullkomligt eniga, och såsom jag nyss nämnde avsågs då ett väsentligen större anslag än det, varom förslag nu föreligger. Man har i tidningar i dagarna kunnat läsa en uppsats, undertecknad av en ledamot i en stambokskommitté, tillika kommitténs sekreterare, där det säges, att »bevaringspremier är det enda medlet att kunna bibehålla och kvalitativt utveckla landets ädla häststock». Det är just detta, som är av betydelse för den ädla hästaveln, att den i kvalitativt avseende förbättras eller åtminstone uppehålls.

Vad beträffar, att herr ordföranden i jordbruksutskottet icke kunnat biträda förslaget om bevaringspremier, kan jag icke säga annat, än att det i någon mån väckt min förvåning; då han såsom ledamot i kommittén varmt förordade bevaringspremierna, torde man haft anledning tro, att han angående dessa premiers betydelse skulle haft samma uppfattning inom utskottet. Jag hemställer emellertid, herr talman, om bifall till utskottets förslag såväl i mom. 9, utlåtandet nr 50, som utlåtandet nr 51.

Friherre De Geer, Louis: En representant för den rika

delen av Skåne har redan opponerat sig mot det yttrande herr Tamm fällde, att detta anslag vore avsett för att gynna det rika Skåne, och då han kanske kan anses partisk, anser jag mig, såsom representant för den fattiga delen av Skåne, böra yttra några ord.

Om inrättande av en lånefond för inköp av ädla avelsston.

(Forts.)

Det är sant, att den ädla hästaveln gått tillbaka, och däri kan jag alls icke se något ont, från jordbrukets synpunkt betraktat, ty det lönar sig bättre att uppföda kallblodiga hästar, nötkreatur eller något annat. Men säkert är, att det finnes ett bestämt intresse från försvarets synpunkt att ädla hästar kunna uppfödvas inom landet. Numera kan man dock icke vänta sig, att detta skall bliva fallet, därför att man inom armén har så höga anspråk på remonterna. De måste vara så förädlade och lätta, att om de icke gå in såsom remonter, duga de icke som förr till arbetshästar, och vidare har efterfrågan på lyxhästar på grund av bruket av automobiler nedgått. Man kan därför icke vara säker på att inom landet erhålla remonter, om icke något göres för att uppmuntra den ädla hästaveln. Här har föreslagits en lånefond, och en sådan kan vara mycket bra för utbredande av den ädla hästaveln på orter, där man förut icke befattat sig med sådan. I Skåne har man icke heller något däremot. Men det kan vara fara för, att denna avel även i dessa nya trakter snart icke befinnes vara lönande, och under tiden hava de, som ägt en stam lämpliga avelsdjur, gjort sig av med den. Detta är nu ett anspråkslöst försök att förmå hästuppfödarna, som nästan uteslutande äro mindre jordbrukare, att hålla på med hästuppfödning av ifrågavarande slag, och i olikhet med herr Tamm tror jag, att en bevaringspremie av 350 kronor kan förmå många av de mindre jordbrukarna att bibehålla framstående avelsston i stället för att göra sig av med dem. Jag förstår icke herr Tamms påstående, att detta tilläggsunderstöd skulle trasa sönder planen. Tvärtom kan man, enligt min åsikt, mycket väl förorda motionen, på samma gång man förordar införande av en lånefond. Det är icke något ingripande i planen, utan blott ett tillägg till densamma. Herr Tamm säger, att staten skall betala remonterna vad de kosta i produktion. Men det dröjer länge, innan detta skulle göra sin verkan, innan folk får se, att det lönar sig att föda upp hästar av detta slag, och under tiden göra de sig av med det avelsmaterial som finnes. Jag tror det skulle vara ett hastigare verkande medel, om man gäve denna lilla uppmuntran åt dem som hava avelsmaterial. Jag tillåter mig därför yrka bifall till utskottets hemställan i båda avseenden.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner komme att göras särskilt beträffande

Om inrättan- punkten 9 i utskottets utlåtande nr 50 och särskilt angående ut-
de av en låne- låtandet nr 51.
fond för in-
köp av ädla
avelsston.

(Forts.

I avseende på punkten 9, yttrade herr talmannen, vore yrkat, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att samma hemställan skulle avslås.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Sedermera gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som förekommit beträffande utskottets hemställan i utlåtandet nr 51, propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på avslag därå, och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets den 12 och 15 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från militiebostället Flathult nr 2 i Kalmar län, och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Bjuvstorp nr 4, 8 i Malmöhus län,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Ang. upplå-
tande av lä-
genheter från
förra militie-
bostället Dahl
nr 1.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 12 och 15 inne-
varande april bordlagda utlåtande nr 54, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra
militiebostället Dahl nr 1 i Södermanlands län.

I en till Riksdagen den 21 februari 1913 avlåten, till jord-
bruksutskottet för förberedande handläggning hänvisad proposition,
nr 102, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag
av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag
föreslagit Riksdagen medgiva, att till förra fänriksbostället $\frac{3}{4}$
mantal Dahl nr 1 i Västra Vingåkers socken av Södermanlands
län hörande torpen Sjöbråten och Fredriksberg samt lägenheten
Opentorp måtte, var för sig med i statsrådsprotokollet angivet
område, från egendomen upplåtas i enlighet med kungl. kun-
görelsen den 31 december 1909 angående förändrade grunder för
åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda
tillfälle att förvärva egnahemslägenheter från vissa kronoeigen-
domar och med iakttagande av de i kungl. brevet till domän-
styrelsen samma dag i fråga om tillämpningen av berörda grun-
der meddelade närmare bestämmelser samt med förbehåll om
rätt för köpare av torpet Sjöbråten och lägenheten Opentorp till

utfartsväg över den i kronans ägo kvarvarande delen av egen-
domen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått en inom Första kammaren av herr *E. A. Lindblad* väckt motion, nr 111, däri hemställts, att Riksdagen behagade besluta att vid försäljning av lägenheten Opentorp från kronodomänen Dahl i V. Vingåkers socken *antingen* 1874 års kungl. brev måtte läggas till grund *eller ock*, om 1909 års författning skulle tillämpas, att av uppskattningsnämnden föreslagen tillsläppning av byggnads-materialier från huvudgården måtte äga rum.

Utskottet hade i detta utlåtande på återropade skäl hemställt, att Riksdagen, med avslag å herr Lindblads förevarande motion, måtte bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Herr Lindblad, Ernst: Ehuru motionär i frågan, skall jag icke besvara kammaren med att hålla liktal över motionen, och jag gör det visserligen icke heller, ty jag kan över huvud taget vara belåten med det, som utskottet yttrat i motiveringen, ehuru det i klämman talas om avslag på motionen. Anledningen, varför jag begärde ordet, är den, att jag icke hade tillfälle att följa ärendets behandling, ty jag var av ett järnvägsmöte i hem-orten förhindrad att närvara och lämna utskottet upplysningar.

Det är ju nu så, att utskottet i motiveringen säger: »huru härmed än må förhålla sig, torde det emellertid kunna antagas, att köparen av lägenheten i fråga blir satt i tillfälle att, därest omförmälda byggnader vid huvudgården genom nybyggnad därstädes bliva obehövlige, få för ett billigt pris förvärva virket i desamma». Jag vill då ytterligare betona: dessa byggnader äro av domänintendenten *utdömda* och kunna icke alls användas vid bostället. Det vore därför önskligt, att domänstyrelsen redan i första kungörelsen angående försäljning av lägenheten låter tillkännagiva, att ifrågavarande byggnader komma att försäljas till billigt pris, ty annars går denna lägenhet icke att försälja. Då jag sett belägenheten i fråga, torde jag böra hava förtroendet att kunna bedöma, huruvida byggnaderna äro användbara eller icke. Det förefaller egendomligt, att jordbruksministern såsom praktisk karl icke funnit lämpligt att göra en sådan disposition. Han har mera trott på dem, som, utan att hava sett byggnaderna, sagt, att det icke vore skäl att disponera dem på detta sätt. Men jag vill säga, varför man redan nu bör göra detta: anledningen är, att försäljningen måste ske före den 14 mars nästkommande år, och att det då icke är gott att hinna med tre försäljningar. Skall det annonseras tre gånger, blir byggnadernas värde helt och hållet uppäten förtjänst, ty de kunna icke för honom vara värda mer än högst 50 kronor, ehuru de för en köpare torde kunna hava ett värde av några hundra kronor, och det är därför skäl

Ang. upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Dahl nr 1.

(Forts.)

Ang. upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Dahl nr 1. att redan från början taga fasta på vad utskottet sagt. Något yrkande har jag icke att göra.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

(Forts.)

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets den 12 och 15 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Knutesbråten nr 1 i Jönköpings län och

nr 56, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande och framläggande av förslag till interimistiska bestämmelser i syfte att förekomma vanvård av samfälld skog,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 195, angående anslag till bestridande av kostnaderna för den nittonde interparlamentariska konferensens hållande i Stockholm år 1914.

Om anslag till handelsundervisningsanstalter.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets den 9 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkterna 27 och 28 av sjunde huvudtiteln gjorda framställningar i fråga om handelsundervisningen samt i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Kungl. Maj:t hade i punkt 27 av sjunde huvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att, med gillande i huvudsak av de utav departementschefen till statsrådsprotokollet över finansärenden den 14 januari 1913 anförda grunder för handelsundervisningens ordnande,

dels från och med år 1914 å riksstatens sjunde huvudtitel under rubrik handelsundervisningsanstalter uppföra:

till handelsgymnasier ett förslagsanslag högst 110,000 kronor,

till handelsskolor ett förslagsanslag högst 40,000 kronor,

till handelsaftonskolor ett förslagsanslag högst 50,000 kronor,

samt till handelsundervisningsinspektionen ett förslagsanslag högst 3,000 kronor, tillsammans 203,000 kronor,

dels besluta, att nämnda anslag skulle utgå för kalenderår: till handelsgymnasium med högst 40,000 kronor,

till handelsskola med högst 10,000 kronor,

samt till handelsaftonskola med högst 5,000 kronor, med skyldighet för kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjöte statsunderstöd, att själv eller genom enskilda donatorer årligen lämna ett bidrag, motsvarande minst en fjärdedel av statsunderstödet, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma: skolande dock till handelsgymnasium, utöver sagda belopp å 40,000 kronor, kunna utgå ett årligt bidrag av staten å 500 kronor för varje fast anställd lärare enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måste med gillande i huvudsak av ovan angivna grunder för handelsundervisningens ordnande

a) från och med år 1914 å riksstatens sjunde huvudtitel under rubrik handelsundervisningsanstalter uppföra till handelsgymnasier ett förslagsanslag å högst 85,000 kronor och till handelsundervisningsinspektionen ett förslagsanslag å högst 1,500 kronor, samt

b) besluta, att av förstnämnda anslag skulle för kalenderår till Göteborgs handelsgymnasium utgå högst 40,000 kronor, till Stockholms handelsgymnasium högst 30,000 kronor och till Malmö handelsgymnasium högst 15,000 kronor med skyldighet för kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjöte statsunderstöd, att själv eller genom enskilda donatorer tillhandahålla erforderliga lokaler för undervisningen samt årligen lämna ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Beträffande denna punkt hade reservation avgivits av herr *A. N. Hahn*, greve *P. O. L. Klingspor*, friherre *H. C. Falkenberg* samt herrar *H. F. Lamm*, *N. O. Bruce*, *K. Starbäck*, *K. V. Rydén*, *A. Ifvarsson*, *A. P. Gustafsson* och *H. Lemke*, vilka ansett, att det från kommuner eller enskilda utgående kontanta bidraget borde uppgå till minst $\frac{1}{4}$ av statsbidraget samt att utskottet förty bort hemställa, att Riksdagen måtte med gillande i huvudsak av de av utskottet angivna grunder för handelsundervisningens ordnande

a) från och med år 1914 å riksstatens sjunde huvudtitel under rubrik handelsundervisningsanstalter uppföra till handelsgymnasier ett förslagsanslag å högst 85,000 kronor och till handelsundervisningsinspektionen ett förslagsanslag å högst 1,500 kronor, samt

b) besluta, att av förstnämnda anslag skulle för kalenderår till Göteborgs handelsgymnasium utgå högst 40,000 kronor, till Stockholms handelsgymnasium högst 30,000 kronor och till Malmö handelsgymnasium högst 15,000 kronor med skyldighet för kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjöte statsunderstöd, att själv eller genom enskilda donatorer tillhandahålla erforderliga

Om anslag
till handels-
undervis-
nings-
anstalter.
(Forts.)

lokaler för undervisningen samt årligen lämna ett kontant bidrag, motsvarande minst en fjärdedel av statsunderstödet, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Herr Lamm: Vid denna punkt finnes en reservation, och då jag står antecknad bland reservanterna, skall jag be att få säga några ord rörande denna fråga.

Skillnaden mellan utskottets hemställan och reservanternas förslag är till synes ganska liten, då den egentligen gäller förbehållet om det bidrag, som kommun och donatorer skola lämna, vilket utskottet satt till $\frac{1}{3}$ men reservanterna liksom Kungl. Maj:t föreslå skall sättas till $\frac{1}{4}$.

Frågan om handelsundervisningens ordnande upptager ett ganska brett utrymme under 7:e huvudtiteln, och det är en särdeles viktig fråga, Kungl. Maj:t framlagt inför Riksdagen med sitt förslag till handelsundervisningens ordnande i dess helhet. Det är baserat på ett kommittébetänkande. På grund av kommerskollegii initiativ tillsattes nämligen 1908 en kommitté, som ett par år senare avgav ett betänkande, som sedermera nagelfarits av myndigheter, bland andra av kommerskollegium, och detta betänkande har varit grunden för Kungl. Maj:ts förslag. Det torde vara allmänt bekant, att handelsundervisningen i vårt land varit särdeles otillfredsställande ordnad, i synnerhet har detta varit förhållandet med den lägre handelsundervisningen, emedan den huvudsakligen varit hänvisad på enskild verksamhet och till personer, som avse att hava sin födkrok på denna undervisning och följaktligen måste inrätta den så, att de därpå hade inkomst. Redan detta gör, att den icke blivit tillfredsställande och dess utom är den icke systematiskt ordnad. Den högre handelsundervisningen har visserligen varit bättre tillgodosedd genom de handelsinstitut, som finnas i vissa större städer, Stockholm, Göteborg och Malmö, och vidare hava vi slutligen handelshögskolan, som representerar den högsta graden av undervisning i handelsvetenskaper. Denna del har, såsom sagt, varit mer tillfredsställande ordnad, men även däruti tarvas reformer med hänsyn först och främst till undervisningens systematisering. Dessutom måste man på något sätt höja lärarnas ställning. Man har i det hela taget icke kunnat erhålla de lärarekrafter, som varit önskliga, därför att man icke kunnat bjuda vederbörande fasta platser. Därtill kommer att, med hänsyn till att handelsinstituten äro anvisade att leva på elevernas årsavgifter, dessa äro förhållandevis höga. De uppgå till 250 kronor i Stockholm och Malmö och till 320 kronor i Göteborg per år räknat. Detta gör naturligtvis, att undervisningen blir tillgänglig endast för ett begränsat antal personer i god ekonomisk ställning. Nu är visserligen det understöd, som för närvarande utgår från staten, avsett att lämna ersättning för de friplatser, som lämnas vid dessa institut samt även för de ned-

sättningar i årsavgifterna, som göras. I alla fall kvarstår den stora olägenheten med dessa höga årsavgifter, dels på de grunder jag nyss anfört, dels därför att de, jämförda med årsavgifterna i gymnasieklasserna vid de allmänna läroverken, äro så mycket högre — dessa sistnämnda gå sällan över 100 kronor per år — och följden härav är, att många som tänka gå in på köpmannabanan av ekonomiska skäl tveka att gå över från lägre klasser vid de allmänna läroverken till dessa handelsinstitut och av sådana skäl stanna kvar vid läroverken. De bliva därigenom tyngande för gymnasieklasserna vid läroverken, då det annars för dem, som tänkt ägna sig åt handel och näringar, icke vore behöfligt att gå fram till studentexamen.

Dessa olägenheter, som den nuvarande handelsundervisningen lider under, avses att avhjälpas genom Kungl. Maj:ts proposition. Kungl. Maj:t hade föreslagit, i överensstämmelse med vad som blivit framhållet från kommerskollegium, att årsavgifterna icke skulle sättas högre vid handelsgymnasierna än 150 kronor. Men Kungl. Maj:t hade tänkt sig en fullständig organisation av våra handelsgymnasier, som skulle motsvara de nuvarande instituten, och under dem skulle komma handelsskolor, lägre undervisningsanstalter och även aftonskolor. Nu har jag för min del den uppfattningen, att ett ordnande av just den lägre handelsundervisningen är av den allra största betydelse. För att dock komma till ett resultat i utskottet ha vi, som intressera oss för undervisningen i sin helhet, för tillfället mest giva tappt i fråga om ordnande av de lägre handelsskolorna. Vi hava fått lov att undanskjuta dem för tillfället, under förhoppning att Kungl. Maj:t, med hänsyn till de anmärkningar, som framstälts i detta utskottets utlåtande, skall komma med nytt förslag i ämnet. De anmärkningar, som gjorts, hava rört deras organisation. Det har sagts att såsom man nu tänkt sig dem och med alla förtjänster de kunna hava, passa handelsskolorna icke in i någon nu känd skolf orm, och övergången från handelsskola till handelsinstitut, som efter Kungl. Maj:ts förslag skulle bli va handelsgymnasium, låter sig icke heller göra. Men det torde även vara den omständigheten, att utskottet tycker det vore för mycket offrat på handelsundervisningen genast, i fall man skulle följa Kungl. Maj:ts förslag, som gjort, att man nu icke velat gå längre, än som i utskottets betänkande skett. Nu har man där i det hela taget gått med på de principer, som blivit framställda i Kungl. Maj:ts förslag. Man har velat begränsa årsavgiften till 150 kronor, och man har även tänkt sig, att det skulle bli va fast anställda lärare. I det fallet hade Kungl. Maj:t föreslagit, att staten skulle bidra till de fasta lärarna med 500 kronor per lärare och år. Det vill nu icke utskottet vara med om. För min del kan jag icke annat än beklaga det. Om man tänker sig, att instituten skulle motsvara handelsgymnasierna och således motsvara elementarläro-

Om anslag till handelsundervisningsanstalter.
(Forts.)

Om anslag
till handels-
undervis-
nings-
anstalter.
(Forts.)

verkens gymnasieklasser, skulle det naturligtvis vara lärare med kompetens för detta. Man skulle hava lektorer för handelsinstituten. Lektors avlöning är ju 4,000 kronor, och så långt har icke ens Kungl. Maj:t kunnat gå, men Kungl. Maj:t har tänkt sig i alla fall att föreslå adjunktslöner med tillägg av 500 kronor, och att man därigenom skulle vinna samma ändamål. De 500 kronorna skulle vara ett plus, för att lönen skulle motsvara vad adjunkt verkligen har i de större städerna Göteborg och Stockholm, där de förutom den fasta lönen få av kommunen hyresbidrag med 500 kronor. Jag beklagar för min del, att utskottet icke kunnat gå med på det, men man har sökt att i denna fråga få en viss enighet i utskottet och rädda vad som räddas kunde, nämligen att se till, att handelsinstituten, eller handelsgymnasierna, som de hädanefter komma att kallas, sedan de väl äro i gång — de nämligen som äro i Stockholm, Göteborg och Malmö — skulle kunna gå en något tryggare utveckling till mötes. Utskottet har också gått med på att fastställa de maximianslag, som Kungl. Maj:t begärt, eller 40,000 för Göteborg, 30,000 för Stockholm och 15,000 för Malmö. Nu är skillnaden, som jag i början av mitt anförande påpekade, mellan utskottets betänkande och reservationen skenbarligen av mindre betydelse, men för framtiden kommer den att spela en stor roll. Man kan ju icke anförä några direkt objektiva grunder, varför kommunerna skulle bidraga med en tredjedel eller en fjärdedel. Med hänsyn till de skolor eller gymnasier, som här äro i fråga i Göteborg, Stockholm och Malmö, för såvitt man tager de summor, det här gäller, kan man säga, att redan nu donatorer och kommuner lämna bidrag, som fullt ut äro en tredjedel av detta belopp. Man kan därför icke säga, att för ögonblicket detta villkor spelar någon roll. Men även vad dessa handelsgymnasier beträffar komma de icke i så förbättrad ekonomisk situation, därför att utskottet liksom Kungl. Maj:t antagit det villkoret, att årsavgiften icke skall överstiga 150 kronor, och således få de förminskade inkomster på den sidan genom förminskade elevavgifter. Emellertid befinna sig dessa handelsskolor i ett utvecklingsstadium. Göteborgs handelsgymnasium får genom Göteborgs stads mellankomst nya lokaler; detsamma är förhållandet i Stockholm, där grosshandels-societeten anslagit ett större belopp för byggande av ett nytt läroverk för handelsgymnasiet, och Stockholms stad har även beviljat en större tomt gratis, och man är också beredd å båda platserna att småningom fördubbla antalet av gymnasiets lärjungar. Då är det naturligtvis av vikt för dessa gymnasier att på förhand kunna veta, att de kunna räkna på ett kraftigt understöd av staten, i den mån därav göres behov. Och vad själva den lägre handelsundervisningen beträffar är det klart att, för att den skall kunna komma till stånd även i mindre städer än Stockholm, Göteborg och Malmö, det fordras medvetande om att staten

på ett mera kraftigt sätt stöder dem, ett stöd som blir kraftigare, i den mån kommuner och donatorer tvingas lämna förhållandevis lägre bidrag. Det är det som varit den avgörande synpunkten för reservanterna, då vi fasthållit vid de bestämmelser, som Kungl. Maj:t föreslagit. Och varför skulle icke handel och näringar i avseende på undervisningen åtnjuta samma skydd och understöd, som kommit övriga verksamhetsgrenar till del? I det fallet ber jag att få hänvisa till vad i Kungl. Maj:ts proposition anföres efter kommitténs förslag, där det talas om vad som gjorts utomlands. Det säges nämligen på sid. 132:

»Betydelsen för det allmänna av en god och lätt tillgänglig undervisning i kommersiella ämnen har ock, såsom kommitténs redogörelse för den utländska handelsundervisningen torde giva vid handen, i åtskilliga andra länder väl behjärtats. I sådant avseende må, bland annat, erinras om Österrike, vars handelsundervisningsväsende numera är mönstergillt ordnat. Medan därstädes statens bidrag till handelsundervisningen år 1888 uppgick till 53,300 österrikiska kronor, utgjorde detsamma år 1909 1,287,945 österrikiska kronor. Av särskilt intresse är ock att iakttaga, huru även mindre stater, såsom Schweiz och Finland, lämna handelsundervisningen mycket rikliga understöd. Främst står Schweiz, där förbundsregeringen för ifrågavarande ändamål för år 1908 anslag sammanlagt 703,608 francs, vartill kommo de särskilda kantonernas bidrag till de kommersiella fortsättningsskolorna samma år, vilka bidrag uppingo till en summa av 117,766 francs. I Finland utgick som statsunderstöd under läsåret 1908—1909 åt olika handelsundervisningsanstalter tillhopa 328,055,99 finska mark.»

Det är vad en del främmande länder gjort för sin handelsundervisning.

Jag behöver naturligtvis icke för denna kammare, vilken handel och näringar ligga så varmt om hjärtat, ytterligare påpeka vikten av en god handelsundervisning. Kunskap är makt. För en framgångsrik kamp i det kommersiella livet är kunskap nu för tiden nödvändig. Man har också med avseende på undervisningen på andra områden, såsom den tekniska undervisningen och jordbruksundervisningen, rikligen tillgodosett dessa verksamhetsområden. Så till exempel är i 1914 års riksstat upptaget:

för de tekniska läroverken	kr. 1,957,889:—
för bergsskolorna i Filipstad och Falun	» 25,400:—
för undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar	» 821,700:—
för skogsundervisningen	» 220,100:—
för navigationsskolorna.....	» 186,420:—

Det är därför icke underligt, om vi reservanter även finna, att när det gäller handel och näringar staten bör på ett kraftigare

Om anslag till handelsundervisningsanstalter.
(Forts.)

Om anslag
till handels-
undervis-
nings-
anstalter.

sätt än nu är fallet bidra till undervisningen i handelskunskaper, och det är under förhoppning, att denna kammare antager sig denna viktiga angelägenhet, som jag yrkar bifall till reservationen.

(Forts.)

Herr Jonsson, Olof: Jag behöver knappast ingå i någon vederläggning av allt vad den näst föregående talarens anförande rörde sig om, såsom exempelvis hans åberopande av åtskilliga främmande staters offer på handelsundervisningen eller hans jämförelse med vad Sverige av statsmedel anslagit åt den tekniska undervisningen, utan vill helt enkelt hålla mig till den föreliggande frågan, sådan den i utskottets utlåtande och reservationen förekommer.

Jag vill då till en början fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att det alldeles icke gäller någon förändrad organisation av våra handelsskolor, varken i Kungl. Maj:ts plan eller i utskottets eller i reservanternas, utan vad man skulle kunna säga har ett litet släktttycke av organisation, det är att man förändrat namnet på handelsinstitutet till handelsgymnasier, och att i utskottets utlåtande ävensom i reservationen säges, att terminsavgifterna skola vara 150 kronor per år med visst avdrag för frielever och halvbetalande. Det är allmänt bekant, att för närvarande mycket höga avgifter utgå. Nu är skiljaktigheten mellan utskottets och reservanternas förslag endast den, att utskottet anser, att bidraget skall vara en fjärdedel av vad staten bidrager med till skolan, således att den brist, som måste fyllas i skolans budget, sedan inkomsterna av terminsavgifterna tagits i anspråk, skall delas mellan staten och skolans principaler på det sättet, att staten skall erlägga $\frac{3}{4}$ och principalerna $\frac{1}{4}$ av samma brist. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att när det talas om en tredjedel av statsbidraget i utskottets betänkande, blir det detsamma som tre fjärdedelar av den brist, som staten och principalerna tillsammans skola täcka. Likaså komma i anledning av reservanternas förslag fyra femtedelar på staten och en femtedel på principalerna. För att kammaren skall få en generell uppfattning, huruvida utskottets plan icke skall kunna anses vara fullt tillfredsställande ur skolans synpunkt, har jag ansett mig böra göra en liten kort belysning av de ekonomiska förhållandena i vissa avseenden nu och huru de komma att ställa sig vid ett bifall till utskottets förslag.

Jag går då ut från att de utgiftsstaten, som angivits i kommitténs betänkande, skola vara utgångspunkten i fråga om Stockholm och Göteborg, men att däremot den för Malmö upptagna staten måste reduceras från 26,580 kronor till 18,900 kronor, därför att kommittén har bland utgifterna för Malmö även tagit upp lokalhyra, som kommunen skall kostnadsfritt tillhandahålla. Vidare har det för gymnasiet i Malmö upptagits tre lektorer för

50 elever, medan man för de större gymnasierna har beräknat en lektor för 25 elever. Om man säger, att det skall vara två lektorer här, blir förhållandet precis detsamma som för de större gymnasierna. Vidare har man tänkt sig att timlärarnas arvoden här skulle minskas med 1,860 kronor, varigenom man skulle komma till en avrundad stat av 18,900 kronor.

Jag skall nu icke fästa mig vid att enligt en uppgift från Göteborg deras stat för närvarande är omkring 1,000 kronor högre än vad kommittén beräknat, utan dit skall jag återkomma sedan.

Nu ställer det sig så att, beträffande Göteborg, det blir en brist att fylla, sedan årsavgifterna, 25,500 kronor, avräknats, på 40,960 kronor, och av denna brist kommer på staten tre fjärdedelar och på principalerna en fjärdedel. Således faller på staten 30,720 kronor, under det att staten för närvarande har bidragit med 24,201 kronor, alltså avsevärt mindre, medan på kommunen kommer 10,240 kronor, varemot den senast kända siffran i detta fall utgör endast 8,688 kronor; således få principalerna enligt utskottets förslag betala något mer än för närvarande.

I avseende på Stockholm komma förhållandena att ställa sig så, att efter avräkning av årsavgifterna blir det en brist av 30,295 kronor att fylla. Därav kommer tre fjärdedelar på staten med 22,721 kronor — under det att staten nu bidragit med 14,799 kronor — och på principalerna kommer det 7,574 kronor, under det att de nu hava bidragit med 10,500 kronor. Således i båda fallen en mycket förbättrad ställning för Stockholms handelsgymnasium, nämligen ett mycket större statsbidrag och en minskning av deras eget bidrag.

För Malmö ställer det sig så, att efter avräkning av årsavgifterna för eleverna en brist finnes på 12,525 kronor, varav på staten kommer 9,394 kronor och på kommunen 3,131 kronor. Nu har Malmö handelsinstitut av staten haft 3,000 kronor och i dess ställe får det nu 9,394 kronor; själv har kommunen bidragit med 5,000 kronor, men slipper nu med litet över 3,000 kronor. Nu kan man ju tänka sig, att den utgiftsstat, som av kommittén gjordes upp, kan om några år visa sig otillräcklig, och att således den brist, som enligt denna kalkyl skulle vara att fylla, kan komma att väsentligt ökas. För att undersöka, huru det kommer att ställa sig i det fallet, har jag gått ut från att Göteborgs hela statsbidrag, 40,000 kronor, och skolans principalers bidrag, en tredjedel därav med 13,333 kronor, skulle tagas i anspråk. Drager jag från denna summa, 53,333 kronor, den brist, 40,960 kronor, som i den första kalkylen framvisades, blir det ett överskott av 12,373 kronor, varmed skolans principaler kunna öka utgiftsstaten eller vidtaga andra anordningar, som kunna taga statens och principalernas egna bidrag mera i anspråk.

Enahanda blir förhållandet vid Stockholms gymnasium. Där

Om anslag till handelsundervisningsanstalter.

(Forts.)

Om anslag till handelsundervisningsanstalter.
(Forts.)

får man ett överskott av 9,705 kronor att röra sig med för ökning av lärarnas antal eller löneförmåner, och för Malmö skulle det bli ett belopp av icke mindre än 7,475 kronor över att på samma sätt disponera för den ena eller andra förbättringen i lärarnas löner. Exempelvis låter det sig göra att bevilja ett eller två ålderstillägg å de löner, lärarna eljest skulle hava, för förbättrande av lärarnas ställning eller att på annat sätt använda medlen för förbättrande av undervisningen. Jag skall tillåta mig framställa den frågan: när statsbidraget för närvarande till dessa tre handelsinstitut, som nu skulle förvandlas till gymnasier, utgör 39,000 kronor och det för 1914 kommer att utgöra 85,000 kronor, är det då någon orimlighet, att skolans principaler skola få lov att bidraga med ett belopp, som motsvarar en tredjedel av vad staten i detta fall bidrager med? Och detta att kommunernas bidrag skulle genom ett bifall till reservationen bli något mindre än genom ett bifall till utskottets förslag, det spelar pekuniärt i och för sig själv icke någon särskild roll, men betydelsen ligger däri att, när icke Riksdagen har den minsta kontroll på dessa gymnasiers ekonomiska skötsel, det är av nöden, att den åtminstone har den lilla säkerhet, som ligger däri, att ju mera principalerna få vidkännas ökade utgifter för skolan, desto mera måste de vårda sig om skötseln av skolans ekonomi. Det skulle för övrigt icke så mycket förundra mig, om flertalet i denna kammare — i det utbrutna skick frågan nu föreligger och då man inom flera eller färre år har att vänta nya krav av statsbidrag till flera handelsskolor av olika slag vore det bättre att vid prövningen av i vilken mån och enligt vilken princip staten bör understödja denna gren av undervisningen i vårt land stå obunden av ett prejudicerande beslut — skulle snarare vilja avslå förslaget och låta det kvarstå vid det gamla, till dess man får en bättre utredd plan för det hela. Men det må emellertid vara med detta huru som helst, så har jag dock svårt att tro, att kammarens uppfattning skall vara sådan, att den i detta läge hellre skulle vilja gå med på reservanternas förslag, som ställer statskontrollen över det hela i sämre läge, än med utskottets förslag.

Med denna korta motivering såsom stöd för utskottets förslag ber jag att få yrka bifall till utskottets framställning.

Herr Ekman, Johan Emilson: Det torde vara tydligt för var och en, att frågan om handelsundervisningens ordnande har blivit på ett lika grundligt som växlande sätt utredd. På förslag av kommerskollegium tillsatte Kungl. Maj:t mot slutet av 1908 en kommitté för frågans utredande. Denna kommitté har arbetat i något över tre år och nu avgivit ett utförligt betänkande, där den enligt kommittéens vana gått mycket grundligt till väga och föreslagit ett system för det hela, samt även föreslagit anvisande av rikliga medel till utförande av den plan, som kommittén an-

sett vara den bästa. Sedan alla möjliga myndigheter, handelskamrar och andra yttrat sig om detta förslag, kom det till kommerskollegium, vilket på det hela taget godkände kommitténs förslag, men ville draga in hela handelsundervisningen under sin egen domvärjo, så att kollegiet t. ex. skulle bestämma läroplanen, tillsätta lärare och i övrigt utöva ett chefskap över handelsundervisningen, som kanske blivit ganska olycksdigert för densamma, då handelsundervisning är en sak, som enligt min åsikt icke kan schematiseras, utan måste hava frihet att utveckla sig på olika platser och för olika ändamål. Emellertid framlade Kungl. Maj:t sitt förslag på grundval av föregående utredningar, och man måste erkänna, att det är ett synnerligen gott förslag, särskilt med hänsyn till att det endast finge betraktas som en början. Emellertid har det icke funnit nåd inför utskottets ögon, utan utskottet har skurit bort det mesta och icke lämnat mera kvar än handelshögskolan, som vi hade förut, och gymnasierna samt ökat anslaget från 42,000 kronor till 85,000 kronor. Man skulle emellertid kunna tycka, att det magra resultat, som ernåtts, icke kunde vara beroende på brist på utredning, och det förvånade mig därför något, när den siste ärade talaren visserligen icke yrkade avslag på det föreliggande utskottsbetänkandet, men talade om önskligheten av att kunna yrka avslag därpå, på grund av att ytterligare utredning skulle ske. Jag tycker, att han har tämligen stora pretentioner i fråga om utredning, då icke alla dessa års arbete tillfredsställer honom, utan han önskar ytterligare utredning. Emellertid tycker jag för min del, att den stora utredningen haft ett tämligen magert resultat, då den icke lett till mer än den ökning för mellanskolorna, de gamla handelsinstituten, som man fått — om man icke såsom den siste talaren sade, räknar såsom en vinst, att de hädanefter skulle kallas handelsgymnasier i stället för handelsinstitut, något som kanske är mycket ärofullt, men som icke mycket ändrar dessa handelsskolors natur.

Man skulle alltså kunna finna det tämligen trööstlöst, att icke mera kunnat ernås, om icke bredvid dessa tämligen obetydliga materiella resultat man kunde finna några ideella sådana. Därtill vill jag i främsta rummet räkna, att Kungl. Maj:t har erkänt och utskottet åtminstone icke direkt motsagt den princip, att staten har samma skyldighet att understödja handelsundervisningen såsom ett statsintresse som den har i fråga om andra fackskolor. Visserligen har icke statsutskottet velat gå så långt, att det förordat nedsättande av de avgifter, den enskilde eleven skulle hava att betala, till likhet med avgifterna i övriga fackskolor. Jag vill exempelvis nämna, att i det slag av fackskolor, som närmast kunna jämföras med handelsgymnasierna, vilket torde vara de tekniska elementarskolorna, lärjungarna betala en årsavgift av 20 kronor, under det att även med den förordade nedsättningen, som nedbringrar terminsavgiften till hälften, man för handelsgym-

*Om anslag
till handels-
undervis-
nings-
anstalter.
(Forts.)*

*Om anslag
till handels-
undervis-
nings-
anstalter.*
(Forts.)

nasierna icke skulle komma lägre än till 150 kronor per år. Men detta är i alla fall ett steg på vägen; och då principen en gång är erkänd, får man hoppas, att statsmakterna komma att vandra ytterligare framåt på samma väg, och att därigenom handelsundervisningen kommer att bliva tillgodosedd, i likhet med vad andra fackskolor bliva.

Man kan fråga sig, varför handelsundervisningen varit så missgynnad, och jag har icke kunnat finna något annat svar därpå, än att det är en ganska utbredd åsikt, att det icke behövs någon kunskap för att vara köpman. Om man sätter den unge mannen på kontor, blir han med tiden köpman. Han förvärvar på ett outrannsakligt sätt de kunskaper, som behövas, och han behöver ej förvärva några teoretiska insikter. Det finns många »selfmade» män som blivit köpmän utan teoretisk undervisning, men oriktigheten av ett sådant resonemang torde numera ligga i öppen dag. Man kan se, vilka svåra olägenheter uppstå av, att en mängd osjälvtändigt och okunnigt folk ägnar sig åt handeln. Detta uppbringar bland annat konkursernas antal i vårt land till en mycket hög siffra. Dessutom kan man aldrig bedöma, vilka förmåner landet gått miste om, genom att många medlemmar av dess handelskår ej haft de kunskaper, som de borde hava haft. Åsikterna härutinnan hava, hoppas jag, blivit förändrade genom den utredning, som nu blivit gjord och som fastslår en princip, som går emot den äldre åsikten, om än icke så långt, som den skulle gjort. Därtill vill jag säga, att av de olika utredningarna åtminstone under utredningsstadiets senare skede framgår, att staten hyllar den utan tvivel riktiga uppfattningen, att man icke får binda de enskilda handelsinstituterna alltför mycket, utan att vart och ett skall med stöd av staten få utveckla sig fritt i den riktning, som bäst passar på den plats, där det existerar. Utan att detta iakttages, kan man göra dem mycken skada. Jag hoppas, att allt framgent denna princip må bliva tillämpad.

Jag skulle ej besvärat kammaren med dessa ord, då det ej är min mening att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag — något som säkerligen icke skulle lyckas mot det enhälliga utskottet — om jag icke velat på det bestämdaste uttala, att de nu gjorda ändringarna i förslaget om handelsundervisningens stödjande icke få anses vara annat än en grund, på vilken man kan bygga vidare. Och vill jag hoppas, att detta byggande icke måtte alltför länge fördröjas — jag tillåter mig att rikta dessa ord särskilt till Kungl. Maj:ts regering och allra särskildast till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som borde hava största intresset i saken — samt att, efter vidare utrednings verkställande, om sådan skall behövas, vi måtte med snaraste få ytterligare en proposition från Kungl. Maj:t angående ordnande av denna undervisning i den riktning, som nu blivit av Kungl. Maj:t föreslagen.

Jag vet, att hela landets handelsintresserade med spänning avvaktat detta, och att de komma att känna sig tämligen besvikna av det beslut, som i dag kommer att fattas på grund av utskottets utlåtande, men att de i detta utlåtande ändock se en dager för, att ännu bättre förhållanden skola komma till stånd.

Med avseende å själva det yrkande jag skulle vilja framställa får jag säga, liksom den förste ärade talaren, att det icke är mycket stor skillnad mellan bidrag med en fjärdedel och bidrag med en tredjedel av statsbidraget. Vi hava hört, att kommuner i själva verket redan bidraga med en tredjedel — och man skulle nog kunna finna sig däri — men med tanke på framtiden och tanke på, att kommunerna hava ganska dryga utgifter för att skaffa lokaler till handlungsgymnasierna, torde det vara skäl att hålla fast vid, att kommunerna kunna slippa med att betala en fjärdedel av statsbidraget. Enligt denna åsikt, herr talman, tillåter jag mig att yrka bifall till reservationen.

Herr Ekelund: Jag skall be att få uttrycka min glädje över, att det nu föreligger ett kungligt förslag till handelsundervisningens ordnande. Dock har statsutskottet icke tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet, utan endast tillstyrkt, att handelsinstitutet i Stockholm, Göteborg och Malmö skulle understödjas från statens sida. För min del får jag erkänna, att jag icke är någon beundrare av förslaget, sådant som det föreligger i den kungl. propositionen. Kommerskollegium yttrar om förslaget »att läroanstalter av förevarande art, som framväxa ur ett praktiskt behov och böra stå i nära beröring med samt, så ofta sådant låter sig göra, i fråga om sin undervisningsplan taga intryck av omläggningar i det praktiska affärlivet, måste tillförsäkras en relativt större rörlighet och frihet, enär den likformighet, som inom andra undervisningsområden med helt andra förutsättningar i allmänhet är nödvändig eller önskvärd, knappast kan gagna, men mycket väl hämma nu ifrågakvarande läroanstalters utveckling».

Om det nu går så, att Kungl. Maj:ts förslag, sådant som det av utskottet tillstyrkts, bifalles, fruktar jag, att de önskemål, åt vilka kommerskollegium i det av mig nyss citerade utlåtandet givit uttryck, icke kunna förverkligas. Det är ofta så, att, när staten stödjer särskild undervisningsverksamhet, binder staten respektive läroanstalter i sådana former, att deras fria utveckling och deras anpassningsförmåga efter å olika platser rådande lokala förhållanden knappt bliva möjliga, och i detta fall är det ganska troligt, att de icke kunna bliva verklighet, då såsom villkor för erhållande av statsbidrag förslaget fixerar icke allenast lärarelöner, elevantal, timantal etc., utan till och med elevavgifter. Därigenom att elevavgifterna begränsas till ett visst maximibelopp, över vilket de icke få gå, begränsas också de respektive läroanstalternas in-

*Om anslag
till handels-
undervis-
nings-
anstalter.
(Forts.)*

*Om anslag
till handels-
undervis-
nings-
anstalter.*
(Forts.)

komster, och dessa få därför icke den rörelsefrihet eller den förmåga att utveckla sig, som önskvärt vore och som jag för min del anser vara alldeles nödvändigt, när det gäller läroanstalter med en så utslutande praktisk uppgift som handelsundervisningsanstalterna hava. Jag skulle mycket gärna hava sett, att förslaget icke varit bundet vid så stränga former, som det efter all anledning kommer att bliva, men jag tror icke, att för närvarande någonting är att göra åt den saken, och därför vill jag icke motsätta mig ett bifall till utskottets förslag, utan kommer jag att ansluta mig till detsamma.

Mot utskottets förslag föreligger nu en reservation, som icke i någon väsentligare mån skiljer sig från detsamma. Det rör sig om, huruvida det bidrag, som vederbörande kommuner skulle komma att lämna till dessa anstalter, skulle gå ut med en tredjedel eller en fjärdedel av statsbidraget. Nu har herr Lamm sagt, att den saken är så pass obetydlig, att den icke spelar någon roll för kommunerna. Men däremot skulle jag vilja erinra, att, om den än icke spelar någon roll för kommunerna, det är alldeles givet, att utskottets förslag medför en fördel för statsverket, ty det minskar i någon mån statens utgifter för ändamålet. Om saken icke spelar någon roll för kommunerna, kan jag icke inse något skäl, varför man icke skulle taga det förslag, som utgör en given ekonomisk fördel för staten, även om det ej rör sig om så stora belopp. Och vad kommunerna i detta fall beträffar vågar jag säga, att om en kommun, som har förutsättningar att få understöd av statsmedel för inrättande av ett handelsgymnasium, skulle ställas i valet mellan att nödgas bidraga med en tredjedel eller att icke få någon sådan anstalt alls, är jag övertygad om, att valet för kommunen är mycket lätt gjort. Jag tror icke, att någon kommun i det fallet skulle tveka att gå in på att betala den tredjedel, varom här är fråga.

Nu vill jag för min del uttrycka den förhoppning, att det icke skall behöva dröja länge, innan Riksdagen har att motse nytt förslag om ordnande av handelsskolor och understöd från statens sida även för dem. Men jag vill också uttala den förhoppningen, att staten då icke skall behöva biträda med så väsentlig del av kostnaderna, som nu antagligen blir förhållandet vid ordnandet av handelsgymnasierna. Jag tror, att det skulle föra med sig alldeles ofantligt stora utgifter, om man vid det vidare ordnandet av handelsundervisningen skulle följa samma principer, som nu äro ifrågasatta för handelsgymnasierna, och jag tror, det vara alldeles överflödigt, att underkasta sig de därmed förenade kostnader, om man vill tillgodogöra sig det enskilda intresse och den privata företagsamhet, som givetvis på detta område finnas inom vårt land. Vi få ju komma ihåg, att den privata företagsamheten har varit den enda, varigenom handelsundervisning hittills bibragts vårt lands ungdom. Och även om denna

privata företagsamhet i vissa fall icke varit tillfredsställande, utan kanske ganska långt ifrån tillfredsställande, har den väl i de allra flesta fall varit ganska god, och det är ju dock denna enskilda företagsamhet, som bibragt vårt köpmansstånd den undervisning, som i regel kommit det till godo. Om man nu vill tillgodogöra sig den, är jag alldeles övertygad, att man kan få saken ordnad på ett mycket billigare och kanske ur praktisk synpunkt mera tillfredsställande sätt, än om man så att säga förstatligar dessa anstalter och därigenom binder dem i former, som hindra deras fria utveckling och deras anpassningsförmåga efter lokala förhållanden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Skolfrågor äro alltid tråkiga. Jag ber herrar pedagoger om överseende för detta uttalande, men jag gör det för att ursäkta alla dem i denna kammare, som icke hava tagit del av handelsundervisningskommitténs betänkande. Jag ämnar icke hålla någon föreläsning om detta kommittébetänkande, men jag anser mig skyldig att till protokollet få anfört något, som utgör en del av den föregående utredningen. Det är nämligen vad Stockholms handelskammare yttrat med anledning av kommittébetänkandets remitterande till handelskammaren för yttrande. Detta yttrande avgavs i juni 1911 och lyder så: »Vad som synes handelskammaren mest av behovet påkallat, är att en reglering av den lägre handelsundervisningen med det snaraste företages, ty med tanke på de otillfredsställande kunskaper i bokföring och i handels grunder, som våra småhandlare i allmänhet besitta, måste man anse en reform i detta avseende synnerligen önskvärd. Både med hänsyn till de enskilda affärernas skötsel och hela nationens ekonomi, är det av betydelse, att åtgärder vidtagas för ett höjande av det allmänna kunskapsmålet inom handels område. Av den av kommittén förebragta utredningen framgår, att förekomsten av lägre handelsskolor i vårt land är synnerligen ojämn och långt ifrån tillfyllestgörande. Det är den bristen, som enligt handelskammarens uppfattning i första rummet bör fyllas. — — Handelskammaren håller också före att här föreligger ett allmänt samhällsintresse och att det är statens och kommunens sak att understödjande ingripa.» — Jag vågar påstå, att detta uttalande av Stockholms handelskammare, vars ordförande jag har den äran att vara, delas av samtliga rikets handelskammare och av hela den svenska handelskåren.

Det är många år, sedan man började klaga över, att handelsundervisningen i Sverige var behäftad med sådana brister, att de menligt inverkade på vår ekonomiska utveckling. Det framhölls både av praktiska affärsmän och av våra nationalekonomer, att det hittills gjorts alldeles för litet för denna undervisning. Då tillsattes handelsundervisningskommittén, det blev en

*Om anslag
till handels-
undervis-
nings-
anstalter.*
(Forts.)

*Om anslag
till handels-
undervis-
nings-
anstalter.*
(Forts.)

utredning, frågan blev av statsmakterna uppmärksammas, och resultatet blev en kungl. proposition, som förelades årets Riksdag. För oss, som särskilt anse, att åtgärder för reglerande av den lägre handelsundervisningen äro det viktigaste i den här frågan, är det bekymmersamt att se, att man i detta avseende varken prövat principen eller detaljerna i det kungl. förslaget, utan att man ställt frågan på framtiden och hänvisat till en kommande prövning. Detta står att läsa i statsutskottets betänkande.

Vi behöva i detta avseende likaväl som på den allmänna undervisningens område en bottenskola. Jag vill icke här ingå vidare på de fördelar, som det skulle medföra, om lägre handelsundervisning komme en större del av landets invånare till del — bland annat skulle det medföra, att de s. k. deklarationsuppgifterna bleve bättre avfattade, än de nu äro — men en sådan utveckling är för mig kärnpunkten.

Jag inser mycket väl, att vi för dagen icke kunna komma längre, än vad det här papperet medger, och i det fallet ansluter jag mig till reservanternas förslag. Det är ju så, att man ibland icke kan se skogen för träd, och jag är visserligen van att hantera siffror, men det var mig fullständigt omöjligt att se klart genom den skog av siffror, som här framställdes av den andre ärade talaren i ordningen, som är medlem av statsutskottet. Han ville därmed ådagalägga, att det redan offrats så mycket på handelsundervisningen, att man för närvarande icke borde gå längre. Han motsatte sig också den del av Kungl. Maj:ts förslag, som innehåller att kommunerna skulle bidraga med en fjärdedel, och yrkade i anslutning till statsutskottets majoritets uttalande, att kommunerna skola bidraga med en tredjedel. Detta sökte han som sagt också bevisa med en massa siffror, men en sak glömde han likvisst, såvitt jag kunde höra — och jag satt ganska nära —: han glömde betona, att kommunerna få vidkännas utgifterna för lokaler.

Här har yttrats av den näst föregående talaren, att herr Lamm sagt, att det icke gör kommunerna någonting, om de måste bidraga med en tredjedel. Så uppfattade jag honom icke, och så är icke heller förhållandet. Förhållandet är, att för närvarande åtskilliga kommuner bidraga med en tredjedel, men det är klart, att, om det i framtiden fordras större belopp för handelsundervisningen, det blir rätt betungande för kommunerna, om de dessutom skola bidraga med lokaler.

Den nyss citerade ärade ledamoten av statsutskottet och riksgäldskontoret sade också, att det vore bättre att avslå det hela, till dess man får en bättre plan. Nej, tack! Det vill jag nu icke alls vara med om. Då vet jag nog, var det skulle sluta. Då skulle det komma att dröja ändå mycket längre. Man får väl hellre taga vad som nu bjudes. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen, men med den uttryckta förhopp-

ning, att Kungl. Maj:t icke måtte förtröttnas, utan till nästa år inkomma med en fullständig reglering, en sådan plan, att den även i organisationsavseende kan godkännas av herr Olof Jonsson i Hov beträffande den lägre undervisningen.

*Om anslag
till handels-
undervis-
nings-
anstalter.*
(Forts.

Herr Nilsson, Karl August: Herr talman! Jag är i mångt och mycket förekommen av de två sista talarna, då jag även velat, i den mån jag kunde, trycka på, att vi just vore i allra största behov av den *lägre* handelsundervisningens ordnande. Jag vill alldeles icke hava motsatt mig, att handelsgymnasier tillkomma, utan önskar även dem lycka till. Men jag tror, att det icke länge kan få undanskjutas att ordna den lägre handelsundervisningen, då dess ordnande verkligen är för vårt land ett synnerligen stort, trängande behov. Jag skulle då måhända kunnat nöja mig med att yrka bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagt, men finner icke heller denna väg lämplig. Kungl. Maj:t vill nämligen inrätta *nya* skolor för den lägre handelsundervisningen och tänker sig tydligen fyra handelsskolor och tio handelsaftonskolor, men propositionen upplyser oss om, att vi redan förut hava 56 privata sådana lägre handelsskolor med 6,000 elever. Det är ju alldeles givet, att för det första dessa fyra nya handelsskolor icke alls skulle kunna fylla det behov, som förefinnes, särskilt med hänsyn därtill, att handelskamrarna ju, såsom också framgår av propositionen, för sin del föreslå icke mindre än 26 sådana skolor, d. v. s. 15 å olika ställen i det övriga landet samt en i varje stad i Skåne. Men förutom det, att de föreslagna nya skolorna icke kunna fylla behovet, skulle de helt visst komma att högst väsentligt skada de privata skolor, som redan förut finnas. Det är därför min förhoppning, att, när detta förslag återkommer, Kungl. Maj:t ville om möjligt taga hänsyn till, vad som skulle kunna göras av redan befintliga handelsskolor, privata och av kommuner underhållna eller understödda. Vi känna väl till, att det finnes ganska många undermåliga och underhaltiga sådana skolor. Men å andra sidan finnes det också ganska många utmärkta sådana, som lämna en alldeles utmärkt undervisning och som äro väl organiserade, väl skötta samt försedda med väl utbildade föreståndare och lärare. Det är skolor av det senare slaget, som jag önskar, att Kungl. Maj:t om möjligt måtte i första hand taga sig an genom att dels ekonomiskt understödja dem och dels genom statens inspektion lämna den hjälp till förändring eller förbättring av organisation och plan, som eventuellt kan finnas nödig.

För mig har det därför synts nödvändigt — och det var dit jag nu särskilt ville komma — att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser anslag till inspektion. Kungl. Maj:t har föreslagit 3,000 kronor till inspektion av handelsskolor, men utskottet har prutat på beloppet till 1,500 kronor, särskilt med fram-

Om anslag
till handels-
undervis-
nings-
anstalter.
(Forts.)

hållande däray, att med utskottets ståndpunkt det icke behöves anslag till inspektion av de lägre skolorna, utan endast till inspektion av gymnasier, samt att vid sådant förhållande hela det av Kungl. Maj:t för även lägre handelsskolors inspektion avsedda anslaget å 3,000 kronor icke i dess helhet vore av behovet påkallat. Men jag anser, att, om Kungl. Maj:t skall kunna komma i kontakt med redan befintliga handelsskolor, privata och av kommunerna understödda, detta måste ske genom en inspektör, som kan sättas i tillfälle att studera dessa skolor och som sedan kan lämna uppslag till ett riktigt ordnande av dem och av statens understöd till dem. Jag är alldeles förvissad därom, att det samtidigt skulle för de bättre av dessa skolor vara mycket kärkommet, om de finge en inspektör att vända sig till med förfrågningar, såsom också Kungl. Maj:t själv framhållit, att det borde tillgå. På samma gång vore det också från statens synpunkt sett nödvändigt, att inspektören även lärde känna de mindervärdiga skolorna för att mått och steg må kunna vidtagas till en reglering eller förbättring av dessa.

Den siste ärade talaren har ju så värtaligt och kraftigt framhållit, vad det verkligen gäller i detta fall, att vi skola få lägre handelsskolor för den stora mängden av personer, som utbilda sig till handelsyrket, och jag ber blott att få understryka detta. Det gäller att till köpmän få personer, som icke kasta sig in i affärer, utan att därtill vara på något sätt kvalificerade. Kammaren känner väl till, att från handelsföreningar och handelssammanslutningar gång på gång framhållits behov av statens ingripande genom en lag, som bestämmer, vilka kvalifikationer som krävas för att idka köpenskap; och i det fallet har ju det allra första kravet varit, att varje person, som skulle idka köpenskap, skulle äga kännedom och kunskap i handelsbokföring. Förrän vi kommit dit, att åtminstone detta krav blir uppfyllt, måste vi ännu så länge vara beredda att få se den ena affären etableras efter den andra utan grund och utan förutsättningar att kunna lyckas. Vi måste också få se den ena affären ramla efter den andra, därför att de nödvändiga förutsättningarna för att sköta en affär ej förefunnits. Jag tror, att Kungl. Maj:t skulle kunna hjälpa landet synnerligen mycket genom att till ett annat år upptaga frågan på nytt igen och genom att ordna saken så, att dessa privata och av kommuner understödda handelsskolor, som redan finnas, bliva föremål för statens omsorger, dels genom understöd och dels genom inspektion.

Jag ber fördenskull, herr talman, att vad inspektionen beträffar få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag om 3,000 kronor för sådant ändamål.

Herr H a h n: Den förste talaren har så grundligt framhållit reservanternas ståndpunkt, att det icke kan vara skäl att yttra så mycket mer. Han har framhållit den allmänna synpunkten rö-

rande handelsundervisningen, han har vidare berört de bidrag, som av staten skulle lämnas till de nuvarande handelsgymnasierna, och han har också berört den bidragsskyldighet, som skulle åläggas kommunerna för anslags åtnjutande från staten. Jag skall därför icke försöka göra något vidare tillägg i något av dessa hänseenden.

Om anslag till handelsundervisningsanstalter.
(Forts.)

Men jag skall be att få yttra mitt beklagande över, att frågan om inrättandet av ett nytt handelsgymnasium i mellersta Sverige ej föreligger i den form, att kammaren kan fatta beslut därom. Det förhåller sig nämligen så, att vi i Örebro hava allt i ordning för att låta ett nytt handelsgymnasium träda i verksamhet. Vi hava insamlat medel och vidtagit övriga åtgärder, som äro nödvändiga för ett sådant företag, och hava blott avvaktat Riksdagens beslut för att få statsanslag till detsamma. Under förhoppning emellertid att kammaren ställer sig välvillig till Örebroförslaget, då det måhända nästa riksdag kommer fram, ber jag blott att i korthet få yrka bifall till reservationen.

Herr Lamm: För att icke onödigtvis förlänga diskussionen vill jag endast upptaga till besvarande ett par anmärkningar, som blivit gjorda av en talare på östgötabanken. Denne sade — jag torde få erinra, att hans påstående därutinnan redan blivit av en föregående talare vederlagt — att jag skulle haft det uttalandet, att det vore likgiltigt för de tre städer det nu gäller, huruvida de finge skyldighet att bidraga med $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$. Jag sade med avseende på de bidrag de redan giva, att, jämfört med de anslag, som här äro föreslagna att tillkomma dem, 40,000 kronor, 30,000 kronor och 15,000 kronor, de redan giva $\frac{1}{3}$. Handelsgymnasier komme alltså att taga ut de dem högst tillerkända anslagen på grund av de bidrag, som kommunalt redan givas, och det skulle således ej bliva möjligt för Kungl. Maj:t att göra några besparingar. Men för framtiden, när handelsgymnasierna skola utveckla sig, ställer sig frågan annorlunda: och denna fjärdedel är viktig just med avseende på de handelsgymnasier, som skola tillkomma, samt ännu viktigare med avseende på handelsskolorna och handelsaftonskolorna.

Vidare sade samma talare: blott en kommun vet, att den slipper med $\frac{1}{3}$, skaffar den nog en sådan där handelsundervisningsanstalt. Ja, men den ärade talaren glömde en sak, som är den mest betungande i detta avseende, att det också gäller att skaffa erforderliga lokaler, och att detta drabbar uteslutande kommunerna. Jag tror således, att, om man vill göra något effektivt för handelsundervisningen det är nödvändigt att gå så långt, som reservanterna tänkt sig, och det är därför jag nu ytterligare får yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet friherre Adelswärd: Sedan jag under debatten kom in i denna kammare, hava alla de talare, jag hört,

*Om anslag
till handels-
undervis-
nings-
anstalter.*
(Forts.)

talat för Kungl. Maj:ts ståndpunkt i denna fråga, så att jag knappt har mycket att ytterligare tillägga.

Det är klart, att med den uppfattning jag har om det stora allmänna intresse, som ligger i, att vår handelsundervisning blir bättre ordnad, det är med verklig ledsnad jag funnit, att Kungl. Maj:ts förslag blivit så ogynnsamt mottagit av statsutskottet. Statsutskottet har helt och hållet avvisat och ställt på framtiden frågan om den lägre handelsundervisningens ordnande. Att denna fråga är av allra största betydelse, har här nyss av en talare framhållits, och det har från sakkunnigt håll från olika sidor tydligt ådagalagts, att så är förhållandet. Som frågan nu ligger, finns ju ingen förhoppning att kunna få igenom någonting för närvarande med avseende å den lägre handelsundervisningen; men såvitt jag förstår utskottets uttalande, har det likvisst icke på något sätt principiellt satt sig emot åtgärder beträffande den lägre handelsundervisningen, utan oaktat visserligen anmärkningar gjorts med avseende å den av Kungl. Maj:t föreslagna organisationen, har väl ändå utskottet velat säga, att förslaget gärna må snarast möjligt komma åter. Så har jag åtminstone uppfattat utskottets mening.

Beträffande handelsgymnasierna har ju utskottet i huvudsak tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. I fråga om antalet har utskottet visserligen icke velat tillstyrka understöd till mer än de tre redan existerande, men utskottet har icke ställt sig avvisande för ytterligare två, som Kungl. Maj:t föreslagit understöd till, och jag förmodar, att ett förslag om understöd till ytterligare två, sedan man fått bestämt, var dessa lämpligen skola kunna förläggas, kan hava utsikt att vinna framgång hos Riksdagen ett följande år.

I en punkt har utskottet avböjt Kungl. Maj:ts förslag, och i detta hänseende har heller ingen reservation blivit gjord. Jag syftar på Kungl. Maj:ts förslag att giva anslag även till ett löne-tillägg av 500 kronor för de fasta lärarna. Det synes mig vara ganska beklagligt, att utskottet icke velat tillstyrka ett sådant löne-tillägg. Avsikten med statens ingripande för handelsundervisningens ordnande är ju att lyfta upp densamma, att göra den bättre, än den hittills varit, och detta är ju möjligt, endast om man kan skaffa goda lärare till dessa undervisningsanstalter. Helt naturligt är, att, om dessa bliva ställda ogynnsammare än lärarna inom andra undervisningsanstalter, det blir omöjligt att skaffa dugliga och framstående krafter på detta område, och undervisningen komme således att lida genom att de bättre lärarkrafterna komme att söka sig till andra lärarbefattningar, i vilka de hava utsikt till bättre löneinkomster. Jag tror således, att det för ordnande av en god handelsundervisning blir till verklig skada, att man icke sättes i tillfälle att giva dessa lärare en lön, som fullt motsvarar lönerna till lärare på fullt jämförliga områden inom andra undervisningsgrenar.

Det andra avseendet, i vilket utskottet delat sig, är med avseende å kommunernas bidrag. Här har redan blivit framhållet, vilken betydelse det har, att kommunerna icke tagas alltför mycket i anspråk för dessa undervisningsanstalters anordnande. Där dessa handelsgymnasier redan finnas, må det vara sant, att bidrag med $\frac{1}{3}$ måhända kan gå för sig, men givet är, att, då nya sådana undervisningsanstalters skola inrättas, det kommer att bli vida svårare att åstadkomma sådana inom andra kommuner, om deras ekonomi skall alltför mycket tagas i anspråk för åstadkommande därav. De få ju alltid vidkännas mycket stora kostnader för åstadkommande av lokaler. Skola de sedan hava stora omkostnader även för uppehållet av driften, är det klart, att det blir svårt att åstadkomma ett handelsgymnasium, där det eljest skulle vara önskvärt, att en sådan undervisningsanstalt kunde komma till stånd. Och man får tänka på, att det icke blott är för kommunernas egen skull, som dessa skulle nödgas göra uppoffringar för dylika undervisningsanstalter, utan att en sådan anstalt tages i anspråk för en stor del av landet, den närliggande provinsen och flera närliggande provinser, samt att det således måste vara att betrakta som ett verkligen allmänt intresse, värt statens understöd. Jämför man med övriga undervisningsgrenar, finner man, att inom nästan alla dessa staten bidrager i högst väsentligt större grad, än vad här skulle bli valet, även om reservationen bifalles.

Då ingenting mer här står att vinna, må man åtminstone göra så mycket som är möjligt, och jag uttalar därför den förhoppning, att kammaren måtte biträda reservanternas förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Med anledning av vad senast yttrats och då, ehuru jag varit förhindrad att deltaga i utskottets slutliga behandling av ärendet, jag likväl deltagit i dess förberedande behandling på avdelningen och därigenom bidragit till det slut, vartill utskottet kommit, ber jag att få säga några ord.

Det som nog för utskottet utgjorde huvudskälet till, att man ej ville för den lägre handelsundervisningens vidkommande förorda det nu framlagda förslaget, var ingalunda, att man förbisåg vikten och betydelsen av, att denna undervisning tillgodosåges på ett bättre sätt än hittills. Utan skälet var huvudsakligen det, att man trodde sig finna, att förslaget lade för stor huvudvikt vid tillkomsten av nya anstalter och för liten vikt vid att egga och stimulera det intresse, som i förevarande avseende gjort sig gällande såväl hos elever i vissa förmögenhetsställningar som hos de på enskilt initiativ tillkomna anstalterna. Hur går det ofta till nu, när en hel mängd av dem, för vilka denna undervisning äger den största betydelse, försöker att skaffa sig densamma. Ofta börja medellösa pojkar som springpojkar i affärerna och

Om anslag till handelsundervisningsanstalter.
(Forts.)

*Om anslag
till handels-
undervis-
nings-
anstalter.*
(Forts.)

fortsätta så en tid, men finna en dag, att de äro i behov av teoretisk utbildning för sin framtida uppgift. I stället för att gå in i en anstalt med 22 timmars lästid i veckan, där det gäller att uppehålla sig två år, söker sig flertalet av dessa medellösa i allmänhet till en anstalt, där man forcerar läsningen med 46, 47, 48 timmars läsning i veckan och där man på vida kortare tid, ett år eller dylikt, kommer upp till samma kunskapsmätt som man i de statsunderstödda läroverken kan komma till på två år.

Utskottets och avdelningens flertal hålla före, att det ligger någonting berättigat i, om man säger, att även om vissa befogade erinringar kunna göras mot det sätt, varpå handelsundervisningen i vårt land å här åsyftade stadium hittills bedrivits och fortfarande bedrivs, densamma dock haft och fortfarande har sin styrka i det intresse för anpassning, beträffande tider, undervisningsmetoder, ämnesval och specialkurser m. m., som hänsynen till eleverna samt deras önsknings- och levnadsställningar påkallar. Det understöd, som erhållandet av visst statsbidrag under i propositionen givna förutsättningar skulle innebära, torde i många fall för elevernas vidkommandet till värdet upphävas genom den med ett dylikt statsbidrag oskiljaktigt förbundna nödvändigheten att i viss utsträckning regelbinda undervisningens utövning.

Det är denna mening, som delvis förefunnits hos avdelningen och som utmynnat i en önskan, att dessa synpunkter måtte i samband med frågan om den lägre handelsundervisningens utövande bliva mera uppmärksammade, än hittills varit fallet. I den utredning, som propositionen bygger på, har, synes det, det förhållande, att under visst angivet år endast omkring 400 elever utbildats i de statsunderstödda anstalterna, under det att 7,600 samma år utbildat sig i de övriga, blivit för litet beaktad. Och när avdelningen för sin del icke ville tillstyrka förslaget i fråga om den lägre handelsvisningen, så, utom detta allmänna skäl, var det ju också bland annat på grund av, att handelskolorna — sålunda den andra skoltypen i ordningen bland de tre, som man här föreslagit — byggde på en förutsättning, som endast undantagslöst existerar, en sjuårig folkskola, och att dessutom, ehuru kostnaden för varje skola för sig, sådana de i förslaget utformats, funnes angiven, man likväl icke kunde säga, vad det löfte ekonomiskt innebure, som ligger i upprättandet av en dylik skola på varje plats, som vore villig att för sin del uppfylla de villkor, erhållandet av en dylik statsunderstödd skola skulle medföra. Jag tror sålunda — och det är med anledning av det sist sagda, som jag ansett mig böra framhålla det — att dessa synpunkter böra i ökad omfattning komma till sin rätt, när det gäller att härnäst framlägga förslag rörande denna del av handelsundervisningen. Därigenom komme man för visso att tillgodose viktiga behov, som icke fyllas enbart därigenom, att

man ordnar anstalter av viss typ och förser dessa med goda lärarkrafter.

Om anslag till handelsundervisningsanstalter.
(Forts.)

Greve Wachtmeister, Fredrik: Kammarens ledamöter hava nog av denna långa diskussion funnit, att det är en mycket svår fråga, som vi här hava för oss, och det bör icke förvåna kammarens ledamöter, att det i utskottet, både på avdelningen och i plenum, tagit ganska mycken tid, innan man kunnat komma överens om något i frågan.

Här har av herr Ekman från Göteborg talats om, hur lång den utredning varit, som föregått Kungl. Maj:ts förslag. Den har varit mycket lång, mycket arbete har nedlagts därpå, men att härav, såsom herr Ekman gjorde, sluta, att propositionen nödvändigt skulle vara så god, att Riksdagen givetvis skulle taga den, tycker jag är att gå för långt.

Här har från många håll betonats, att den lägre handelsundervisningen är ofantligt viktig, och jag ber att få säga, att jag tror, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har alldeles rätt, då han säger, att han icke i statsutskottets utlåtande funnit något, som visar, att icke statsutskottet velat sentera den saken. Men statsutskottet har funnit sig icke kunna våga föreslå Riksdagen att nu gå till beslut i denna del av frågan. Statsutskottet har ansett, att det skulle vara klokast, att vi i detta hänseende ryckte fram stegvis och nu inskränkte oss till att ordna med avseende å de tre handelsinstitut, som redan existera, och som man hädanefter skulle kalla för handelsgymnasier. I detta avseende har statsutskottet efter långa förhandlingar, under vilka det varit före förslag, som från handelsinstitutens sida varit synnerligen mycket mindre fördelaktiga än det nu föreliggande, kommit till det resultat, som herrarna nu se. I detta resultat ligger ju, att man skulle bevilja de anslag, som Kungl. Maj:t begärt för dessa handelsgymnasier, och att man också skulle lämna dessa handelsgymnasier ganska fritt spelrum i det hela inom ramen av maximikostnaden. Men man har gjort den skillnaden, att man föreslagit, att principalerna skulle betala $\frac{1}{3}$ i stället för, såsom av Kungl. Maj:t föreslagits, $\frac{1}{4}$.

Nu hava alla de talare, som yttrat sig här, yrkat bifall antingen till utskottets förslag eller till reservationen, och jag tillåter mig betona, att skillnaden verkligen icke är mycket stor. Huvudskälet för utskottets förslag är ju det, som herr Olof Jons-son framlade, att, när man lämnat principalerna ganska fritt spelrum inom maximigränsen, man ansett, att däri, att man gjort de anslag större, som böra utgå från kommunerna eller principalerna, skulle ligga en viss garanti för statens räkning, att dessa skulle tänka sig något mera för i fråga om utgifterna än man annars kunde frukta.

Nu föreligger frågan så, att Andra kammaren efter votering

Om anslag
till handels-
undervis-
nings-
anstalter.
(Forts.)

tagit utskottets förslag. Skulle nu Första kammaren icke göra detta, utan taga reservationen, vad skulle då bliva följden? Icke kan man sammanjämka mellan $\frac{1}{3}$ och $\frac{1}{4}$ — det är väl omöjligt. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindblad, Anders: Jag begärde ordet endast för att säga, att jag i statsutskottet varit med om detta ärendes förberedande behandling, men icke vid slutbehandlingen av det samma. Om jag det hade varit, skulle jag stått bland reservanterna och yrkat bifall till reservationen. Men efter vad som nu upplysts av den siste ärade talaren, att Andra kammaren tagit utskottets förslag, har jag blivit betänksam, om jag över huvud taget skall framställa det yrkande jag ämnat. Under sådana förhållanden blir det väl, såvitt man över huvud taget vill hava något beslut i ärendet, för denna kammare nödvändigt att också taga utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner komme att göras särskilt beträffande vart och ett av de olika momenten i föreliggande punkt.

Härefter gjordes i enlighet med de angående mom. a) framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i avseende å detta moment hemställt samt vidare därpå att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att förslagsanslaget till handelsundervisningsinspektionen skulle, i enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit, bestämmas till högst 3,000 kronor; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjorde herr talmannen jämlikt de beträffande mom. b) framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i avseende å detta moment hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i motsvarande del av den vid utlåtandet fogade reservationen, och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den som bifaller vad statsutskottet hemställt i avseende å mom. b) i punkten 1 av sitt utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av den vid utlåtet fogade reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;
Nej — 31.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets den 9 och 11 innevarande april bordlagda utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa utgifter för kapitalökning, i vad angår civildepartementsärenden, samt i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2 a).

Lades till handlingarna.

Punkten 2 b).

Med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t i hithörande del av den till Riksdagen avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov föreslagit, hade utskottet i föreliggande punkt hemställt, att Riksdagen måtte till uppförande å den postverket tillhörande tomt i Norrköping, efter rivning av därvarande posthus, av ny posthusbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för riksbankens behov, bevilja ett anslag av 400,000 kronor samt därav för år 1914 anvisa ett belopp av 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av anslaget för nybyggnader redan under år 1913 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 100,000 kronor.

Om anslag till ny posthusbyggnad i Norrköping.

Friherre Beck-Friis, Johan: Herr talman, mina herrar! Jag har ej deltagit i behandlingen av detta ärende inom utskottet och anhåller därför att få yttra några ord.

Uti motiveringen angående posthuset i Norrköping har utskottet föreslagit, att byggnaden skulle tilltagas så stor, att distriktsförvaltningen för östra distriktet kunde dit förflyttas. Med anledning av detta uttalande skall jag be att få påminna, att förr i tiden har östra distriktets förvaltning varit förlagd till Norrkö-

*Om anslag
till ny post-
husbyggnad i
Norrköping.*

(Forts.)

ping, men jag tror, att man ansåg platsen mindre lämplig och då blev förvaltningen flyttad till Stockholm, där den varit förlagd från 1896 till 1911. I den lönerulerings- och organisationskommitté, vari jag deltog 1907, gjorde vi upp förslag till något ändrad distriktsindelning och försköts då östra distriktet något mer söderut än det förut varit, så att det kom att omfatta även Kalmar län. Samtidigt därmed gjorde vi anmärkning på, att ej mindre än tre distriktsförvaltningars byråer voro förlagda till Stockholm, och vi föreslogo även de platser, där dessa distriktsförvaltningar borde förläggas. I somliga distrikt visade den utredning, som gjordes, att flera platser inom distriktet voro lika lämpliga såsom stationsort för distriktsförvaltningen, men vad östra distriktet angår, visade utredningen, att Linköping var alldeles givet den plats, där förvaltningen borde läggas, därför att den platsen var så väsentligt mycket viktigare i postalt hänseende än Norrköping, ja, Linköping är postdistriktets knutpunkt. Detta stod ock intaget i det betänkande, som förelades Riksdagen, ehuru endast omnämnt, men föranledde ej från Riksdagen någon anmärkning. Sedermera har Kungl. Maj:t tagit upp denna sak till prövning och den 27 mars 1911 beslöt Kungl. Maj:t, att distriktsförvaltningen skulle förläggas till Linköping. Innan detta beslut fattades av Kungl. Maj:t, ingåvo Norrköpings stadsfullmäktige till Kungl. Maj:t en skrivelse med löfte om vissa förmåner, som skulle tillkomma förvaltningen från stadens sida, om distriktsförvaltningen blev dit förlagd. Denna skrivelse, som nu ock står omnämnd i denna motivering, har således före beslutets fattande varit underställd Kungl. Maj:ts prövning men befunnits icke böra föranleda någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. Resultatet blev, att Kungl. Maj:t på administrativ väg bestämde, att förvaltningen skulle förläggas till Linköping. Jag undrar, om det är lämpligt, att Riksdagen genom en motivering yttrar sig i en fråga som denna. Jag skulle därför, herr talman, våga hemställa, att de båda styckena i motiveringen, som röra denna sak, det stycket som börjar med »det har visserligen synt» och följande stycke måtte utgå.

Greve Wachtmeister, Fredrik: När utskottet gick att behandla denna ganska betydande fråga om uppbyggande av det stora nya posthuset i Norrköping, försökte vi ju att kritisera förslaget och se till, om det skulle kunna göras billigare, om man ej skulle kunna vinna förmåner för statsverket på annat sätt. Som kammaren finner, ha vi ock uttalat oss angående förenkling av detta nya hus, men det är dock ej mot detta, som friherre Beck-Friis vänt sig, utan mot det, som står förut i motiveringen. Nu har mot alla statens byggnader riktats den klagan, dels att de blivit för dyra, och dels talats om, att man borde göra allt möjligt för att i statens byggnader och lokaler få plats för sta-

tens funktioner i allmänhet. Nu är förhållandet det, att i detta stora hus i Norrköping var det beräknat att hyra ut två våningar och ganska stora kontorslägenheter. Då ligger ju nära till hands att fråga sig: finnes det ej någon statens ämbetsverk, som lämpligen skulle kunna inhysas i dessa lokaler? Jo, det finnes det. Det förhåller sig nämligen så, att i Linköping hyra vi plats för postinspektionen, och det föreföll oss, som om det skulle vara ganska lämpligt att ifrågasätta, huruvida ej denna postinspektion skulle kunna flyttas från Linköping till Norrköping. Nu kommer därtill en ganska väsentlig omständighet, och det är, att Norrköpings stad genom stadsfullmäktiges beredningsutskott har lämnat ett erbjudande, en förklaring att ifall det skulle bli så, att denna postinspektion flyttades tillbaka till Norrköping, skulle staden ta på sig att lämna lokaler åt postverket under den tid ombyggnaden skulle ske. Nu har friherre Beck-Friis uttalat, att detta erbjudande från Norrköpings stad blivit prövat av Kungl. Maj:t men befunnits för lätt. Friherre Beck-Friis talade om något erbjudande från Norrköping, som gjordes 1911, men detta har ju ej att göra med det nya erbjudandet, som är gjort under delvis andra förhållanden. Jag kan ej se, att det kan vara farligt att skriva på det sätt, statsutskottet här gjort, ty vi ha ej uttalat oss alls så positivt, att Kungl. Maj:t behöver känna sig kränkt i sin ekonomiska makt, och om det förhåller sig så, att Kungl. Maj:t kan ordna saken på ett bättre sätt, antager jag, att Kungl. Maj:t kommer att göra det. Men jag tror, att statsutskottet också skött sig ordentligt, när statsutskottet påpekat denna möjlighet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord vid denna punkt. Då Kungl. Maj:t så sent som i mars 1911 beslutade sig för att förlägga ifrågavarande postdistrikt till Linköping, föreställer jag mig, att de skäl för detta beslut som då förelägo i huvudsak fortfarande äro desamma. Jag tror ock, att man i allmänhet måste säga, att det ej är synnerligen lyckligt att för mycket växla stationsorter för postdistrikten. Linköping är utan tvivel en ganska centralt belägen ort för distriktet, ehuru man ej precis kan påstå, att det är någon så synnerligen stor skillnad i detta avseende mellan Linköping och Norrköping. I Linköping får statsverket i hyra erlægga 3,750 kronor för postdistriktets lokaler, medan man däremot beräknar att för de till uthyrning föreslagna lokalerna i den nya posthusbyggnaden i Norrköping få in 7,600 kronor. Sålunda synes det ej vara någon synnerligen god affär att i detta fall göra ombyte. Såvitt jag kan se, beror emellertid detta slutligt på de erbjudanden, som Norrköpings stad kan göra angående postkontorslokaler under ombyggnadstiden. Det är ju därför möjligt, att ett förslag i den riktning, statsutskottet velat ha fram, kan vara att

Om anslag till ny posthusbyggnad i Norrköping.
(Forts.)

Om anslag
till ny post-
husbyggnad i
Norrköping.
(Forts.)

tänka på, men därom kan jag ej nu ge något löfte. Vad nu frågan om uthyrning av lokaler i nya posthuset i Norrköping beträffar, är jag fullt ense med statsutskottet och dess ärade ordförande, att det ej alltid är tilltalande, att staten bygger lokaler för sina verk och däri inrymmer alltför stora lägenheter till uthyrning, framför allt icke när det gäller att uthyra våningar åt en del tjänstemän, varigenom dessa kanske erhålla förmåner, som de på andra håll stationerade ej ha. Men i detta fall har man särskilt avsett att hava reservlokaler för postens eget behov, ty det är en sak man måste tänka på, när man bygger för en så stor och framåtgående statsinstitution som postverket, att man kan behöva utvidgningar om ett eller annat år och därför kan behöva taga till utrymmet så stort, som förhållandena medgiva och tomtens läge gör önskvärt. För min del ställer jag mig tämligen likgiltig för hur kammaren beslutar, om denna punkt i motiveringen skall stå kvar eller utgå. Jag föreställer mig, att under de närmaste åren svårigheter skola möta att göra ändring i vad hittills varit vanligt, och jag antager, att det varit goda skäl, som förmått poststyrelsen att, som den, enligt vad jag känner, fortfarande önskar, bibehålla postdistriktets stationsort i Linköping.

Att Kungl. Maj:t skall tillse, att huset ej blir till sin yttre utstyrelse alltför belastat och därigenom obehörigt dyrbart, har jag redan haft tillfälle att framhålla i mitt yttrande till statsrådsprotokollet.

Greve Wachtmeister, Fredrik: Jag måste alldeles bestämt opponera mig mot vad herr statsrådet nyss yttrade, då han sade, att lokalen i Linköping kostade 3,750 kr. men däremot den, som vore fråga om att hyra ut i Norrköping, skulle ge oss i hyra 7,600 kr. Det är nog sant, men vad som är fråga om att hyra ut i Norrköping, det är dels en våning om 6 rum och kök för 1,400 kr. och dels en våning om 2 rum och kök för 450 kronor, summa 1,850 kronor samt dessutom kontorslägenheter om 384 kvadratmeter för 5,700 kronor. Nu är det alldeles givet, att en lokal, som skulle motsvara den i Linköping, behöfve ej bli större än dessa båda våningar och möjligtvis en liten del av kontorslägenheterna. Jag tror därför, att om vi skola taga saken bara som affär, är det bättre i Norrköping än i Linköping.

Friherre Beck-Friis, Johan: Jag skall be att få meddela, att under den prövning jag haft tillfälle att vara med om angående Linköpings och Norrköpings lämplighet för distriktsförvaltningen, det ej alls talats om saken som affär utan uteslutande om lämpligheten för postens skötsel. Att sålunda låta denna affärssynpunkt spela in synes mig olämpligt, när det ej kan läggas någon vidare vikt å densamma. Jag har endast velat

framhålla att efter grundlig utredning har det visat sig, att Linköping ur postal hänsyn är rätta platsen för distriktsförvaltningen i Östra distriktet.

Om anslag till ny posthusbyggnad i Norrköping.

(Forts.)

Greve Hamilton, Hugo: Herr talman, mina herrar! Jag kan knappt underlåta att säga några ord i denna fråga, då den anordning, mot vilken statsutskottet vänt sig, ju tillkommit på min föredragning den tid, då jag var civilminister. Jag har mycket god anledning att erinra mig vad som då förekom, ty det förhöll sig så, att denna fråga fick en ganska grundlig prövning, vari även jag deltog. Det har redan under diskussionen erinrats om, att det var den kommitté, som hade löneregleringen för postverket om hand, som först framkastade tanken på, att postdirektionen borde förflyttas från Stockholm. När detta skulle genomföras, föreslogs Linköping på åtskilliga skäl av generalpoststyrelsen. Redan då inkom från stadsfullmäktige i Norrköping en framställning om att få direktionen flyttad tillbaka till Norrköping. Detta ärende blev, kan jag väl säga, synnerligt omsorgsfullt prövat; generalpoststyrelsen fick yttra sig, och efter moget övervägande kom jag till det resultat, att det kunde ej sättas in fråga, om man ville placera direktionen där den lämpligast inom detta distrikt borde ligga, att den platsen skulle vara någon annan än Linköping. Jag vill ej ha sagt, att jag därvid funnit det rätta; jag kan ju ha misstagit mig. Men nog tyckes det mig litet underligt, om endast två år efter det detta passerat, man skulle utan egentligen någon annan utredning än att man påpekat att detta skulle innebära en god affär, uttalat sig för, att det beslut, som fattats för två år sedan, nu skulle upprivas.

Herr Lindblad, Anders: Statsutskottet har ej på något sätt vänt sig mot det beslut, som fattades av den föregående regeringen. Det har endast uttalat en önskan om att när denna byggnad skulle uppföras i Norrköping, man skulle kunna förena i den byggnaden även distriktets personal; och det förefaller mig, som om det vore klokt och riktigt att, när man bygger på ett ställe, kunna samla så mycket som möjligt av vad staten har av tjänstemän i samma byggnad. Det kan väl ej betyda så mycket, om Linköping eller Norrköping blir platsen för postinspektionen.

Greve Hamilton, Hugo: Jag hoppas, att kammaren ej uppfattade mitt yttrande som ett klander mot statsutskottet, för att det skulle ha vänt sig mot något beslut den tid jag deltog i detta ärendes behandling. Det var icke min avsikt. Jag bara framhöll, att det ej förflutit två år, sedan saken prövades. Jag ber därför med anledning av den siste talarens ord att få framhålla, att vid den av mig omnämnda prövningen granskades i samband härmed även frågan om detta husbygge i Norrköping.

Om anslag
till ny post-
husbyggnad i
Norrköping.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter, på gjord proposition, kammaren godkände det slut, vartill utskottet i förvarande punkt kommit.

I avseende å motiveringen, yttrade herr talmannen, vore yrkat, dels att utskottets uttalande skulle godkännas, dels ock av friherre *Beck-Friis, Johan*, att detsamma skulle godkännas med den ändring, att det stycke, som började med orden »Det har visserligen synts» ävensom det näst därpå följande stycket utlämnades.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till det av friherre *Beck-Friis* framställda yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 3—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 199, angående förslag till förordning om arvsskatt och skatt för gåva,

nr 214, angående anvisande av anslag till bestridande av kostnader för den trettonde internationella sjöfartskongressens hållande i Stockholm år 1915,

nr 217, angående anstånd med likviderande av förfallen skuld å statslån till Sala—Gysinge—Gävle järnvägsaktiebolag, samt

nr 218, angående förbättrade pensionsvillkor för viss personal, som i anledning av statens inköp av enskilda järnvägar övergått i statens järnvägars tjänst.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets den 9 och 11 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 49, i anledning av väckt motion om anslag till tilläggsarvode åt extra provinsialläkaren i Malå distrikt,

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av löneförhöjning åt vissa befattningshavare hos generaltullstyrelsen, och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understödjande av föreläsningar och andra åtgärder till beredande av fortsatt utbildning för dövstumma,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets den 9 och 11 i denna månad bordlagda betänkanden:

nr 29, i anledning av väckt motion angående ändring av tulltaxans bestämmelser om tull å flytande polermedel,

nr 30, i anledning av väckt motion om ändrad beräkningsgrund vid förtullning av mattor, och

nr 31, i anledning av väckt motion om nedsättning av tullsatserna för vissa slag av kopparplåt,

biföll kammaren vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets den 9 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i reglementet för dövstumslärarnas pensionsanstalt, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av Första kammarens första tillfälliga utskotts den 9 och 11 innevarande april bordlagda utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om läkarundersökning av folkskolebarn m. m., biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt; och som Andra kammarens beslut i ärendet således ej blivit oförändrat antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet till Andra kammaren återlämnas för vidare behandling.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 11 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om undersökning och förslag i fråga om uppdragande åt en ständig delegation av viss befogenhet med avseende å riksbankens förvaltning och revision.

Om inrättande av en ständig delegation med viss befogenhet beträffande riksbanken.

Om inrättan-
de av en stän-
dig delegation
med viss be-
fogenhet be-
träffande
riksbanken.
(Forts.)

I en inom Första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 16, hade herrar *Swartz* och *Johan Emilson Ekman* hemställt, att Riksdagen ville besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta snarast möjligt undersöka lämpligheten av att åt en ständig delegation, utsedd av Riksdagen och Kungl. Maj:t eller annorledes, i större eller mindre mån uppdraga den befogenhet med avseende å riksbankens förvaltning och revision, som f. n. utövades av Riksdagen själf, dess bankoutskott eller de för utseende av riksbanksfullmäktige, ävensom av revisorer vid avdelningskontoren av Riksdagen valda elektorer, samt för Riksdagen framlägga de förslag, till vilka en dylik undersökning kan giva anledning.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda skäl hemställt, att herrar *Swartz* och *Johan E. Ekmans* ifrågavarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Swartz*: Herr talman! Olika falla stundom ödets lotter.

I fjol hade vi en motion, som gick i samma riktning som denna, fastän av vida omfångsrikare beskaffenhet. Den inrymde jämväl fullständigt vad som gjorts framställning om i föreliggande motion. Då behandlades den i bankoutskottet. Bankoutskottet tillstyrkte med avsevärd majoritet — till majoriteten hörde alla medlemmar oavsett partiställning från denna kammare — bifall till begäran om utredning.

I år har den begränsade motionen med begäran om utredning blivit handlagd av konstitutionsutskottet och detta utskott har enhälligt avstyrkt allt aktgivande på den framställning, som gjorts i motionen eller åtminstone i den kläm, till vilken motionärerna kommit.

Jag tror nog, att den olikartade behandling förslaget rönt, i någon mån, kanske ej så litet, berott på de olika utskott, som haft med saken att skaffa. Det ligger nära till hands att tänka sig, att för bankoutskottet har riksbankens ställning och vad som med hänsyn till riksbanken varit önskligt i främsta rummet vunnit beaktande, och för konstitutionsutskottet har likmätigt dess uppgift varit av mera framträdande vikt vad som för Riksdagen särskilt ur dess synpunkt kunde anses vara viktigast.

Konstitutionsutskottet har, såsom av dess betänkande ju tydligt framgår, ej på något sätt velat, att den nuvarande uteslutande myndighet, som Riksdagen har över riksbanken, skall röna något intrång.

Den historiska grunden för denna myndighet känna vi litet var. Man ville skydda riksbanken mot försök till övergrepp från konungamaktens sida. Någon sådan fara förefinnes ju numera ej alls, men däremot synes mig — och jag tror även åtskilliga andra — hota en ganska stor fara från ett helt annat håll. Denna

fara sammanhänger med den omläggning av riksbanken som skett, och den ändring och utvidgning av riksbankens betydelse, som medföljt denna omläggning. Genom 1897 års banklag har riksbanken allt mer och mer utvecklats till en centralpunkt för hela landets näringsliv och därför fått en oerhörd betydelse i detta avseende.

Under sådana förhållanden är min uppfattning den, att man i första rummet måste se till, att den befattning, som från Riksdagens sida, från utomstående, om jag så får säga, skall tagas med riksbankens angelägenheter, blir präglad av sakkännedom och god uppfattning om vikten av den uppgift riksbanken har. I det avseendet har ju Riksdagen särskilt den rätten att tillsätta bankdelegerade. Vi ha framhållit vilket obehag nuvarande tillstånd i detta hänseende kan framkalla. Vi ha framhållit obehaget av att icke någon kontinuitet förefinnes härutinnan. Det har mött svårighet vid åtskilliga tillfällen att i en hastig vändning kunna få tag i rätt person, och om man får tag i honom, kanske han ej har så lätt att frigöra sig från alla förbindelser för att ägna sig åt riksbanken. Det har nog ej saknats bevis för riktigheten av denna uppfattning.

Detta synes ock av utskottet i någon mån hava beaktats, då utskottet säger, att det ej har något emot att tänka sig möjligheten av en mera permanent delegation, som skulle utöva denna valrätt från Riksdagens sida dock utan någon som helst minskning i Riksdagens inflytande på bankens skötsel. I viss mån kunde detta innebära en förbättring. Men den farligaste olägenheten står dock kvar, att sammansättningen av valnämnden blir uteslutande politisk. Det är ej tillräckligt utrymme berett för den sakkunskap, som efter mitt förmenande är av största nöden att begära, när det gäller en så viktig sak som att utse ledning för riksbanken. Det kan mycket lätt hända, och det har hänt förr många gånger och möjligen kan det komma att hända allt fortfarande, att politiska synpunkter kunna spela in vid valet av bankofullmäktige, att åtminstone andra synpunkter kunna göra sig gällande än den, som i första rummet bör komma i fråga, nämligen förtroendet med landets näringsliv och insikten på det område riksbanken har att värna. Har det skett förr, kan ju någon säga, att det ej varit så värst farligt. Ja, det må så vara. Men betänkligheterna nu sammanhånga med den ändrade betydelsen av riksbankens verksamhet nu mot förr. Vad som förr kanske ej varit förenat med någon särskild fara, anser jag för framtiden kunna innebära synnerligen stor fara.

Det har redan visat sig vid sådana tillfällen, att man ofta nog ej kunnat komma överens utan fått gripa till det råaste av alla medel — lottdragningen. Det har varit nödvändigt, men det är något som synes mig, att man ej kan på något sätt lita till

Om inrättande av en ständig delegation med viss befogenhet beträffande riksbanken.

(Forts.)

utan bör om möjligt söka ersätta med något annat mera förnuftigt sätt att skilja mellan olika meningar.

Därför ha vi ej kunnat finna annat än att man skulle gå till väga på bästa sätt, om man utfyllde den valnämnd, som alltid till största delen skulle komma att bestå av Riksdagens ledamöter, med andra element och då har det legat nära till hands att tänka på huru det är ordnat i andra länder — d. v. s. där är det ju regeringen som i själva verket tillsätter hela styrelsen — men här ha vi tänkt oss, att man skulle ge regeringen inflytande på valet genom rätten att utse en del medlemmar i valnämnden. Man kan ock tänka sig dessa medlemmar utsedda på andra sätt. Meningen med detta har ju varit, att dessa medlemmar skulle tillsättas uteslutande ur synpunkten av riksbankens betydelse för det ekonomiska livet inom landet.

Jag har visserligen hört från åtskilliga håll, att man hyser misstroende mot regeringen i det avseendet och anser, att regeringen därvidlag ej skulle låta sitt val ledas av fullkomligt opartisk syn på tingen, icke av en rätt uppfattning om vad saken gäller, utan att man därför från en utpräglad partiregering skulle kunna befara, att den tillsatte utpräglade partimedlemmar och sålunda endast gäve sitt politiska parti all makt över riksbanken. Min övertygelse är, att så omöjligt kan komma att äga rum. Regeringen kan ej se på den saken annorledes än med de ögon, som man vill att en ansvarig regering skall se på denna fråga med. Det må vara, att den sätter till vilka som helst och av vilken politisk trosbekännelse som helst. Om de så göra, så kan det dock ej förutsättas annat än, att de tillsätta sådana personer, som äro fullt inne i bankfrågor. Sålunda kommer ingen politik att göra sig gällande *utan* hänsyn till vad riksbankens bästa kräver.

Detta är nu det viktigaste, som denna delegation skulle ha att göra. Nu har emellertid konstitutionsutskottet fått stöd från bankofullmäktige, såsom i utlåtandet angivits. Bankofullmäktiges majoritet har förklarat, att de ej äro med om en sådan här anordning. Det är ju dock ej samtliga bankofullmäktige, och jag tror mig veta, att bankofullmäktiges majoritet i denna fråga är så knapp, som över huvud taget den kunnat vara. Men i alla fall är det majoritet och bland dem, som opponerat sig mot denna tanke, är ju även den, vid vars uppfattning man måste fästa ganska stort avseende, nämligen förste deputeraden. Jag kan dock ej rätt följa vare sig bankofullmäktiges majoritet eller förste deputeraden i det uttalande, som göres i första punkten av deras yttrande. Där säges, »att inrättandet av en sådan delegation, som i den förevarande motionen föreslås, såvitt fullmäktiges erfarenhet givit vid handen, ej visat sig vara av behovet påkallat». Ja, det beror ju på vad man därmed menar. Är det så, att man anser, att mellan olika meningar hos valmännen lotten är den

Om inrättan-
de av en stän-
dig delegation
med viss be-
fogenhet be-
träffande
riksbanken.
(Forts.)

bästa skiljedomaren, då kan man säga, att erfarenheten ej visat Om inrättande av en ständigt delegation med viss befogenhet beträffande riksbanken. (Forts.)

nuvarande fullmäktige, att någon ändring är av behovet påkallad. Men för den händelse man har den uppfattningen, att skiljedomaren bör vara försedd med litet mer förnuft än en lott i allmänhet äger — även om den vid vissa tillfällen kan falla på ett ovanligt förståndigt sätt, innebär den dock ej någon säker garanti — tror jag ej man kan följa fullmäktige i det uttalandet, att erfarenheten ej visat, att en sådan delegation skulle vara av behovet påkallad.

Fullmäktige stanna emellertid ej vid detta uttalande; de säga och »att avsevärda betänkligheter kunde hysas däremot» och framhålla i det avseendet, att fara skulle kunna uppstå för dualism i skötseln och förvaltningen av riksbanken, om en sådan delegation tillsattes med den befogenhet, som i motionen förutsättes. Jag må säga, att jag ej rätt förstår vad fullmäktige därmed mena. Jag har aldrig kunnat tänka mig annat än att, huru man än skulle anordna denna delegation, om en sådan skulle komma till stånd — och det kan ju finnas ganska många olika sätt att inrätta den — skulle väl ändå aldrig någon förnuftig människa vilja anordna saken på sådant sätt, att denna delegation skulle störande ingripa i den förvaltning, som närmast åligger styrelsen för riksbanken. Att en gräns i sådant fall skulle bestämt uppdragas, är ju en fullt given sak. Och skulle mot all förmodan det förslag, som kan följa på grund av en sådan eventuell utredning, ej innehålla tillräcklig klarhet härutinnan, föreställer jag mig, att detta förslag vore till döden lagt genast.

Jag skall ej uppehålla mig vid andra punkter av fullmäktiges anförande, som föranlett detta avstyrkande av vår begäran om utredning, ty dessa punkter äro sådana, att fullmäktige med stöd av dem vilja säga, att delegationen är *onödig*. Men med den första ha fullmäktige sagt, att en delegation skulle vara *farlig*, och anser man det, så är det ju tillräckligt för att skjuta hela förslaget i sank, och då behöver man ej uppehålla sig vid det övriga.

Jag kan icke annat än beklaga att av vissa skäl, som jag icke nu kan rätt redogöra för, bankoutskottet i fjol, när det hade denna sak om hand, icke infortrade utlåtande från bankofullmäktige på samma sätt som konstitutionsutskottet nu gjort. Det är min fulla övertygelse, att om så skett, skulle åtminstone bankofullmäktiges majoritet hava avgivit ett yttrande i alldeles motsatt riktning mot det, som bankofullmäktiges majoritet nu gjort. I denna majoritet skulle då befunnit sig en person, som icke nu vidare deltagit i riksbankens styrelse och icke heller deltagit i fullmäktiges uttalande, oaktat han formellt kvarstår i styrelsen, nämligen friherre Langenskiöld. Han har i 11 år skött platsen som riksbankens chef och det på ett sätt som ingen, av vilken politisk läggning han än må vara, kan neka till att det var präg-

Om inrättande av en ständigt delegation med viss befogenhet beträffande riksbanken.

(Forts.)

lat av den allra största insikt och förmåga på området. Han har haft tillfälle till att under denna långa tid sätta sig in i de spörsmål, som kunna röra banken, och hyser största intresse för att banken skulle på ett sunt och lugnt sätt utveckla sig för att gå en lugn framtid till mötes. Men på samma gång har han yttrat bekymmer för, huru det skall te sig, om icke de föreliggande förhållandena ändras, och bland dessa har han fäst särskilt avseende vid denna fråga, huru bankstyrelsen skall utses. Att jag kan så bestämt yttra mig om, att friherre Langenskiöld skulle med all kraft intagit en mot den nuvarande majoriteten inom bankofullmäktige motsatt uppfattning, det beror därpå, att friherre Langenskiöld har dels framlagt ett formulerat förslag till anordning i denna del och dels i en enquête, som i december 1911 förekom i Aftonbladet, i denna fråga gjort ett mycket bestämt uttalande i samma riktning.

Jag och min medmotionär hava uppfattat detta friherre Langenskiölds uttalande som ett testamente från honom till Sveriges riksdag och till alla andra, som ha i dessa saker att besluta. Vi ha velat låta detta testamente komma fram till rätt forum. Jag kan för min del icke annat än anse, att det finnes mycket stort fog för en utredning av den beskaffenhet, som motionärerna här hava gjort framställning om. Jag kan icke förstå, att Riksdagen skulle på något sätt släppa efter något av den myndighet, som den har och som i många fall mynnar ut i lotten, därigenom att åt Riksbanken förlänas en fastare och säkrare ställning; och lika litet kan jag förstå, att det kan vara ett skäl för att motsätta sig en utredning, att man befarar möjligheten, att av denna utredning skulle framkomma en så pass oförnuftig — jag tvekar icke att så beteckna den — anordning, som den riksbanksfullmäktige förutsatt såsom möjlig.

Då jag således icke kan finna, att tillräckliga skäl anförts för att avslå den nu framställda begäran om utredning — den i fjol ifrågasatta utredningen, som visserligen hade en något större omfattning, bifölls av Första kammaren med 83 röster mot 49 — tillåter jag mig att yrka bifall till den av herr Ekman och mig avgivna motionen.

Herr M a n n h e i m e r: Jag skall be att få i största korthet angiva de synpunkter, som varit avgörande för konstitutionsutskottets utlåtande i denna fråga.

Den föregående ärade talaren förvånade sig över, att konstitutionsutskottet enhälligt kommit till ett sådant resultat, och framhöll, att förra året, då bankoutsikottet framlagt sitt förslag rörande den då begärda utredningen, ledamöterna därav från denna kammare tillstyrkte detsamma, och att detta förslag vann Första kammarens bifall. Det kan då synas egendomligt, att sådana medlemmar av konstitutionsutskottet, som säkert förra året före-

nade sig med Första kammarens majoritet, nu varit med om att avvisa den utredning, som av motionärerna ifrågasatts. Men jag tror ändå, att det icke är svårt att förklara, varför man kommit till denna ståndpunkt.

År 1912 var det fråga om en allsidig utredning av hela denna fråga. Det var då tal om att söka vidtaga åtgärder, som syftade till minskning i Riksdagens makt över banken. Man ville undersöka, om icke banken kunde beredas större trygghet under alla eventualiteter därigenom, att riksbankens egenskap av statsbank upphörde. Och man ville åstadkomma sådana förändringar i riksbankens organisation och förvaltning, att man i högre grad än förr kunde vara säker om, att vid val av fullmäktige och revisorer uteslutande sakliga synpunkter gjorde sig gällande. Det var ett sådant förslag, som vann majoritet i denna kammare, och det var förslaget utgångspunkt att minska Riksdagens makt över banken, som gjorde att Andra kammaren med överväldigande majoritet motsatte sig förslaget.

I år hava motionärerna övergivit eller åtminstone i väsentlig grad avvikit från den ståndpunkt, som de intogo förra året, och nu är det fråga om en utredning av mycket mindre omfattning än den, som förra året begärdes. Nu säga motionärerna: vi vilja icke vara med om att i någon väsentlig mån minska Riksdagens makt över banken. Då är det icke märkvärdigt, att de medlemmar av utskottet, som just uti bibehållandet av denna makt sågo en fara för riksbankens framtida utveckling, kunnat komma till en annan ståndpunkt än de intogo förra året med avseende på den utredning, som då var föreslagen.

Vad går denna motion ut på? Det begäres, att man skall vidtaga en utredning, som skulle ha till syfte att »undersöka lämpligheten av att åt en ständig delegation, utsedd av Riksdagen och Kungl. Maj:t eller annorledes, i större eller mindre mån uppdraga den befogenhet med avseende å riksbankens förvaltning och revision, som f. n. utövas af Riksdagen själv, dess bankoutskott eller de för utseende av riksbanksfullmäktige, ävensom av revisorer vid avdelningskontoren av Riksdagen valda elektor, samt för Riksdagen framlägga de förslag, till vilka en dylik undersökning kan giva anledning».

Vad skulle denna ständiga delegation få för uppdrag? Jo, säga motionärerna, den skulle bli en institution, »till vilken riksbankens styrelse kan hänvända sig i och för ett avgörande av frågor, som tillhöra vare sig Riksdagens egen eller bankoutskottets handläggning». Det var huvudsakligen den sålunda åt institutionen avsedda uppgift tror jag, som gjorde, att utskottet så enstämmigt ställt sig avvisande mot utredningen. Man var rädd för att skapa en ständig delegation, som skulle kunna utveckla sig till en överstyrelse över fullmäktige. Man var rädd för att åstadkomma ett divisionsansvar mellan två olika myndigheter,

Om inrättande av en ständig delegation med viss befogenhet beträffande riksbanken.

(Forts.)

Om inrättan-
de av en stän-
dig delegation
med viss be-
fogenhet be-
träffande
riksbanken.

(Forts.)

som hava överinseendet över riksbankens skötsel. Och när konstitutionsutskottet, för att undersöka huruvida det fanns behov av en sådan institution, vände sig till bankofullmäktige och begärde ett uttalande, betonade fullmäktiges majoritet mycket skarpt den synpunkten, »att en dylik permanent överordnad myndighet över riksbanken skulle medföra en viss dualism i riksbankens ledning, varigenom den handlingsfrihet, som är en oundgänglig förutsättning för en konsekvent och målmedveten bankpolitik, kunde berövas fullmäktige, vilket särskilt under kristider skulle kunna föranleda svårigheter».

Jag tror jag kan säga, att särskilt den sålunda framhållna synpunkten gjort, att konstitutionsutskottet enhälligt samlat sig om det beslut, som nu föreligger.

Nu sade den föregående ärade talaren, att man skulle kunna draga upp gränsen mellan dessa olika myndigheter, så att de icke ingripa på varandras områden, och det förefaller mig som om han betonade, att delegationens huvudsakliga uppgift skulle vara icke den nyss nämnda utan att ombesörja de val, som Riksdagens valnämnder hava att företaga. För sådant fall menar utskottet, att, för att åstadkomma en institution, som företager dessa val, behöver man icke inrätta en ständig delegation. Man skulle kunna lösa den frågan på ett mycket enklare sätt utan att befara att få en ny permanent institution vid sidan av fullmäktige. Under diskussionen i utskottet har sålunda framkastats bland annat den tanken, att man skulle uppdraga detta åt Riksdagens valnämnd, möjligen med ett reducerat antal ledamöter, men vald för längre tider och med rätt att i fall av behov sammanträda även å tider, då icke Riksdagen är samlad. Emellertid ansåg utskottet, att det icke på grund av denna motion fanns anledning för detsamma att närmare upptaga den tanken — den ville lägga frågan på ett annat plan än motionärerna önskade — och därför stannade utskottet vid att avvisa utredningen, men å andra sidan har utskottet klart uttalat, att utskottet väl inser behovet av en förändring, men icke trott, att inrättande av en sådan ständig delegation vore en lösning, som vore nyttig för riksbanken.

Jag tror, att jag nu i korthet antytt de synpunkter, som varit för utskottet avgörande i denna fråga, och hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Johan Emilson: Jag tror, att den siste ärade talaren tagit storligen miste, då han på det sätt som skett förklarar skillnaden mellan den behandling, som herrar Wallenberg och Hedenlunds motion förra året fick i bankoutskottet och denna kammare, och den behandling, som kommit herr Swartz' och min motion till del i år. Han ville förklara det så, att de personer, som tyckte mera om formuleringen i fjolårets motion, saknade i årets motion den del, varuti föreslogs utredning även

angående införande i riksbanken av ett nytt element, nämligen enskilda delägare, och att detta gjort, att motionen icke vunnit konstitutionsutskottets tillstyrkande. Jag tror jag kan försäkra honom och denna kammare, att det ingalunda förhåller sig så. Det, som i fjol mötte största motståndet, var tanken på enskilda delägare i riksbanken. Från flera håll sades, att om motionen endast innehållit ett förslag om utredning rörande en fast och permanent delegation som mellanhand mellan Riksdagen och banken, ingen skulle hava motsatt sig den. Jag kan försäkra, att denna åsikt gjorde sig gällande inom bankoutskottet, och jag är fullt övertygad om, att om man granskar diskussionen i denna kammare, skall man finna, att förhållandet där var detsamma.

Om inrättande av en ständig delegation med viss befogenhet beträffande riksbanken.

(Forts.)

Det är ingalunda det skälet, som här anges, utan det är nog ett annat skäl, som vället den ringa framgången i år. Min medmotionär har redan angivit detta. Jag undrar heller icke på, att det skälet fått inverka på utskottet. Det är bankofullmäktiges yttrande, som föranlett den förändrade ståndpunkten. Hade i fjol yttrande begärts från bankofullmäktige, hade motionen fått ett kraftigt tillstyrkande från deras dåvarande majoritet. Men det är en annan sammansättning på bankofullmäktige i år än i fjol, och när i år från dem begärdes ett uttalande, svarade majoriteten och deras förste deputerad: »nej, vi vilja icke hava en så farlig sak som en ständig delegation, det leder till dualism. Vi avråda från att bifalla det förslaget.» Jag undrar icke på, att konstitutionsutskottets medlemmar, av vilka icke många satt sig in i bankfrågor, låtit sig påverka av detta uttalande. Måhända hade bankoutskottet därför varit mera lämpligt att behandla detta ärende.

Jag övergår nu till en granskning av själva saken och vill ännu en gång betona, att vad motionärerna åsyfta ingalunda är att på något sätt minska Riksdagens inflytande över banken, utan att motionen i själva verket avser endast något som utskottet icke förnekar önskvärdheten av, nämligen att formerna för utövningen av Riksdagens befogenhet över riksbanken i ett eller annat avseende kunde göras mera praktiska och tidsenliga. Det är detta motionärerna önska, och ingalunda att Riksdagens inflytande över banken minskas. Den, som försökte att göra det, komme säkerligen att möta ett kompakt motstånd från Riksdagen. Men däremot kan man tänka sig en mellanhand, och göra formerna för utövningen av denna makt enklare. Det är detta motionärerna avsett. Nu har det sagts, att den stora faran skulle ligga i, att en mindre del av delegationen skulle utses av någon annan än Riksdagen, exempelvis Kungl. Maj:t. Det är nu bara fråga om en utredning och därför har man nämnt olika alternativ. Är det så, att Kungl. Maj:t eller Riksdagen finna, att det icke går, så står det dem öppet att säga nej. Finner man ej Kungl. Maj:t lämplig som valkorporation för ett mindre antal

Om inrättande av en ständig delegation med viss befogenhet beträffande riksbanken.
(Forts.)

delegerade, så kan det ju hända, att handelskammare eller andra skulle befinnas mera lämpliga för ändamålet. Men önskvärt skulle vara att komma ifrån en sådan politisk delegation som den n. v. valnämnden för utseende av bankofullmäktige och revisorer kommit att bliva. Detta var anledningen varför man nämnt dessa alternativ, men när det är fråga om en utredning, kan man göra vad man vill. Sedan må det överlämnas åt Riksdagen att besluta.

Utskottet yttrar, att »under diskussionen inom utskottet har den tanken framkommit, att beträffande nämnden för tillsättande av riksbanksfullmäktige möjligen kunde — — — vidtagas en sådan förändring, att antalet valmän inskränktes samt att valnämnden dels tillsattes på viss tid, dels bereddes möjlighet» etc. Skulle jag förstå detta utskottets uttalande som en uppmaning till motionärerna att en annan gång lägga om motionen, så vill jag säga, att om detta än icke är allt vad motionärerna begärt, så är det dock en bra bit på väg. Jag tror, att om man finge en sådan institution till stånd, skulle den kunna utveckla sig till vad motionärerna önskat. Jag vill bestämt i likhet med min medmotionär taga avstånd från den tanken, att den delegation vi tänkt oss skulle kunna utöva en sådan inverkan på riksbanken, att en dualism i bankens skötsel därigenom skulle uppstå. Icke råder det dualism i vanliga privata bankers ledning, därför att det finns en bolagsstämma. Den tillsätter funktionärer och avgör mycket viktiga frågor, men får icke ingripa i den dagliga ledningen av banken. Jag har icke hört någon bankstyrelse beklaga sig över, att det finnes en bolagsstämma, tvärtom har man sagt, att man i många fall hade ett stöd i den. Denna delegation skulle i viss mån motsvara en bolagsstämma, som stode över och utgjorde ett stöd för bankofullmäktige, vilket Riksdagen icke kan vara på tillfredsställande sätt. Riksdagen är en för tung institution för att kunna tillitas i sådana fall.

Jag skall icke förlänga diskussionen, då min medmotionär så klart och fullständigt utvecklat motionärernas skäl; jag vill bara säga, att jag tror den dag kommer, då man önskar, att man hade en sådan institution, och ångrar, att man icke begagnat detta tillfälle att få en utredning därom till stånd. Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Trygger: Jag har såsom ledamot av konstitutionsutskottet varit tvungen att taga position i denna fråga, och jag har förenat mig med mina kamrater i utskottet om att avstyrka det förslag till utredning, som här föreligger. Jag ber att få anföra några skäl för denna min ståndpunkt.

Den förste ärade talaren, herr Swartz, och sedan herr Ekman gjorde gällande, att vederbörande utskotts utlåtande i fjol skulle fått ett helt annat innehåll, därest i fråga om den motion, som

då väcktes, funnits något uttalande av dåvarande bankofullmäktige, ty konstitutionsutskottets utlåtande nu skulle vila uteslutande på uttalandet från bankofullmäktiges majoritet. Jag får verkligen säga, att det icke är alltför artigt mot konstitutionsutskottet att ifrågasätta, att vi icke skulle kunna bilda oss en egen uppfattning utan blint följa bankofullmäktiges uttalande. Icke heller tycker jag, att det kan anses vara ett starkt skäl för motionärernas mening, att bankofullmäktiges majoritet i fjol skulle tillstyrkt nu ifrågavarande förslag, som den ärade talaren kallat friherre Langenskiölds testamente. Det är ju klart, att han ej skulle tvekat att tillstyrka sitt eget testamente. Jag tycker snarare, att alla borde enas om att när sådana auktoriteter som den föregående bankchefen och den nuvarande majoriteten inom bankofullmäktige stå mot varandra, är det bäst att vi hålla oss avvaktande enligt regeln: in dubio non est agendum.

Vad själva saken beträffar, sympatiserade jag synnerligen livligt med den motion, som väcktes i fjol. Men det nu föreliggande förslaget är en helt annan sak. Denna motion ligger inom ramen av de nuvarande bestämmelserna, då återigen den andra avsåg att bryta sönder den ramen och övergå till något helt annat. Jag fann riktig den tanken, som uttalades i fjol, men därav följer icke, att jag vill vara med om detta förslag. Jag för min del tycker, trots allt vad som sagts, att den nu föreslagna anordningen icke är en förbättring. Om man, såsom jag, önskar, att politiska synpunkter icke skola göra sig gällande vid val av ledamöter av riksbanksstyrelsen, kommer jag dock icke ifrån, att den risken är förenad även med motionärernas förslag. Jag har svårt att tänka mig, att en regering alltid skulle hålla sig helt fri från inverkan av politiska synpunkter, när den väljer ledamöter av den ifrågasatta delegationen. Jag kan icke förstå, varför den just på detta område skulle böja sig så, när vi i allmänhet icke kunna finna, att den kan göra det på andra områden. Jag tror därför, att det mycket väl kan hända vid tillsättande av medlemmar av denna delegation att även hos regeringen politiska synpunkter komma att göra sig gällande, och då är ju ställningen icke ett spår bättre än för närvarande.

Man har framställt saken så, som om lottdragning skulle vara så skadlig och rent av oförnuftig, och att man med motionärernas förslag skulle kunna undgå lottdragning, när det gäller utseende av fullmäktige, enär inom denna delegation alltid skulle kunna åstadkommas en majoritet. Jag måste erkänna, att jag icke finner, att det där talet om, att lottdragning skulle vara så förskräcklig, är riktigt. Det är sant, att därest man hade en massa namn i en urna och droge lott om vem, som skulle bli chef för riksbanken, så vore det något oförnuftigt. Men vi böra komma ihåg, huru saken verkligen ligger. Första och Andra kammaren hava i ett visst fall olika uppfattning om vem som är

Om inrättande av en ständig delegation med viss befogenhet beträffande riksbanken.

(Forts.)

*Om invrättan-
de av en stän-
dig delegation
med viss be-
fogenhet be-
träffande
riksbanken.
(Forts.)*

den lämpligaste. Valmännen från Första kammaren förena sig då om en person, som de anse bäst, valmännen från Andra kammaren om en annan. Då får lotten avgöra, vem som blir utsedd. Är detta så farligt! Om vi tänka oss, att det åter är majoritet för den ena sidan, så blir ju dess kandidat vald utan lottning. Det är omöjligt för mig att fatta, att situationen efter lottning skulle vara så farlig, och att den, som går in genom lottdragning, skulle bli så mycket sämre till kvaliteten än om han ginge in genom majoritetens val.

Vad sedermera beträffar utskottets och bankofullmäktiges påstående, att dualism och svårigheter vid förvaltningen av riksbanken skulle inträda, i fall en sådan delegation finnes, kan jag icke förstå annat än, att en delegation — vilken ju ej kan jämföras med en bolagsstämma, såsom herr Ekman nämnde — en delegation, som dels väljer fullmäktige och dels skall vara till hands för rådplägning, kan lätt få ett obehörigt inflytande på fullmäktige. Att vara pliktig rådgöra med en smärre krets, som därjämte äger bestämma, om de skola sitta kvar, kan ingalunda vara ägnat att stärka fullmäktiges självtillit och känsla av oberoende. Att fullmäktige i riksbanken skulle vara pressade av denna valkorporation, hos vilken de skulle rådföra sig, kunde bli av skada för riksbankens skötsel. Det kunde medföra delat ansvar och det är det farligaste av allt.

Nu säger man, att fullmäktige kunna ha behov av att rådgöra med kloka, insiktsfulla män. Ja, det är sant. Men när behöves det? Under normala och lugna tider behöver man det icke; då skulle denna delegation, om den kanske ville göra sig gällande, visa sig vara till ingen nytta, ja, snarare till skada. Men i kristider behöver man det. Med vilka skall man då rådgöra? Jo, med bankchefer, med finansiella auktoriteter, för att efter inhämtande av deras uttalanden bedöma, huru man skall handla. Jag är icke övertygad om, att det vore fördelaktigt att ersätta den rådfrågning, som nu sker, med rådfrågande av en delegation, sådan som den föreslagna. Det är rent av fara för, att om en sådan delegation finnes, skulle fullmäktige anse sig förhindrade att inhämta råd och upplysningar från de finansiella auktoriteter och sakkunniga, vilka de för närvarande icke kunna underlåta att rådgöra med.

Det är dessa skäl, som bestämt utskottet, och således icke endast bankofullmäktiges uttalande. Vi ha försökt att så gott vi kunnat sätta oss in i frågan. Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle bifalla

den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottet den 12 och 15 innevarande april bordlagda betänkande nr 32, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 3 och 4 §§ bevillningsförordningen.

I en inom Andra kammaren av herr *Cederborg* väckt motion, nr 134, som hänvisats till bevillningsutskottet, hade föreslagits, att Riksdagen ville besluta följande förändrade lydelse af 3 och 4 §§ i gällande bevillningsförordning.

3 §. Bevillning för fast egendom erlägges av den, som för löpande året författningsenligt mantalsskrivits eller bort mantalsskrivas såsom ägare eller innehavare av fastigheten. Bevillningen — — — — — stärbhus.

4 §. I mom. Fast egendom skall uppskattas till det värde, egendomen haft vid nästföregående års utgång. Detta värde — — — — — brandskada.

2 mom. — — — — —

3 mom. — — — — —

4 mom. — — — — —

Utskottet hade i föreliggande betänkande på angivna grunder hemställt, att Riksdagen i anledning av herr *Cederborgs* förevarande motion, II: 134, måtte besluta,

1) att 3 och 4 §§ förordningen den 28 oktober 1910 angående bevillning av fast egendom samt av inkomst skulle erhålla följande ändrade lydelse:

3 §. Bevillning för fast egendom erlägges av den, som för löpande året författningsenligt mantalsskrivits eller bort mantalsskrivas såsom ägare eller innehavare av fastigheten. Bevillningen — — — — — avsöndrad.

Har efter *mantalsskrivningen* skattskyldig ägare eller innehavare av fastigheten avlidit, påföres bevillningen hans stärbhus.

4 §. 1 mom. Fast egendom skall uppskattas till det värde, egendomen haft vid nästföregående års utgång. Detta värde — — — — — brandskada.

2 mom. — — — — —

3 mom. — — — — —

4 mom. — — — — —

2) vid bifall till vad utskottet under 1) hemställt, att 29 § 3 mom. förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering skall erhålla denna ändrade avfattning:

3 mom. Till taxeringsnämndens ordförande skall å landet häradsskrivaren och i stad, utom i Stockholm, vederbörande tjänsteman senast den 25 mars, vid bot av tre kronor för varje överskjutande dag, hava avlämnat dels på *mantalslängden* grundade

Om ändring av tidpunkten för beräkningens värde vid beskattning.

Om ändring av tidpunkten för beräkningen av fastighetsvärde vid beskattning. fastighetslängder, upptagande samtliga inom taxeringsdistriktet belägna fastigheter, å vilka särskilda taxeringsvärden skola sättas, ävensom fastigheternas ägare eller i fall, då innehavaren är skattskyldig för fastighet, innehavaren, dels ock tryckta blanketter till inkomstlängden.

(Forts.)

Herr Rooth: Enligt nu gällande bestämmelse skall fast egendom taxeras till det värde den hade nästföregående år. Denna bestämmelse har visat sig medföra åtskilliga olägenheter. Motionären har för den skull hemställt om sådan ändring, att fast egendom skall åsättas det värde den hade vid nästföregående års utgång. Det ligger i sakens natur, att det måste vara förenat med stora svårigheter att taxera fast egendom efter det värde fastigheten hade vid en tidpunkt längre tillbaka. Och det måste givetvis vara särskilt svårt att taxera en byggnad, som är alldeles obefintlig. Man får väl anse, att bevillningstaxeringen numera uteslutande avser att tillgodose kommunernas intressen. Det kan sålunda, såvitt jag förstår, icke vara anledning att bibehålla en bestämmelse om att fastighetstaxeringen skall sammanfalla med taxeringen till inkomstskatt. Utskottet synes också hava frångått denna ståndpunkt. Vid sådant förhållande hade det, enligt min mening, varit lyckligare om utskottet gått tillbaka till den ställning, Kungl. Maj:t år 1907 intog, då Kungl. Maj:t föreslog, att bevillningen skulle utgöras efter fastighetens för det löpande året fastställda taxeringsvärde. Jag skall med hänsyn till denna synpunkt be att få hemställa, att ärendet måtte till utskottet återmitteras.

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Jag tror, att det är av stor vikt och betydelse, att vid fastighetstaxeringen en bestämd tidpunkt fixeras, till vilken själva taxeringen skall hänföras. Mot den siste ärade talaren vill jag erinra om, att förmögenhetsskatten skall beräknas för fastighet enligt den fastställda taxeringen. Således, när en person skall avgiva självdeklaration för sin förmögenhet, som han hade vid föregående års slut, är det fördelaktigt, att taxeringen av fastigheten bestämmas med hänsyn till denna tidpunkt. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med därunder framställda yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande betänkande hemställt samt vidare därpå att betänkandet skulle visas åter till utskottet; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 32, röstar

Om ändring av tidpunkten för beräkningen av fastighets värde vid beskattning.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas betänkandet åter till utskottet.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 19.

Vid förnyad föredragning av Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 12 och 15 i denna månad bordlagda utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående åtgärder mot oordningar å järnvägsstationer och bantåg, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr *Hult* väckte en motion, nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för upplåtande av egnahems-lägenheter från vissa kronoegendomar.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

Föredrogos och bordlades på begäran följande under dagen avlämnade Kungl. propositioner:

nr 199, med förslag till förordning om arvsfatt och skatt för gåva; samt

nr 204, angående utvidgande av överstyrelsen för rikets allmänna läroverk till en överstyrelse för skolväsendet i riket.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under dagen avlämnade kungl. propositionerna:

nr 195, angående anslag till bestridande av kostnaderna för den 19:de interparlamentariska konferensens hållande i Stockholm år 1914;

nr 196, angående bestridande av kostnad för Sveriges officiella deltagande i den internationella utställningen i San Francisco år 1915;

nr 209, angående ökat förrådsutrymme vid Karlskrona och Vaxholms grenadjärregementen;

nr 210, angående ålderstillägg för byråingenjören hos patent- och registreringsverket G. A. Brodin;

nr 211, angående ålderstillägg åt aktuarien i kommerskollegium K. E. Norman;

nr 212, angående ålderstillägg åt vaktmästaren i kommerskollegium E. A. Wretman;

nr 214, angående anvisande av anslag till bestridande av kostnader för den trettonde internationella sjöfartskongressens hållande i Stockholm år 1915;

nr 215, angående ersättande av kostnader för undersökning av tilltänkta förläggningssorter för vissa truppförband;

nr 216, angående anvisande av särskilt rekryteringsbidrag för fyllande av 1914 års stater;

nr 217, angående anstånd med likviderande av förfallen skuld å statslån till Sala—Gysinge—Gävle järnvägsaktiebolag;

nr 218, angående förbättrade pensionsvillkor för viss personal, som i anledning av statens inköp av enskilda järnvägar övergått i statens järnvägars tjänst; samt

nr 219, angående fortsättande av civilkommissionens verksamhet tillsvidare till den 1 juli 1915.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet de under sammanträdet avlämnade kungl. propositionerna:

nr 193, med förslag till lag om behandling av alkoholister m. m.; och

nr 220, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 24 värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Anmälades och bordlades
statsutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda,

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående

anslag till dränering och anläggning av trädgård å folkskoleseminariets i Falun tomt,

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist å det till uppförande av ett hospital å Sätters kungsgård och därintill gränsande mark anvisade anslag,

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förslag till avlöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk m. m. samt i ämnet väckta motioner, och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ombyggnad av Malmö statsbangård;

bevillningsutskottets memorial och betänkande:

nr 33, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets memorial nr 28, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av väckt motion om åläggande för banker m. fl. att till taxeringsmyndigheterna lämna uppgift å beloppet av insättare gottgjord ränta, och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om införande i förordningen den 15 maj 1908 angående restitution av erlagd sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som använts vid tillverkning av exportvaror, av bestämmelser om restitution av erlagd skatt jämväl då socker utföres till svensk frihamn eller intages å svenskt frilager;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6, 7, 8 och 26 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897,

nr 31, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken angående inrättande av nya tjänster i riksbanken m. m., och

nr 32, angående förslag till ändrad lydelse av § 67 bankoreglementet;

lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande bestämmelser om vågar, och

nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående fri rättshjälp åt mindre jordinnehavare i mål rörande vattenuppdämning m. m.; ävensom

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 16, i anledning av en av herrar Stadener och Gullberg väckt motion, nr 36, angående skrivelse till Konungen i fråga om åtgärder för vinnande av sakkunnig behandling inom vederbörande statsdepartement av de s. k. kyrkoärendena, och

nr 17, i anledning av en av herr Starbäck inom Andra kam-

maren väckt motion, nr 229, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående kungl. Djurgårdens bevarande i största möjliga utsträckning såsom naturlig park.

Justerades femton protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 6 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
